

Nederla Fotomu

Jaarverslag 2021

Inhoudsopgave

Deel 1 Bestuursverslag	P2–65
Voorwoord	P2
1. Herpositionering Nederlands Fotomuseum	P5
2. Presentatie en Publieksbereik	P8
3. Collectie	P32
4. Marketing & Communicatie	P46
5. Partners, financiers en samenwerking	P52
6. Bedrijfsvoering	P59
Deel 2 Verslag Raad van Toezicht	P66–69
Deel 3 Bijlagen	P70–72

Colofon

Samenstelling en redactie: Martijn van den Broek, Erik van Bruggen, Mariska Davids, Birgit Donker, Anouk Gielen, Loes van Harreveld, Cobie Hijma, Karen Klein, Aya Musa, Ditte Ooms, Carolien Provaas, Guinevere Ras, Lotje van Veersen, Bob Verbruggen, Mariël Vermue, Stefanie de Vries, Hans van der Windt, Mario van den Winkel

Eindredactie: Birgit Donker, Loes van Harreveld, Latifa Edua-Mensah, Lotje van Veersen en Natascha Veldkamp

Beeldredactie: Ditte Ooms, Merle Bakker en Latifa Edua-Mensah

Ontwerp: Kummer & Herrman
Druk: Tuijtel
Oplage: 400

Koning Willem Alexander kijkt naar de oudste foto in de Ere-galerij van de Nederlandse fotografie © Fred Ernst

Deel 1 Bestuursverslag

Voorwoord

Kinderstemmen in het museum – we hadden ze zo gemist. Wat een feest was het toen begin juni de eerste schoolklassen onze nieuwe educatieruimte bevolkten. ‘Daar doen we het voor’, verzuchtten we. Enkele dagen daarvoor, op 9 juni, markeerde een bezoek van de Koning de heropening van het museum na zes maanden gedwongen sluiting. En hoe fijn was het om daarna het publiek, jong en oud, weer te kunnen ontvangen.

De heropening van het museum was tevens de lancering van de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*, een lofzang op fotografie van 1842 tot nu. Met deze permanente tentoonstelling onderstrepen we onze positie als hét nationale museum van fotografie. Waar het Rijksmuseum zijn Eregalerij van de schilderkunst heeft, tonen wij 99 zorgvuldig geselecteerde foto's in een speciaal daarvoor door Kummer & Herrman ontworpen opstelling. De keuze van het honderdste beeld laten we aan het publiek. We prijzen ons gelukkig met de vele positieve reacties van publiek en pers op de Eregalerij. Bijzonder is dat mensen zichzelf of familie terugvonden op foto's. Van de man die zichzelf als jongen terugzag op een foto uit 1969 van een voetbalwedstrijd Ajax-Feijenoord tot de vrouw die haar stammoeder trof op de oudste daguerreotypie uit Suriname, gemaakt rond 1842. Die herkenning is zo belangrijk omdat het museum daarmee echt van ons allemaal is.

Naast de Eregalerij toonden we in tien tijdelijke presentaties meer fotografie van aanstormend en bewezen talent. We hadden een overzichtstentoonstelling van Frank van der Salm, van Chas Gerretsen en twee edities van het Steenbergen Stipendium, dé prijs voor fotografietalent. In een samenwerking met FOAM en het Stedelijk Museum Amsterdam toonden we de presentatie *Now*

You See Me Moria. En we gingen door met de tentoonstelling op de ramen van het museum; onze vijfde museumzaal die opent als de avond valt. We boden hier podium aan afstudeerders van de Academie van Beeldcreatie en aan Morris Ebingers *Moo Lati*. In totaal trokken we dit jaar 40.179 bezoekers, wat een fijne score is gezien alle beperkende maatregelen en wat per week een aanzienlijke stijging is ten opzichte van 2020. We ontvingen 1.391 leerlingen en studenten.

In de in totaal zes maanden van gedwongen sluiting voor publiek zaten we zeker niet stil. Al was het maar omdat we in januari begonnen met een speciaal actieteam dat een inhaalslag maakt op het gebied van de registratie en de digitalisering van de collectie. Deze acht nieuwe collega's hebben inmiddels een kleine 400.000 beelden van een nieuwe verpakking voorzien en van bijna 300.000 objecten een volledige registratie gemaakt. Van het werk van de bereisde Ata Kandó tot dat van Artis-fotograaf Jo Bokma. We hebben zo een bemoedigende start gemaakt met dit project, waarmee we in vijf jaar tijd tot 95 procent registratie en 25 procent digitalisering moeten komen. Zodat we onze Collectie ruimhartig kunnen ontsluiten voor het publiek.

Ingang van de Eregalerij van de Nederlandse fotografie © Fred Ernst

Koning Willem Alexander bezoekt de Eregalerij van de Nederlandse fotografie © Fred Ernst

Financieel hadden we een positief jaar, dankzij inkomsten van het publiek waarbij opviel dat we veel meer losse tickets verkochten aan bezoekers zonder abonnement dan het jaar ervoor en er grif boeken werden aangeschaft onder meer uit onze eigen publicatiereeks. Maar dat positieve jaar is zeker ook te danken aan de bijdragen van onze subsidiegevers, sponsors en particuliere begunstigers. Wij zijn hen daarvoor zeer erkentelijk. Dat geldt in het bijzonder het ministerie van OCW, dat met een extra bijdrage de financiële gevolgen van corona compenseerde. Dankzij een verhoogde bijdrage van de gemeente Rotterdam konden we met ingang van 2021 onze medewerkers conform CAO betalen.

Van de medewerkers van het Nederlands Fotomuseum is het afgelopen jaar veel flexibiliteit gevraagd. Dat zij zich zo betrokken inzetten, verdient niets dan lof. Dat geldt ook voor ons vijftigtal vrijwilligers, die het publiek gastvrij en met grote kennis van

zaken ontvangen. We namen afscheid van RvT-voorzitter Hugo Bongers, die de afgelopen acht jaar met verve leiding gaf aan de toezichthouders van het museum. En we verwelkomden Wanda van Kerkvoorden als de nieuwe RvT-voorzitter.

Het jaar 2022 zien we ondanks de beperkingen opgelegd door de pandemie met vertrouwen tegemoet. We zullen ook komend jaar al het mogelijke doen om fotografie te bewaren en te verspreiden op een manier die zo veel mogelijk mensen in de harten raakt.

Birgit Donker
Directeur Nederlands Fotomuseum

Umi, Schoonhoven, 2020 uit Instagram account @meryemfirst, 2019-2020 © Meryem Slimani (in Eregalerij)

1. Herpositionering Nederlands Fotomuseum

De meerstemmige viering van fotografie uit Nederland

Het Nederlands Fotomuseum is een nationaal museum, dat waakt over ons fotografisch erfgoed en dit deelt met het publiek. Het beschikt over een rijke collectie fotografie uit Nederland, van ruim 5,6 miljoen beelden. Eind 2018 werd de museale missie aangescherpt, zodat het museum zich voortaan ook met zijn tentoonstellingen in de eerste plaats richt op fotografie uit Nederland en daarmee in de programmering aansluit bij de Collectie. Tevens nam het museum in zijn nieuwe missie op dat het er wil zijn voor iedereen. Om dat te bereiken streeft het museum meerstemmigheid na: het biedt meerdere perspectieven naast het dominante, eurocentrische verhaal. Zodat zo veel mogelijk mensen zich kunnen herkennen in wat het museum verzamelt en toont.

De Eregalerij van de Nederlandse fotografie

Om deze aanscherping van de koers kracht bij te zetten, begon het Nederlands Fotomuseum in 2021 met de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Een permanente tentoonstelling met 99 beelden die samen het verhaal vertellen van de ontwikkeling van de Nederlandse fotografie van 1842 tot nu. Met deze tentoonstelling wordt tegemoetgekomen aan de voorheen veelgehoorde vraag van bezoekers: waar is die rijke Collectie van jullie dan te zien?

Van groot belang bij de samenstelling van de Eregalerij waren de volgende criteria: de iconische potentie van de foto's; de bijdrage van de foto's aan het verhaal van fotografie in Nederland; onderscheidendheid – door artistieke kwaliteit en maatschappelijke betekenis. En, niet in de laatste plaats, inclusiviteit zowel op het vlak van de afgebeelde onderwerpen als de makers.

De Eregalerij bestaat uit 99 iconische werken plus één lege lijst. Deze plek staat symbool voor de foto die – bewust of onbewust – niet is gekozen óf niet is opgemerkt, dan wel niet bekend was of (nog) niet werd gewaardeerd. Het publiek mag deze ontbrekende foto zelf invullen. In de publieks-app bij de tentoonstelling staan meerstemmige interviews die een nieuw perspectief bieden op foto's, zoals het verhaal van Jeftha Pattikawa die vertelt waarom een foto van Ed van der Elsken uit 1970 van ontspannen Molukse jongens in Tiel het gangbare beeld van de geradicaliseerde 'ander' in een keer wegvaagt.

De Eregalerij die begin juni opende, is enthousiast ontvangen. Televisie, radio, kranten en tijdschriften besteedden er veel aandacht aan. De bijbehorende publicatie met gelijklopende titel werd door de *Volkskrant* gekozen tot een van de tien allermooiste fotoboeken van het jaar. De krant schreef: 'Het is een avontuurlijke selectie die de

iconen niet schuwt, maar die ook een nieuw verhaal vertelt, over de fotografie en over Nederland. Dus natuurlijk een strandfoto van Rineke Dijkstra, maar ook een onbekende Ed van der Elsken uit de Molukse wijk in Tiel in 1990.'

Natuurlijk was er ook kritiek. Zo schreef de redacteur van *Trouw* (in een viersterrenrecensie) dat de selectie wel wat minder braaf had mogen zijn. 'De fotowereld van de Nederlandse Eregalerij is een fijne wereld: veelstemmig en -kleurig, met veel aandacht voor het gelukkige individu en minder oog voor de omgeving of de schaduwkanten van het leven. Of dat te maken heeft met de Nederlandse fotografie, met Nederland of met de selectie van het fotomuseum, is een vraag waarover de komende drie jaar hopelijk meer discussie ontstaat.' En *Brabant Cultureel* miste sommige fotografen. 'Niet op de laatste plaats Henri Berssenbrugge – en echt niet omdat hij in Tilburg zijn carrière begon aan het begin van de vorige eeuw.'

De fotografen die wel in de Eregalerij zijn opgenomen voelden zich 'vereerd', in de woorden van onder meer Marwan Bassiouni en Sanja Marušić. 'De tentoonstelling is monumentaal en geeft ook rust', aldus Ad van Denderen. 'Het voelt als erkenning dat jouw verhaal en beeld ook onderdeel uitmaken van de Nederlandse Canon', vindt Meryem Slimani.

Anna en Lotje Martens voelden zich op hun beurt vereerd dat een beeld van hun vader Peter is opgenomen in de Eregalerij. De nabestaanden van Ed van Wijk lieten weten: 'Het is bijzonder dat jullie voor de tentoonstelling die een periode van 180 jaar omvat een foto van onze (schoon) vader Ed van Wijk hebben uitgekozen. De iconische foto van de Watersnoodramp. Ed zou het fantastisch hebben gevonden.'

Een 100e foto toegevoegd aan de Eregalerij door bezoeker Alex Hu. 'Dit laat zien hoe verschillende culturen elkaar complementeren, net als de multiculturele samenleving van Nederland.' © Alex Hu

Joan Nunnely (links) herkent haar stammoeder © Nederlands Fotomuseum

Portret van het echtpaar Johannes Ellis en Maria Louisa de Hart, Paramaribo, Suriname, circa 1846. Toegeschreven aan J.L. Riker of Warren Thomson (in Eregalerij)

Ook bezoekers laten zich niet onbetuigd. Ze kwamen ondanks corona in groten getale en maakten gretig gebruik van de bij de tentoonstelling behorende brochure en de app. Honderden bezoekers deelden via die app een honderdste foto, variërend van huisdieren tot een beeld van een ten onrechte overgeslagen fotograaf. Zo werd Eddy Posthuma de Boer genoemd. En een beeld van Jan Banning uit de serie *Troostmeisjes*, waarover Jose Evers schreef: 'Dit was de 1e keer dat fotografie me echt raakte.' En Alex Hu bracht de volgende foto in met de tekst: 'Dit vertegenwoordigt hoe verschillende culturen elkaar aanvullen, net als in de Nederlandse samenleving.'

De Eregalerij is ook een plek van herkenning, soms heel letterlijk. 'Die jongen op de foto, dat ben ik', wees een man zijn jongere zelf aan op de foto *Toeschouwers bij voetbalwedstrijd Feyenoord-Ajax, de Kuip* uit 1969 van Vincent Mentzel. Zeventien jaar was hij destijds, zijn oom was suppoost in de Kuip. 'Ga daar maar staan', had zijn oom gezegd. Iemand uit zijn omgeving had hem geattendeerd op de foto, die hij nog niet kende.

En Joan Nunnely herkende haar familie op een van de eerste foto's in de Eregalerij, de oudst bekende foto uit Suriname, uit 1846. Het is een zogeheten daguerreotypie, gemaakt in Paramaribo, waarschijnlijk door een van de rondreizende fotografen John L. Riker of Warren Thomson. Op het dubbelportret staan Marie Louisa de Hart en haar man Johannes Ellis afgebeeld. Toen Joan Nunnely de foto zag, riep ze meteen: 'Maria Louise de Hart is mijn stammoeder. Ze is familie van mijn moeder.' Later, nadat ook haar familie-app was geëxplodeerd, zei ze hierover: 'Zoveel trots, emoties van bijzonderheid omdat musea nu zoveel stemmen van toen een plek geven. We zijn letterlijk en figuurlijk aanwezig in de Eregalerij en iedereen mag zien dat mijn stamouders hebben bestaan.'

Arbeiderswoningen en apotheek op plantage Geijersvliet, Paramaribo, Suriname, circa 1920 Augusta Curiel (1873-1937) (in Eregalerij)

arbeiders staan klaar, in formatie bijna. Alles is symmetrisch, ordelijk, en het perspectief is hoog. Wij willen dit perspectief omdraaien. Onze curator Guinevere Ras gaat onderzoeken wat het verhaal is van de Hindoestaanse contractarbeiders die op de foto staan afgebeeld. Ze zegt hierover: 'Het is een vredig en toch veelzeggend plaatje geworden: de slavernij is op dat moment afgeschaft, maar er worden nog steeds contractarbeiders uit India gehaald – zie de hoofddoeken en sluiers. En de arbeiders wonen op hun werk. Op een voor veel mensen aansprekende manier kan fotografie andere perspectieven op de geschiedenis laten zien.'

Conservator Loes van Harreveld gaat onderzoek doen naar het werk Violette Cornelius (1919-1948), in de Eregalerij vertegenwoordigd met een foto van Touareg vrouwen in Mali. Cornelius werkte als architectuurfotograaf en ze

reisde veel, onder andere om zich te laten inspireren door de Afrikaanse architectuur. Maar ook India, Zuid-Amerika en het Midden-Oosten werden door haar bezocht. Violette Cornelius wordt gerekend tot een van de belangrijkste fotografen uit Nederland en toch is veel van haar werk nog onbekend. Daarin willen we verandering brengen.

Verder gaan we met behulp van rondleidingen door de Eregalerij verhalen vertellen, bijvoorbeeld gericht op de technische ontwikkeling van de fotografie of op de fotograaf en zijn model. De Eregalerij leent zich ook bij uitstek voor de zogeheten Visual Thinking Strategy, waarbij niet onmiddellijk wordt verteld wat er is te zien op de foto's en wie de maker is maar juist wordt gevraagd: wat zie jij? Ook op deze manier geven we aandacht aan de veelheid van mogelijke perspectieven die de wereld zo veel rijker maken.

Touareg Vrouwen, Mali, 1964 © Violette Cornelius (1919-1998) (in Eregalerij)

2. Presentaties en publieksbereik

Zeven presentaties in het museum

Vijf tentoonstellingen op de ramen van het museum

Koers

Visuele verhalen vertellen die ertoe doen met de focus op fotografie in maatschappelijke en artistieke context en hiermee een zo'n divers mogelijk publiek bereiken. Dat is ook in 2021 waar het Nederlands Fotomuseum voor staat. We zien het als onze opdracht om iedereen, ook voor wie een bezoek aan ons museum nog niet vanzelfsprekend is, te verleiden tot een (digitaal) bezoek en te inspireren met fotografie uit Nederland en met name de eigen Collectie; het fotografisch erfgoed dat wij beheren. Aan ons de ontdekkingstocht om het aanbod hierop aan te laten sluiten bij alle activiteiten die we ontplooiën en een zo breed mogelijk publiek te bedienen: van jong tot oud, van professionaal tot leek, van onbekend tot bemind. We streven naar extra bereikbaarheid en zichtbaarheid voor dit diverse publiek, ook buiten de muren en openingstijden van het museum. Dit vormt een groot deel van onze uitdaging voor 2021 (en 2022).

In de keuzes voor onze presentaties: tentoonstellingen, evenementen, digitaal en educatief aanbod zoeken we altijd de rode draad van maatschappelijke relevantie. Zo maken we voelbaar en inzichtelijk hoe het werk van onze fotografen uit de Collectie zich verhoudt tot het

Bezoeker aan de tentoonstelling *Ellen Thorbeckes China* © Fred Ernst

In 2021 bezochten 40.179 personen het museum

De website van het Nederlands Fotomuseum trok in 2021 ruim 270.000 bezoekers

(internationale) fotografische veld en actuele maatschappelijke en culturele ontwikkelingen. Door het delen van urgente visuele verhalen die reflecteren op de wereld rondom ons, wakkeren we het gesprek en debat aan en stimuleren we visuele geletterdheid ('begrijpend kijken'). Zo geven we invulling aan onze missie en visie in de praktijk.

Anno 2021 wordt steeds vaker afgetast welke digitale dimensie aan het scala van presentaties kan worden toegevoegd. Hoe kunnen we ons publiek, ook buiten de muren van het Nederlands Fotomuseum, toegang geven tot een museumbeleving en onze schatten? We spreken dan ook bewust van bereik en niet louter van bezoek als we over ons publiek spreken; dat reikt immers tot ver buiten de museummuren.

Ook onderzoeken we de mogelijkheden van kennisoverdracht op locatie, bijvoorbeeld door scholen te bezoeken. Dit alles om *Nacht In / Dag Uit* inspiratie, confrontatie en schoonheid te kunnen blijven bieden en te laten zien dat we er zijn; de exposities in de ramenvormen een krachtig voorbeeld van creativiteit in coronatijd. Altijd open, altijd relevant, zelfs van zonsopgang tot zonsopgang.

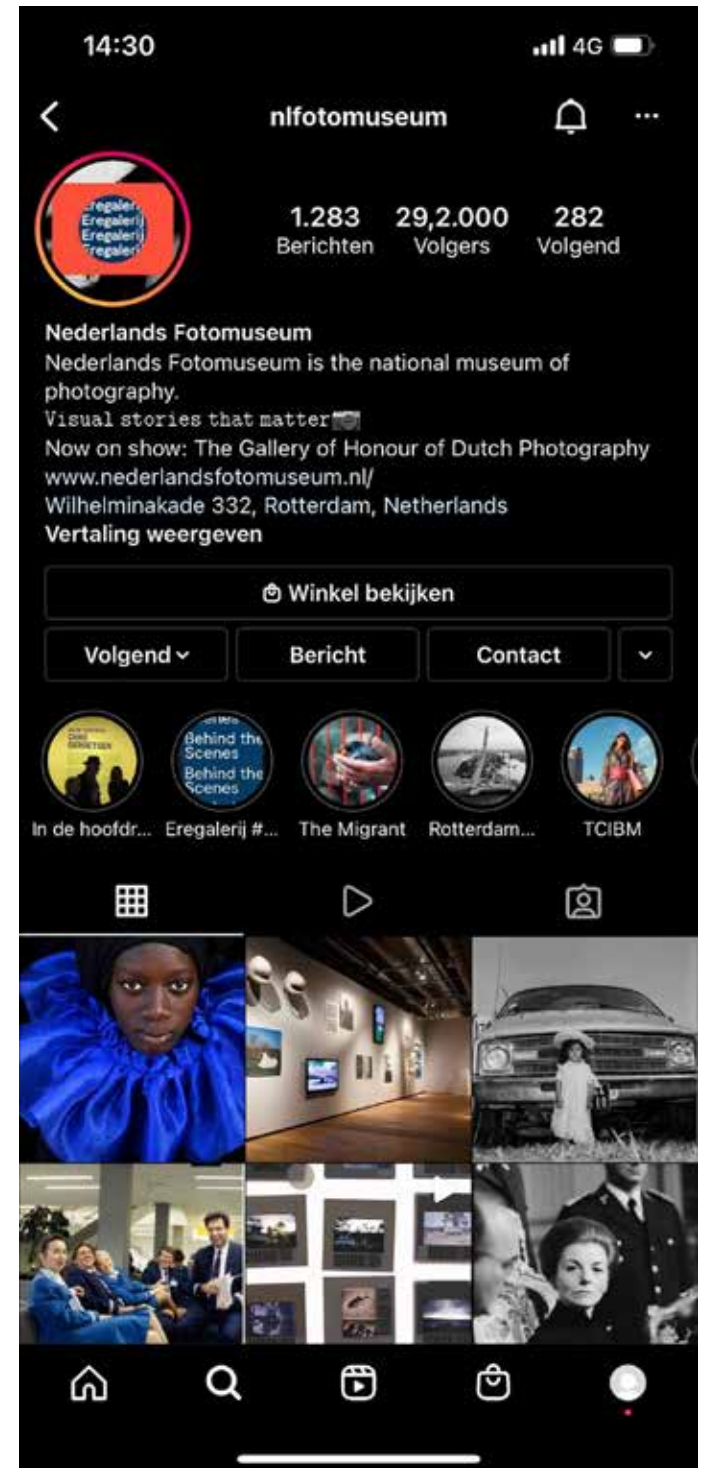
Dat weerbaarheid en flexibiliteit tonen als museum van belang is, helemaal in coronatijd, toont het aantal bezoekers dat op locatie kon komen ondanks de huidige situatie. We zijn er trots op dat we in 2021 40.242 bezoekers mochten ontvangen. In de weken dat we open waren behaalden we ten opzichte van 2020 een stijging van 25 procent. Uit de verkoop van losse tickets van bezoekers zonder museumkaart kunnen we, voorzichtig, opmaken dat het streven om nieuw, divers publiek aan te trekken, een vlucht begint te nemen. Dit vinden we een opbeurend signaal en het gaat ons niet louter om aantallen, maar ook om het bereiken van het beoogde publiek en daarin lijken we te slagen. Het feit dat de groei van de bezoekersaantallen doorliep tot de lockdown in maart 2020 toont ook aan dat de ingeslagen weg van focus op fotografie uit Nederland een succesvolle is geweest. We kijken uit naar een jaar waarin de museale wereld meer rust en opening is gegund en we de nieuwe koers ten volle kunnen benutten.

Het onderwijsaanbod heeft ertoe geleid dat in 2021 vanuit het primair onderwijs 621 leerlingen ons hebben bezocht, 394 leerlingen vanuit het voortgezet onderwijs, 328 uit het MBO en 48 leerlingen uit het HO. Door het digitale aanbod ook te verruimen naar educatieaanbod en tevens op locatie activiteiten te ontplooiën kan het museum zelfs in periodes van lockdown het onderwijsveld bedienen. Dit thema staat doorlopend op de agenda van publieksbereik, waarbij met name de Eregalerij als uitgangspunt dient voor het ontwikkelen van educatiemateriaal.

Online

Online is het Nederlands Fotomuseum altijd open via sociale media. Opnieuw groeide onze online achterban. Het aantal op Facebook groeide met 68 nieuwe volgers tot 28.652. Op Instagram zijn dit er ondertussen ruim 29.055, Twitter 8.885, Youtube 867. Door beeldmateriaal en podcasts te delen die aansluiten op de Eregalerij en de actualiteit, en deze te voorzien van context, krijgen de volgers met regelmaat informatie en inspiratie van hoge kwaliteit waar zij overal ter wereld toegang toe hebben. De nieuwsbrief, die een keer in de twee weken verschijnt, bereikt 11.868 geïnteresseerden. En niet te vergeten; de vertrouwde blog van de directeur; met onderwerpen die variëren van bezoekers die zichzelf letterlijk terugvinden in de Eregalerij tot en met een schoonmaakactie waardoor de dia's van Ata Kandó zijn weggesleept voor de poorten van de schimmelhel. Een overzicht is te vinden op de website.

De website trok 270.275 unieke bezoekers in 2021 (in 2020 waren dit er 223.738). *Bekijk het NFM thuis* biedt de bezoeker de kans het Nederlands Fotomuseum dag en nacht te bekijken en beluisteren. Met de Eregalerij podcasts, *Bekijk de collectie online*, webexposities, *Door de ogen van...* en *Archive dive* als vooraanstaande voorbeelden. Het aanbod groeit en dit sluit aan op het meerjarenplan 2021-2024, waarin we onze ambities hebben uitgesproken om verhalen uit de rijke Collectie steeds vaker online te vertellen, meer (gecureerde) verdieping te bieden en opiniemakers met verschillende achtergronden aan het woord te laten. *Archiveren door amateurs* biedt enthousiastelingen zelfs de mogelijkheid om thuis creatief aan de slag te gaan geïnspireerd door fotografen uit de Collectie van het museum. In het jaar 2021 werd onder de noemer *Deel de schatten* ook volop gebrainstormd over nieuwe mogelijkheden tot permanent extra zichtbaarheid buiten de muren

Instagram account van het Nederlands Fotomuseum

van het museum, dat zoveel moois, interessants, schu-rends en inspirerends te bieden heeft. We willen dit blijvend beschikbaar stellen en toegankelijk maken, ook buiten openingstijden, voor ieders dagelijks portie bezinning en verwondering. Het museum heeft de ambitie de komende jaren uit te groeien tot het (online) platform voor Nederlandse fotografie. In 2022 zal dit verder opgepakt worden.

Kwalitatief publieksonderzoek

Het Nederlands Fotomuseum hecht eraan te weten wat de ervaringen zijn van de bezoekers. In opdracht van het

museum vond daarom van eind september tot half december 2021 een kwalitatief publieksonderzoek plaats onder leiding van Anna Elffers. Dit onderzoek, dat naast het reguliere kwantitatieve bezoekersonderzoek plaatsvond, stond al enige tijd op de planning en moest wegens lockdowns worden uitgesteld. We waren dan ook erg verheugd dat het in deze maanden mogelijk bleek om het tot uitvoering te brengen.

De reden dat het museum dit onderzoek wilde uitvoeren was de behoefte om een verdiepingsslag te maken in het leren kennen van het publiek. Het museum voert al jarenlang publieksonderzoek uit via enquêtes, het gastenboek, gesprekken met de vrijwilligers en social media en verzamelt zo continu publieksreacties. Maar met name over de achtergrond van de waardering van verschillende onderdelen van het museum door het publiek was nog onvolgende bekend. Ook de motivatie van verschillende bezoekersgroepen is nog niet goed in beeld gebracht. Daardoor was – bijvoorbeeld – moeilijk om te voorspellen hoe publiek zou reageren op de Eregalerij. Het onderzoek geldt tevens als nulmeting voor de waardering van de Eregalerij.

Het doel van het nu uitgevoerde onderzoek is om meer zicht te krijgen op de bezoekmotivaties van het publiek van het Nederlands Fotomuseum en hun waardering voor het museum in zijn algemeenheid, met specifieke aandacht voor de Eregalerij. We zijn heel benieuwd hoe de Eregalerij bezocht en beleefd wordt door verschillende typen bezoekers: hoe ervaren ze de ruimte, welke foto's blijven bezoekers bij, (hoe) gebruiken ze de mobiele app? Door bezoekers bij binnenkomst te vragen naar hun bezoekmotivatie (circa 5 minuten) en na afloop met hen het bezoek na te bespreken (circa 30 minuten), krijgen we een diepgaand beeld van de relatie tussen motivatie en beleving. Anna Elffers heeft deze methode eerder toegepast in andere musea en heeft er vertrouwen in dat deze ook voor het Nederlands Fotomuseum tot interessante resultaten zal leiden.

Funfacts publieksonderzoek

– Een bezoek aan het Nederlands Fotomuseum wordt regelmatig gebruikt als invulling van een romantisch (verrassings-)uitje door jonge stellen (twintigers en dertigers).

– Bezoekers gaan niet in gesprek met mensen die ze niet kennen maar ze houden er wel van in de tentoonstelling gesprekken van anderen af te luisteren.

– Bezoekers uit Rotterdam en omgeving blijken het Nederlands Fotomuseum vaak te ervaren als een van 'onze' musea. Opvallend is de goede vertegenwoordiging van inwoners van Utrecht en Amsterdam in de steekproef. In beide groepen kwamen we mensen tegen die zich realiseerden dat je niet altijd naar Amsterdam hoeft voor belangrijke tentoonstellingen of musea: 'Als ze er reclame voor maken in Amsterdam, dan zal het wel bijzonder zijn.'

Bijzonder bijkomstig feit is dat de interviews door collega's van het Nederlands Fotomuseum zijn uitgevoerd. Het Team Presentatie en Publieksbereik, de twee floormanagers en vier publieksvrijwilligers hebben samen 38 interviews afgenomen; Anna Elffers heeft nog eens achttien interviews gedaan. De betrokkenheid van het team was een bewuste keuze, om zo het gevoel voor wat het publiek beweegt intern te vergroten. Opvallend was het grote enthousiasme dat de bezoekers toonden om mee te doen aan het onderzoek. Het boek *Sterke Verhalen uit de rijke Collectie van het Nederlands Fotomuseum* dat zij kregen als dank voor hun deelname speelde daar zeker een rol in, maar de geïnterviewden vonden het ook gewoon heel leuk om te vertellen over hun bezoek aan het Nederlands Fotomuseum. Dat het als bijzonder werd ervaren om eindelijk weer naar een museum te kunnen, was daarbij goed voelbaar. Het toont de betrokkenheid van ons publiek om het museum verder te helpen.

Inzichten uit kwalitatief publieksonderzoek

Uit kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder 57 bezoekers in de tweede helft van 2021 blijkt dat iedereen die is geïnterviewd zijn of haar bezoek aan het Nederlands Fotomuseum succesvol vindt. 'Een opkikker van de ziel', zegt iemand. Ook bezoekers die niet alles even aansprekend vonden, komen uiteindelijk toch tot een positief eindoordeel. Soms speelt de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* een grote rol in de eindevaluatie, soms zijn het de tijdelijke tentoonstellingen, en dan met name die van Chas Gerretsen, die het eindoordeel positief maken.

Verschillende bezoekers zijn tot het inzicht gekomen dat fotografie hen méér te bieden heeft dan ze verwachtten. Het zijn deze bezoekers die dat gevoel graag willen overbrengen aan anderen en ook zelf geneigd zijn meer te willen. We spraken, slechts enkele dagen na het bezoek, al mensen die het museum uitgebreid aangeraden bleken te hebben, zich verder waren gaan verdiepen in fotografie, zelf een mooie foto hadden gemaakt, of naar het Rijksmuseum waren gegaan.

De klacht dat er te weinig te zien is in het Nederlands Fotomuseum, die in het verleden veel gehoord werd, kwam nu niet meer terug. Wel wordt soms genoemd dat de ondervraagde het museum groter verwacht had, maar zonder dat dit teleurstelling veroorzaakte. Sommige bezoekers blijven drie tot vier uur in het museum.

Het enige waar sommige bezoekers echt minder positief over zijn is de temperatuur in het museum (te koud) en de horeca. Deze wordt ongezeellig genoemd. De totaalervaring van het museum wordt als 'sfeervol' omschreven.

In de samenstelling van de Eregalerij heeft het Nederlands Fotomuseum veel aandacht besteed aan inclusie: er is gekozen voor een gelaagde en meerstemmige benadering, door bijvoorbeeld te letten op de representatie van vrouwen en mensen met een migratieachtergrond: als fotograaf maar ook als gefotografeerde. Daarbij is ook gelet op positieve representatie en het voorkomen van stereotypering. Die meerstemmigheid in de Eregalerij wordt herkend en omarmd. Uit de interviews komt duidelijk naar voren dat de diversiteit in de foto's die in de Eregalerij hangen voor een groot deel van de bezoekers een sterk punt is: 'Ze laten je zien hoe groot de wereld is.'

In alle interviews is gesproken over de vraag welke foto's voor de bezoekers specifiek aansprekend waren en waarom dat zo was. Daarbij speelt een persoonlijke link regelmatig een rol. Zo noemden de geïnterviewden met een Indische achtergrond bijvoorbeeld allebei de foto *Zuid-Molukkers* van Ed van der Elsen, omdat die hen deed denken aan hun ouders: 'Mijn vader was Indisch, dus die heeft waarschijnlijk hetzelfde meegemaakt als de Molukkers op de foto: dat deed me wel wat.' Een van hen noemt daarnaast ook 'De Javaanse Prins' als een foto die hem zeker bij gaat blijven. De respondent met een Surinaamse achtergrond noemde in algemene zin de foto's van Suriname als relevant voor hem, omdat zijn ouders daar vandaan komen.

Aandachtspunten waar we zeker iets mee moeten: De routing verbeteren in de Eregalerij en in het museum als geheel. Uitleg geven dat het in het museum relatief koud is om zo de tentoongestelde werken te beschermen en bezoekers vooraf adviseren iets warmers aan te doen. Beter uitleggen wat we gaan doen met de +1, die bezoekers aan het eind van de tentoonstelling kunnen uploaden. De horeca gezelliger maken en de wachttijd verkorten.

Mirjam Moll Studio

Op 16 maart 2021 overleed onverwacht Mirjam Moll, directeur van de Museumvereniging. Als directeur van de Museumvereniging was zij een belangrijk pleitbezorger voor cultuur in ons land. De jaren 2020 en 2021 waren zoals voor de rest van de samenleving, een uiterst precaire en bewogen periode voor de culturele sector.

Als directeur van de Museumvereniging en Stichting Museumkaart en als lid van de Taskforce culturele en creatieve sector, het adviesorgaan voor de minister van OCW, nam Mirjam Moll met verve de rol van pleitbezorger voor de museale sector op zich. Met een open hart en blik kweekte zij draagvlak voor de kunst en cultuur en voor de musea, met name bij de landelijke politiek. Moll handelde in hart en ziel naar het credo van het Museumvereniging dat kunst "ons echte goud" is.

Mirjam Moll bezocht het Nederlands Fotomuseum op 20 juni 2020. In een gesprek met de directeur van het Nederlands Fotomuseum, Birgit Donker, drukte Moll het museum op het hart te blijven investeren in de toekomst. Tijdens haar bezoek liet zij zich fotograferen door de jonge fotografe Sebiha Oztas in wier levensverhaal zij veel herkende. Uit deze korte ontmoeting volgde een warme vriendschap tussen deze twee vrouwen. Op 6 maart 2021 postte Mirjam Moll een portret op haar Facebookpagina dat door Sebiha Oztas was gemaakt. Dit is het laatste bericht dat Moll deelde met de wereld, vlak voor haar overlijden.

Het Nederlands Fotomuseum heeft de oude ingang en boekenwinkel ingericht als de permanente educatieruimte van het museum, zodat dit nu het hart van het museum vormt. Geïnspireerd door de bevoegenheid van Mirjam Moll en haar rotsvaste overtuiging van de noodzaak om te blijven investeren in de toekomst, heeft het museum deze nieuwe educatieruimte de 'Mirjam Moll Studio' genoemd. Haar boodschap aan het museum is tevens het credo van deze ruimte geworden: "Investeer in de toekomst". Door de educatieruimte naar Mirjam Moll te vernoemen eren wij Mirjam Moll en danken haar voor alles wat zij heeft betekend voor de culturele sector in het algemeen en de museale in het bijzonder.

Mirjam Moll Studio © Nederlands Fotomuseum

Presentaties

Eregalerij van de Nederlandse fotografie 17 januari 2021 – doorlopend

The Island of the Colorblind, 2018 © Sanne de Wilde

Op 17 januari 2021 was de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* in de nieuwe oostelijke vleugel klaar om bezoekers te ontvangen. In 99 foto's kon de bezoeker een reis maken door de ontwikkeling van de Nederlandse fotografie; van een daguerreotypie uit 1842 tot de eigentijdse foto's van een Instagram-account.

In het voorgaande anderhalf jaar was hard gewerkt aan de selectie, samenstelling en productie van de tentoonstelling, samen met een selectiecommissie en medewerkers uit het Team Presentaties en Publieksbereik en het Team Collecties. In januari 2020 kwam de commissie, bestaande uit Frits Gierstberg (curator en voorzitter), Guinevere Ras (curator en secretaris), Loes van Harreveld (conservator), Mattie Boom (conservator fotografie Rijksmuseum), Khalid Amakran (fotograaf) en Kevin Osepa (fotograaf), bijeen om op basis van uitgekende criteria een selectie te maken. De productie van de tentoonstelling werd tot februari 2021 geleid door freelance projectleider Heske Dam.

Vanwege corona heropende het museum pas vijf maanden later met de Eregalerij. Tijdens de opening werden bezoekers in kleine groepjes rondgeleid. De persbijeenkomst vond langs digitale weg plaats en was voorzien van een online openingsfilm met interviews door Winfried de Jong. Op de dag van de opening bracht Koning Willem Alexander een werkbezoek aan het museum, waarbij hij diverse medewerkers van het museum sprak over de samenstelling van de Eregalerij en de werkzaamheden van het Team Actieplan. In de maanden daarna werd door de pers en online media onstuimig veel aandacht besteed aan de Eregalerij en er vonden diverse ontvangsten plaats – van een online rondleiding voor de VriendenLoterij, tot medewerkers van het ministerie van OCW, de Rotterdamse Raad voor Cultuur en een grote groep buitenlandse journalisten in november 2021. Educatief programma *Het Klokhuis* van de NPO wijdde een aflevering aan de geschiedenis van de Nederlandse fotografie en nam de Eregalerij daarbij als leidraad. *Kunst & Kitsch* gebruikte de Eregalerij als toneel van de aflevering die op 29

december werd uitgezonden. Voor het nieuwe jaar staan al een ontvangst voor influencers en *MuseumTV* gepland.

Begin januari werd de Eregalerij ingericht en konden de 99 werken aan de afzonderlijke zuilen worden geplaatst. Er werd een schatkamer met klimaatvitruines gerealiseerd voor bijzondere originele objecten. Bij de tentoonstelling is een zaalgids geproduceerd en een publieksapp, die in het museum ontgrendeld kan worden met QR-codes. Bij iedere foto is naast een kort bijschrift een QR-code waarmee extra informatie, beeld of audiovisueel materiaal bekeken en beluisterd kan worden. Hiermee wordt verdieping gegeven aan de tentoongestelde werken. De foto die het meest werd aangeklikt was *The Island of the Colourblind*, van Sanne de Wilde. In de app kan je na je bezoek ook thuis alles nog eens rustig bekijken en nalezen. Tot de gedwongen sluiting in december, werden ruim 13.000 downloads van de app uitgevoerd, ofwel door 33 procent van het totale aantal bezoekers werd gebruik gemaakt van de app.

Het publiek kan via de in samenwerking met het bureau IN10 ontwikkelde app zelf de honderdste foto – de zogenoemde +1 – op zaal toevoegen, voorzien van een motivatie. Op deze manier hoopt het museum zicht te krijgen op eventuele belangrijke omissies in de Eregalerij. De foto's van het publiek worden tijdelijk zichtbaar gemaakt op grote schermen, waarmee de tentoonstelling afsluit. Maandelijks wordt uit de ingediende foto's een keuze gemaakt, om deze te bespreken in het publieksprogramma *Eregalerij PLUS* of onder de aandacht te brengen via social media.

Het bijbehorende publieksprogramma onder de noemer *Eregalerij PLUS* vond wegens de coronamaatregelen grotendeels online plaats. Het programma bestond uit maandelijkse interviews met betrokkenen en fotografen door Marc Prüst en Bahram Sadeghi, waarvan een podcast is gemaakt. De gesprekken kunnen via Youtube teruggeluisterd worden en behoren nu tot het digitale aanbod van het museum.

Ellen Thorbeckes China 9 juni – 3 oktober 2021

De tentoonstelling *Ellen Thorbeckes China* was een reis door de foto's en fotoboeken van Ellen Thorbecke, van wie het museum het archief beheert. Thorbecke maakte foto's, onder meer van het dagelijks leven in China in de jaren dertig, die ook nu nog relevant zijn. Niet alleen omdat ze als fotograaf op bijzondere plekken kwam, maar ook omdat ze een heel menselijke, directe en onbevooroordeelde manier van kijken had. De nadruk in de tentoonstelling lag op haar werk uit China.

Bij de tentoonstelling verscheen de monografie *Ellen Thorbecke. Van Peking tot Parijs*. De tentoonstelling en het boek werden samengesteld door fotograaf en China-kenner Ruben Lundgren in samenwerking met Rik Suermondt, kunsthistoricus en pleitbezorger van Thorbeckes archief.

Het archief van Ellen Thorbecke werd in 2008 aan het Nederlands Fotomuseum toevertrouwd door de dochter van de fotograaf. Het bestaat uit 638 zwart-wit negatieven in 6x6 formaat in met de hand beschreven verpakkingen en registerkaarten in een houten kistje. Dat kistje was te zien in de eerste zaal van de tentoonstelling. Voor de tentoonstelling en de publicatie kon het museum gelukkig ook gebruik maken van bruiklenen van de familie, zoals een tweetal bijzondere dummy's en enkele grote vintage afdrukken. Vanwege de sociale restricties was het niet mogelijk een traditionele opening van de tentoonstelling te organiseren. In plaats hiervan organiseerde het museum een livestream interview en boekpresentatie van de monografie *Ellen Thorbecke. Van Peking tot Parijs*. Voor deze onlinepresentatie ging Birgit Donker, directeur van het Nederlands

Fotomuseum, in gesprek met Bart Hofstede, hoofd Cultuur, Communicatie en Onderwijs aan de Nederlandse ambassade in Peking. Aan hem werd het eerste exemplaar van het boek *Ellen Thorbecke. Van Peking tot Parijs* digitaal overhandigd. Met de samensteller van het boek en de tentoonstelling Ruben Lundgren ging Birgit Donker in gesprek over de totstandkoming van deze tentoonstelling en de vraag wat Ellen Thorbecke zo bijzonder maakte.

Zaalinpressie van de tentoonstelling *Ellen Thorbeckes China* © Job Janssen

Chongwenmen poort, Beijing, China, 1931-1934 © Ellen Thorbecke

Het gelukkige stel, Beijing, China. Uit het boek *People in China*, 1935 © Ellen Thorbecke

Now You See Me Moria 9 juni – eind december 2021

Op 9 juni opende het Nederlands Fotomuseum na de lockdown en gelijktijdig met de Eregalerij de tentoonstelling *Now You See Me Moria*.

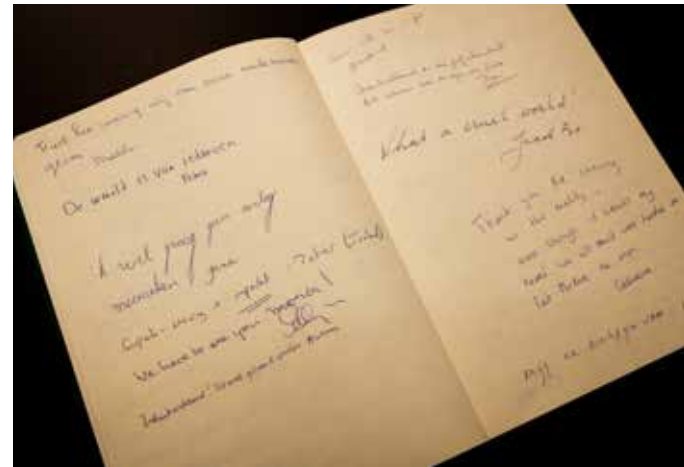
Het Nederlands Fotomuseum heeft een traditie van geëngageerde fotografie waar minder bedeelde in de hoofdrol staan. Denk aan het werk van fotografen als Ad van Denderen, Ata Kandó, Peter Martens en Maria Toby, die allen zijn vertegenwoordigd in de Eregalerij.

Now You See Me Moria bouwde voort op deze traditie. Hier waren bovendien de mensen om wie het gaat zelf aan het woord. In dit project vertellen en verbeelden de bewoners van het vluchtelingenkamp Moria op het Griekse eiland Lesbos hun eigen verhaal, via vier fotografen die om veiligheidsredenen alleen met voornaam bekend zijn. De werken zijn gemaakt door Amir, Ali, Mustafa, Ahmed uit Afghanistan en Qutaeba uit Syrië.

De in Nederland wonende foto editor Noemi heeft zich verbonden aan het lot van deze fotografen die clandestien foto's maken van het dagelijks leven in het kamp. Door de foto's op een Instagrampagina te publiceren, krijgen ze extra betekenis: via Instagram worden wij rechtstreeks getuigen van het leven in Moria. Door de foto's, video's en posters van *Now You See Me Moria* in tentoonstellingsvorm over te nemen in het museum, kregen de werken, opnieuw een diepere laag van betekenis en een vastere vorm dan de vluchtigheid van een swipe op een Instagramaccount. Een museum dwingt je ertoe op een andere manier te kijken, waarmee de betekenis van dit project verandert. Er is geen ontkennen meer aan. Nu zie je Moria.

Nadat het Nederlands Fotomuseum in 2020 de tentoonstelling initieerde, volgden FOAM en het Stedelijk Museum Amsterdam waarmee een unieke en intensieve samenwerking werd aangegaan om gezamenlijk op te trekken en het project in alle drie de musea te presenteren. De presentaties hebben een kettingreactie op gang gebracht. In Nederland sloot Fotofestival Naarden (via curator Guinevere Ras) zich aan, tezamen met vijftien andere beeldinstellingen in Europa. Dit zijn onder andere Fotodoks (Munich, DE), FOMU (Antwerp, BE), Le Chiroux (Liège, BE), La Casa Encendida (Madrid, ES), The Broadway Theatre (London, UK) en KASKO (Basel, CH).

Begin september 2021 hield programmeur/curator Aya Musa een presentatie over het belang van dit project tijdens het RAY Fotofestival in Frankfurt am Main, alwaar de *Now You See Me Moria*-tentoonstelling ook te zien was.

Gastenboek bij de tentoonstelling © Fred Ernst

Uit de tentoonstelling *Now You See Me Moria* © Amir

Uit de tentoonstelling *Now You See Me Moria* © Amir

Uit de tentoonstelling *Now You See Me Moria* © Amir

Bezoekers aan de tentoonstelling *NOWHERE* © Fred Ernst

Frank van der Salm *NOWHERE* – Imagining The Global City 2 juli – 3 oktober 2021

In samenwerking met fotograaf Frank van der Salm en Paradox presenteerde het Nederlands Fotomuseum in de (na)zomer van 2021 de tentoonstelling *NOWHERE – Imagining The Global City*. Over de hele wereld richt Van der Salm al 25 jaar zijn camera op het stedelijke landschap in de breedste zin. Esthetiek speelt een belangrijke rol in zijn werk, ze is het middel waarmee hij de globaliserende wereld waarin wij leven kritisch bevraagt en verbeeldt. De tentoonstelling bestond uit twee radicaal verschillende delen: in een door artificiële intelligentie gestuurde videowand van achttien meter lengte, werden de 241 werken uit Van der Salms oeuvre geprojecteerd. Achter de wand heerste museale stilte, waar de fysieke werken met hun

vaste maat en verschijningsvorm tegenover de wereld van digitale beelden waren geplaatst.

Voor *NOWHERE* deelde curator Bas Vroege van Paradox zijn rol met AI (artificiële intelligentie), waarmee aan de hand van door de fotograaf aan de foto's toegekende tags nieuwe verbanden binnen het oeuvre konden worden gelokaliseerd. Hierbij was de hulp ingeroepen van AI-wetenschapper Gjorgji Strezoski en de supercomputer van de Universiteit van Amsterdam. In samenwerking met de designstudio voor interactieve media RNDR en componist Henry Vega werden de resultaten van dit experiment gepresenteerd op een videomuur van stedelijke dimensies. De keuze van fysieke werken werd gedurende de tentoonstellingsperiode twee keer in zijn geheel gewisseld.

Bij de tentoonstelling verscheen een gelijknamige publicatie, ontworpen door Irma Boom.

De Collectie belicht door... artificiële intelligentie 2 juli 2020 – 9 januari 2022

Tegelijkertijd met de tentoonstelling *NOWHERE – Imagining The Global City* van Frank van der Salm opende in de reeks *De Collectie belicht door...* een nieuwe editie waarin artificiële intelligentie centraal stond. Dit keer was het niet een fotograaf die een keuze maakte uit de rijke Collectie van het Nederlands Fotomuseum, maar een computer met 'intelligente' software. Deze software was ook gebruikt door Frank van der Salm voor zijn

tentoonstelling en maakte nu selecties, aan de hand van dezelfde 'tags', uit de gedigitaliseerde Fotomuseumcollectie.

Met deze presentatie onderzocht het Nederlands Fotomuseum de belangrijke rol die artificiële intelligentie kan spelen op het vlak van beeldselectie. Musea en archieven die grote beeldcollecties beheren kunnen artificiële intelligentie in de toekomst gebruiken bij het toegankelijk maken daarvan. Interessant en spannend daarbij is dat artificiële intelligentie beelden niet alleen kan 'beschrijven' en terugvinden, maar ook informatie en verbanden kan ontdekken die het menselijke oog en brein ontgaan.

Dennis Hopper tijdens opnamen van de film 'Apocalypse Now', Filipijnen (1976) © Chas Gerretsen / Nederlands Fotomuseum

In de hoofdrol Chas Gerretsen 16 oktober 2021 – 22 april 2022

Met *In de hoofdrol Chas Gerretsen* werd de allereerste overzichtstentoonstelling van de Nederlandse fotograaf Chas Gerretsen (1943) gerealiseerd. Chas Gerretsen was mede door zijn lange verblijf buiten zijn geboorteland ten onrechte relatief onbekend gebleven. Zijn archief is sinds begin jaren negentig in beheer bij het Nederlands Fotomuseum. Daarin bevindt zich onder meer het beroemde beeld van generaal Pinochet, dat hij in 1973 vlak na de staatsgreep in Chili van de dictator maakte. Deze foto is wereldwijd bekend, maar werd zelden met naamsvermelding gepubliceerd.

Chas Gerretsen werkte eind jaren zestig als oorlogsfotograaf in Vietnam en was vervolgens als fotojournalist voor Gamma in Santiago tijdens genoemde staatsgreep. Als enige Nederlander ontving hij de prestigieuze Robert Capa Gold Medal. Later vestigde Gerretsen zich in Hollywood waar hij sterren als John Travolta portretteerde. Ook was hij set-fotograaf tijdens de opnamen van Francis Coppola's film *Apocalypse Now*. In 1989 zette Chas Gerretsen een punt achter zijn carrière. Sindsdien bevaart hij de wereld op zijn boot.

Gastcurator Iris Sikking maakte een selectie van ruim 200 foto's en objecten uit het archief van Chas Gerretsen. Zij componeerde het materiaal, waaronder geluidsfragmenten en een videoportret van de fotograaf tot een chronologisch, goed gedocumenteerd geheel en plaatste dit in een hedendaags tentoonstellingsontwerp van de hand van haarzelf en Mira Matic. Iris Sikking stelde ook de bijbehorende catalogus samen. Als onderdeel van de tentoonstelling werd een korte film opgenomen waarin Chas Gerretsen en curator Iris Sikking worden geïnterviewd over het samenstellen van de overzichtstentoonstelling en de bijbehorende publicatie. De film, gerealiseerd door Woest Werk, is opgenomen in de tentoonstelling.

Sinds 2019 plaatst Chas Gerretsen de foto's die het museum heeft gedigitaliseerd op sociale media. Met name in Chili zijn er duizenden die volgen wat hij publiceert, omdat de foto's die hij in 1973 maakte zo uitzonderlijk zijn. Sommige Chileenen hopen verdwenen verwanten of vrienden op de foto's te herkennen.

Zaallimpresie *In de hoofdrol Chas Gerretsen* © Fred Ernst

Chas Gerretsen tijdens de opening van zijn tentoonstelling met het eerste exemplaar van zijn boek © Fred Ernst

De tentoonstellingen bij het Steenbergen Stipendium 2020 en 2021 21 oktober 2021 – 13 februari 2022

Naast een podium bieden aan bewezen talent wil het Nederlands Fotomuseum ook aanstormend talent opsporen en ruimte bieden. Sinds 1998 organiseert het museum in samenwerking met de Steenbergen Stichting jaarlijks een tentoonstelling van de in dat jaar genomineerde kandidaten voor dé prijs voor jong talent in de fotografie. Zij zijn allen afstudeerders aan het kunstvakonderwijs. Omdat het vanwege de pandemie niet mogelijk was in 2020 een tentoonstelling te realiseren, werd deze presentatie en de bijbehorende prijsuitreiking naar 2021 opgeschoven. Als gevolg daarvan vonden in het najaar van 2021 maar liefst twee Steenbergen-tentoonstellingen met in totaal tien fotografen plaats. In 2021 presenteerde het Nederlands Fotomuseum dus de drieëntwintigste én vierentwintigste editie van het Steenbergen Stipendium. Voor de genomineerden betekent het Steenbergen Stipendium vaak het begin van een bloeiende carrière. De tentoonstelling geeft tegelijkertijd inzicht in hoe de nieuwe generatie met het medium omgaat en is daarmee een jaarlijkse graadmeter van vernieuwing binnen de fotografie. Met de tentoonstelling wil het museum een bijdrage leveren aan de talentontwikkeling van de kandidaten.

She is the canary in the coalmine of a dying empire © Pippilotta Yerna (2020)

Rust Roest © Laura Bouman (2021)

Beide prijsuitreikingen vonden op 16 december plaats, conform de regels zonder publiek maar via een livestream op afstand te volgen. De prijsuitreiking vond plaats in een intieme setting in de Kuyp, te midden van de tentoonstelling. De juryprijs 2020 ging naar Pippilotta Yerna, met haar project *She is the Canary in the Coalmine of a Dying Empire*. Voor 2021 ging de juryprijs naar Laura Bouman, met haar project *Rust Roest*. Beide prijswinnaars ontvingen het stipendium ter waarde van vijfduizend euro.

Daarnaast werden twee eervolle vermeldingen met een bedrag van tweeduizend euro vergeven aan Nathan van Ewijk, voor zijn project *A Room Within* (2020) en Vladimir Vidanovski, voor zijn project *What Are You Looking For* (2021). De publieksprijs is gewonnen door respectievelijk Suzanne Schols *Polite Fictions – Behind the Public Face of Diplomatic gifts* (2020) en Julia Gat Hamsa Hamsa Hamsa | *An Upbringing* (2021).

Flyers voor de tentoonstelling Steenbergen Stipendium 2020 en 2021 © Kummer & Herrman

Raampresentaties *Nacht In / Dag Uit* 2021

Na twee succesvolle tentoonstellingen in 2020 werd in het 2021 het project *Nacht In / Dag Uit* voortgezet. Na zonsondergang lichten de ramen van het museum op en komen nieuwe fotografiwerelden tot leven. Zo kon ook in de periode van lockdowns toch nog genoten worden van al het moois dat de Nederlandse fotografie te bieden heeft. Het project *Nacht In / Dag Uit* heeft het museum ook tijdens de lockdown periodes opengesteld voor het publiek. De ramen vormen de vijfde tentoonstellingsruimte van het museum.

Dit project heeft niet alleen letterlijk de drempels van het museum beslecht, het heeft toegang gegeven aan een publiek dat niet snel met fotografie in aanmerking zou komen. Immers, alle voetgangers aan de Wilhelminakade zijn automatisch ook bezoekers van deze tentoonstellingen van *Nacht In / Dag Uit*.

Sinds januari 2021 heeft dit project podium geboden aan zeventien kunstenaars, waarbij nadrukkelijk ook ruimte is geboden aan startend talent. Voor zestien kunstenaars in dit project betekende de expositie hun museale debuut. Twaalf van deze kunstenaars zijn van een cultureel diverse oorsprong. Met deze aantallen heeft het Nederlands Fotomuseum een betere representatie van de Nederlandse bevolkingssamenstelling in het aanbod van tentoongestelde kunstenaars willen bieden. De presentaties zijn een reflectie op de Eregalerij.

Liminoid Worlds 6 december 2020 – 19 januari 2021

In *Liminoid Worlds* zien we een gestileerde en verstilde wereld, van drie totaal verschillende fotografen, die allen op geheel persoonlijke wijze reflecteren op wat het is om in een voortdurende staat van liminaliteit te verblijven: dat wil zeggen, van niet meer het een en nog niet het ander. Lenghi Teng liet ons zien hoe we schoonheid kunnen vinden in berusting en acceptatie; Muhcine Ennou gaf ons nieuwe realiteiten, waarin verschillende werelden elkaar ontmoeten dankzij de macht van de verbeelding; Shadman Shahid toonde via een persoonlijk spirituele reis, hoe de weg naar binnen ons kan helpen in de deze tijd.

Drempelruimte 21 januari – 18 maart 2021

De editie *Drempelruimte* van het project *Nacht In / Dag Uit* was een samenwerking met de Master Film & Photographic Studies aan de Universiteit Leiden. Studenten van deze opleiding hebben deze editie onder begeleiding van het Nederlands Fotomuseum samengesteld naar aanleiding van de toen nog te openen Eregalerij. Soyun Park geeft in samenwerking met Inwoo Jung een platform aan digitale amateurfoto's die niet opgenomen zijn in de Eregalerij. Tyler en Sebastian Koudijzer verkenden de samenwerking tussen fotografie en dichtkunst en Baha Gorkem Yalim bevroeg het medium fotografie door middel van videokunst.

Beeldspeling 20 maart – 23 mei 2021

Yu-ching Chiang, Andreas Drosdz en Ana Brumat, drie pas afgestudeerde kunstenaars aan het Piet Zwart Instituut in Rotterdam, hebben zich laten inspireren door de Eregalerij. In *Beeldspeling* gaven zij met hun werk alvast een blik op de toekomst van de fotografie.

Yu-ching Chiang geeft de verbeelding over aan een zogenaamde *Artificial Intelligence engine*. Hij liet deze software nieuwe beelden interpreteren aan de hand van thema's en onderwerpen uit de Eregalerij. Andreas Drosdz is gefascineerd door de enorme datastroom van alle foto's die niet door een selectie heen zijn gekomen. Hij reconstrueerde selectieprocessen van foto's door gewiste bestanden te reconstrueren tot een nieuwe presentatie. Ama Brumat bracht de kijker naar de toekomst met abstracte werken uit een rijke fantasiewereld.

Visuele Valuta 26 mei – 15 oktober 2021

De zomereditie van *Nacht In / Dag Uit*, *Undisciplining the Gallery*, was tevens de officiële opening van het tweedaagse symposium *Undisciplining Photography*. Deze tentoonstelling presenteerde fotografisch werk van studenten van de Master Photography & Society aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag; Sophie Allering, João Mateus Da Fonseca Viegas en Rafael Roncato.

Bezoekers aan de tentoonstelling AREA 2021 uit de serie *Nacht In / Dag Uit* © Fred Ernst

In de tentoonstelling *Visuele Valuta* reflecteerden de studenten op de vraag hoe iconen in de fotografie ontstaan en hoe deze worden begrepen, gelezen en geïnterpreteerd in de context van een museale tentoonstelling.

AREA 2021 10 september – 20 november 2021

AREA 2021 was de najaarseditie van *Nacht In / Dag Uit*. In deze editie werden werken van vier jonge fotografen gepresenteerd die in 2021 zijn afgestudeerd aan de HBO-opleiding Toegepaste Fotografie en Beeldcommunicatie van de Nederlandse Academie voor Beeldcreatie. AREA is een acroniem voor Apeldoorn, Rotterdam, Eindhoven, Amsterdam; de vier vestigingssteden van deze opleiding. De selectie van de fotografen voor deze editie is gemaakt door Aya Musa, Mariël Vermue en Ilvy Nijkiktijen. In deze

editie hebben Sam Warnaar, Aude van Galen, Juul Kunst en Steffi Reimers hun werken tentoongesteld. Sam Warnaar presenteert een autobiografisch project over bezinning in tijden van de Coronapandemie. Aude van Galen toont Nederland vanuit een vogelvluchtperspectief waarmee zij de middelmatigheid van het land de maat neemt. Als een volleurde meester in de geënceneerde fotografie laat Juul Kunst een landschap zien waar eenzaamheid, niet thuis voelen, nostalgie en hoop tot uiting komen. Anno 2021 is Bosnië en Herzegovina nog steeds getekend en verscheurd door de verschrikkingen van de Joegoslavische burgeroorlog in de jaren 90. Steffi Reimers heeft voor haar project *Aftermath* maanden doorgebracht in Bosnië om de immer durende nasleep van deze oorlog vast te leggen.

Moo Lati 26 november 2021 – 10 februari 2022

De wintereditie van *Nacht In / Dag Uit* is het project *Moo Lati* ('tot ziens' in het Aukaans), het meest recente kunstwerk van kunstenaar Moritz Ebinger. *Moo Lati* vertelt het verhaal van de illegale bomenkap in de Amazone van Suriname. Twee keer reisde Ebinger af naar Moengo in het Marowijne District in Suriname voor een verblijf bij de Kibbi Foundation. Hij maakte een installatie in een vervallen zwembad en deed onderzoek naar de illegale houtkap. Hij documenteerde dit met tekeningen en filmopnames. *Moo Lati; This book is a film* is het resultaat van zijn tweede werkperiode en onderzoek, een boek met een QR-code naar een film van twaalf minuten. De presentatie van *Moo Lati* in het Nederlands Fotomuseum is de publieke presentatie van dit project.

Installatie AREA 2021 uit de serie *Nacht In / Dag Uit* © Fred Ernst

Het digitaliseren van foto's © Nederlands Fotomuseum

Online

In 2020 is onder het menu 'Bekijk het NFM Thuis' het online aanbod van het Nederlands Fotomuseum gebundeld. Op de website zijn onder meer verschillende webexposities te zien. In 2021 is *Douze Points, Twelve Points* op de website gekomen. *Douze points* werd samengesteld in het kader van het Eurovisie Songfestival dat in mei in Rotterdam plaatsvond.

Daarnaast heeft het museum voor het eerst podcasts gemaakt, onder de naam *Eregalerij PLUS*. In *Eregalerij PLUS* ontvangt Marc Prüst of Bahram Sadeghi iedere derde zondag van de maand een fotograaf van wie werk opgenomen is in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. In 2021 zijn elf afleveringen gemaakt. 'Mijn foto is een metafoor voor de conditionering van het zien; het niet zien, het wel zien, de diversiteit van het zien', zei Sanne de Wilde in gesprek met Bahram Sadeghi over haar *Eregalerij*-foto *Island of the colorblind*. Roy Villevoe, van wie het werk werd geselecteerd *Alo Befak, Pirimapún*, dat eigenlijk onderdeel is van een serie, verklaarde tegenover Marc Prüst: 'Nu die foto uit zijn serie getild werd, zag ik opeens de werking van de foto. Het ontroerde me dat de foto die stilte en dat vertrouwen laat zien.'

Bij volgende edities wordt *Eregalerij PLUS*, wanneer de coronaregels dit toelaten, als een live talkshow in het museum opgenomen.

Fotografische objecten gedigitaliseerd

Dit jaar werden 28.373 fotografische objecten gedigitaliseerd in het kader van het Actieplan Collectie. Hiervan zijn 17.802 digitaal gemaakte contactvellen van complete rolletjes negatieven of dia's en 10.571 scans van losse objecten, zoals glasnegatieven.

Ook werden reeds bestaande digitale beelden zichtbaar gemaakt voor het publiek, door ze te koppelen aan een beschrijving. De complete archieven van Evert van Ojen en Johannes Rombouts kwamen daarmee online beschikbaar voor het publiek via de beeldbank. Het komt hierbij zeer goed van pas, dat het museum twee nieuwe medewerkers heeft die zich met digitalisering bezighouden.

Tentoonstelling op locatie

Werner Mantz

In opdracht van het Bonnefanten museum in Maastricht werd een selectie gemaakt van vintage afdrukken, ten behoeve van de eerste overzichtstentoonstelling over het werk van Werner Mantz (1901-1981). Het Nederlands Fotomuseum beheert een groot deel van de nalatenschap van deze Duits-Nederlandse fotograaf, die grote bekendheid verwierf met zijn Keulse architectuurfotografie uit het Interbellum en zijn portretstudio in Maastricht.

Deze selectie van werken zal als bruikleen rond najaar 2022 in het Bonnefanten getoond worden. Onze curator Frits Gierstberg treedt hierbij op als gastcurator.

Publicaties

Fotoboeken zijn een belangrijke manier om fotografie te verspreiden. Ze zijn 'draagbare tentoonstellingen' en zorgen dat de fotoselecties en verdiepende informatie ook na afloop van een tentoonstelling voor het publiek beschikbaar blijven. In 2019 begon het Nederlands Fotomuseum een eigen serie fotoboeken, in samenwerking met uitgever Lecturis, vormgegeven door Kummer & Herrman. Inmiddels bracht het museum vijf boeken uit.

Eerder verschenen ook *Sterke verhalen uit de rijke collectie van het Nederlands Fotomuseum en Rotterdam werkt! Opdrachtfotografie 1864 - heden*. Hiervan werden tot op heden bijna 400 en 700 exemplaren verspreid.

Voor 2022 staat een boek op stapel over Johan van der Keukens foto-archief, dat wij onlangs verwierven, en de publicatie *Verbeelding*, met fotografie die vanuit verschillende perspectieven licht werpt op verbeelding anno 2022.

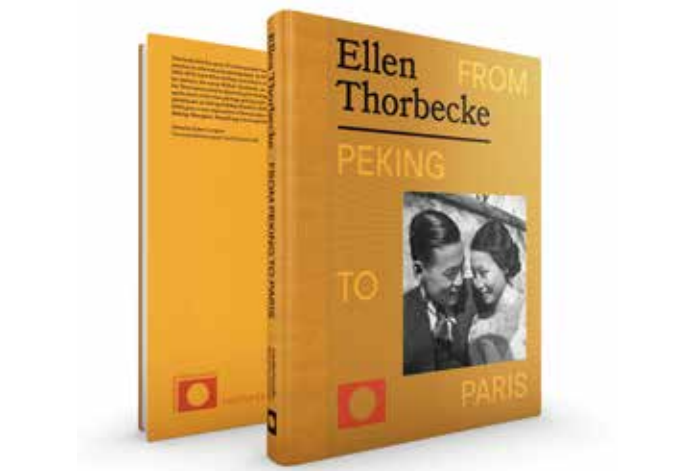
De Eregalerij van de Nederlandse fotografie

De *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* hoort bij de gelijknamige permanente tentoonstelling die in 99 beelden de ontwikkeling viert van de Nederlandse fotografie, van 1842 tot nu. Maar het boek is meer dan dat. De teksten bij de foto's van onze curatoren Frits Gierstberg en Loes van Harreveld zijn 99 verhandelingen over bijzondere foto's en ze lezen tezamen als een reis door de Nederlandse fotohistorie. Voor ons is dit eerbetoon een mooie kans om onze collectie, die bestaat uit meer dan 5,6 miljoen beelden, te delen met het publiek.

Deze publicatie werd door de *Volkskrant* uitverkoren tot één van de tien allermooiste fotoboeken van het jaar. 'Het boek doet wat het moet doen. Het is prachtig gedrukt en per foto van zeer informatieve verhalen voorzien door Frits Gierstberg en Loes van Harreveld', schrijft de *Volkskrant*. 'Het is een avontuurlijke selectie die de iconen niet schuwt, maar die ook een nieuw verhaal vertelt, over de fotografie en over Nederland. Dus natuurlijk een strandfoto van Rineke Dijkstra, maar ook een onbekende Ed van der Elsen uit de Molukse wijk in Tiel in 1990.' Sinds juni 2021 zijn ruim 1.500 exemplaren verspreid via de boekwinkel en webshop van het museum, de uitgeverij en andere distributie en verkoopkanalen in binnen- en buitenland.

Covers van de Engelse en Nederlandse uitvoering van de publicatie *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* © Nederlands Fotomuseum

Boekcover Ellen Thorbecke. Van Peking tot Parijs © Nederlands Fotomuseum

Ellen Thorbecke. Van Peking tot Parijs

In 2021 verscheen de eerste monografie in onze publicatielijijn: *Ellen Thorbecke. Van Peking tot Parijs*. Het vertelt het verhaal van Ellen Thorbecke (1902–1973) die een unieke positie innam in de internationale fotografie. Haar foto's geven een zeldzaam beeld van het dagelijks leven in Beijing, Shanghai, Hongkong, Parijs en het Midden-Oosten in de jaren dertig en veertig. In het boek zijn foto's te zien, maar ook dummy's van haar, al dan niet uitgegeven, boeken. Verder bevat de publicatie essays van onder meer collega-fotograaf Ruben Lundgren, die het China van nu vastlegt en tegelijkertijd zo'n grote fan is van Ellen Thorbecke. Het boek wordt tot in Parijs verkocht, bij Musée Jeu de Paume en bij het Maison Européenne de la Photographie. Sinds juni 2021 zijn bijna 700 exemplaren verspreid via de boekwinkel en webshop van het museum, de uitgeverij en andere distributie en verkoopkanalen in binnen- en buitenland.

Als afdruk te bestellen foto's uit de Eregalerij van de Nederlandse fotografie in de museumwinkel. © Fred Ernst

Boekcover In de hoofdrol Chas Gerretsen © Nederlands Fotomuseum

In de hoofdrol Chas Gerretsen

In oktober van dit jaar verscheen de eerste monografie van een nog levende fotograaf uit de Collectie in onze publicatielijijn: *In de hoofdrol Chas Gerretsen*. Het vertelt het bijzondere levensverhaal van Charles (Chas) Gerretsen (1943), een uitzonderlijke fotograaf. Hij werkte behalve als oorlogsverslaggever in Azië en Zuid-Amerika ook als fotograaf in Hollywood, waar hij de set van de filmklassieker *Apocalypse Now* fotografeerde en vele filmsterren in hun toen nog jonge jaren.

Verder bevat de publicatie essays van onder meer gastcurator en samensteller Iris Sikking, die we bereid vonden uit de tienduizenden beelden in het archief een selectie te maken die het veelzijdige oeuvre goed weerspiegelt. Haar essay, dat in drie delen in deze publicatie is te lezen, plaatst het werk in context. Iris Sikking werkte hierbij nauw samen met Chas Gerretsen en zijn partner Monika Pfandzelter. Tot nu toe zijn bijna 500 exemplaren verspreid via de boekwinkel en webshop van het museum, de uitgeverij en andere distributie en verkoopkanalen in binnen- en buitenland.

Afdrukken

Fotografie verspreiden we ook op een andere manier: in onze winkel kan je nieuwe afdrukken kopen van fotografen uit onze collectie. Bijvoorbeeld de foto die Ellen Thorbecke rond 1931 maakte van sing-song meisjes in opleiding bij een theehuis China. Het portret van Anton de Kom, in 1933 gemaakt door Piet Zwart. Of het uitbundige straatbeeld dat Maria Toby vastlegde in de Rotterdamse Agniesebuurt in 1980. Ze zijn te bestellen in onze webwinkel en maken ons tot een museum waar je veel van de getoonde werken gewoon zelf mee naar huis kunt nemen – in boekvorm of als afdruk. Zo zien we het graag, want de fotografie waar wij over waken is immer van ons allemaal, voor ons allemaal.

Groepsportret vrijwilligers Nederlands Fotomuseum © Fred Ernst

Publieksbegeleiding

Het team Presentaties en Publieksbereik heeft als doelstelling het museum een plek te laten zijn van en voor iedereen vanuit meerstemmigheid voor een breed publiek. Het museum oriënteerde zich in 2021 op het aantrekken van een Community Manager die zich zal richten op het ontsluiten van gemeenschappen voor wie wij nog niet zichtbaar zijn en andersom. Dit proces verruimt het blikveld van het team Presentaties en Publieksbereik. We toetsen de programmering en het aanbod – van rondleidingen, debatten, tentoonstellingsgidsen, website, tot workshops en sociale media – aan de criteria inclusiviteit en diversiteit. In tentoonstellingen en de communicatie starten we bij de meest directe informatielaag die zo dicht mogelijk bij de belevingswereld van het publiek ligt. De artistieke laag volgt. Zo maken we de presentatie toegankelijk en dichtbij, zonder diepgang uit het oog te verliezen.

Dit alles geschiedt in samenspel met het team Bedrijfsvoering waar onder meer de balie, museumwinkel en koffiebar onder vallen. Ook deze afdelingen dragen in grote mate bij aan de bezoekerservaring. Het vraagt om museumbreed uitdragen van de missie en visie om deze intrinsiek te kunnen noemen en ervaren.

Gastvrijheid is een speerpunt van het museum en het optimaliseren van onze hospitality blijft onze aandacht houden. De herinrichting die noodzakelijk was om te voldoen aan *Het protocol heropening musea van de Museumvereniging* vormt samen met de opgedane ervaring met heropeningen na een lockdown de basis voor evaluatie en verdere doorontwikkeling op het gebied van

ticketssystemen, bewegwijzering en communicatie richting bezoekers voorafgaand aan het bezoek. Alles wordt in werking gezet om de deuren open te kunnen houden en het toegestane aantal mensen op een veilige manier te ontvangen. De nieuwe eigen entree biedt hierbij nieuwe kansen en mogelijkheden, die verder onderzocht worden.

Omdat het museum op 16 december 2020 de deuren moest sluiten, startte het nieuwe jaar vanuit een lockdownsituatie die voortduurde tot 9 juni 2021. De maanden juni, juli, augustus, september, oktober, november en een stukje december hebben we mogen genieten van het open zijn. Dit betekende dat we op 9 juni de Eregalerij konden openen. Ook de opening van de tentoonstellingen *NOWHERE – Imagining The Global City* en *In de hoofdrol Chas Gerretsen* konden in aanwezigheid van de fotografen zelf (respectievelijk Frank van der Salm en Chas Gerretsen) en gasten plaatsvinden.

Het scannen van QR-codes bij de entree was een nieuwigheid die door de vrijwilligers en baliemedewerkers snel eigen gemaakt werd. Dat door een e-ticketsysteem het bezoek van spontaan naar aangekondigd verschuift, biedt ook nader te verkennen mogelijkheden tot spreiding, optimaliseren en personaliseren van de klantenreis, met communicatie voorafgaand en na afloop van de museumervaring. Het persoonlijk element op het moment van binnenkomst speelt in alle gevallen een grote rol en we zijn dan ook heel dankbaar voor de vele vrijwilligers die hier met warmte en vanuit interesse en bevologenheid invulling aan geven.

Vrijwilligers

Een bijzondere groep mensen die zich aan het museum verbindt is het vrijwilligersteam. Iedere dag dat het museum zijn deuren voor publiek opent, staan zij klaar om onze bezoekers, indien gewenst, hulp te verlenen, informatie te geven over de tentoonstellingen, de app, randprogramma's en of de visie/missie van het museum. Vaak levert deze informatieverstrekking een waardevol nagesprek tussen bezoeker en vrijwilliger op over de beleving van de tentoonstelling of het museum.

Het was een uitdaging om tijdens de corona sluitingen de vrijwilligers het gevoel van betrokkenheid en onderlinge verbondenheid te blijven geven. We zijn er trots op dat ons dat is gelukt en dat ons team qua aantal zo stabiel en loyaal is gebleven.

Per dag dat het museum open is zijn vier vrijwilligers actief; twee in de ochtend, twee in de middag. Op drukke dagen en weekenden vult een vijfde persoon een flexibele tussendienst. Het team telde dit jaar 46 vrijwilligers, maar niet iedereen was inzetbaar vanwege persoonlijke overwegingen. Hoewel er in het vrijwilligersteam altijd wel een natuurlijk verloop bestaat, is het opvallend dat we veel nieuwe vrijwilligers van andere culturele instellingen hebben mogen verwelkomen. Wij kunnen onze publieksvrijwilligers niet meer wegdenken!

Voor een goede publieksbegeleiding vinden we het belangrijk dat onze publieksvrijwilligers goed zijn geïnformeerd. Toen het museum in juni weer open kon met de opening van de Eregalerij hebben de vrijwilligers een volgens de coronaregels georganiseerde preview en rondleiding door de Eregalerij kunnen krijgen. Een klein groepje is daarbij gevraagd de bijhorende app te testen. Online heeft nog een informatiebijeenkomst plaatsgevonden waar de vrijwilligers geïnformeerd zijn over meerstemmigheid in het museum en keuzes daaromtrent in de Eregalerij.

Op 16 juli heeft in twee kleine groepen een Q&A-bijeenkomst kunnen plaatsvinden met Frank van der Salm en Bas Vroege, respectievelijk fotograaf en curator van de tentoonstelling *NOWHERE - Imagining The Global City*. Op 18 oktober hebben we twee informatiebijeenkomsten op zaal kunnen organiseren met fotograaf Chas Gerretsen en heeft een groep vrijwilligers diverse hand- en spandiensten geleverd tijdens de publieksopening.

Een bijzonder moment was dat de vrijwilligers gevraagd zijn om te figuren in de achtergrond van het televisieprogramma *Tussen Kunst en Kitsch* dat op 31 mei in het Nederlands Fotomuseum werd opgenomen en als publiek op zaal tijdens het museumbezoek van de Koning op 9 juni.

Op 22 september hebben we met de vrijwilligers die konden een spontaan fotomoment ingelast omdat het museum zijn team wilde bedanken voor de enorme inzet door het te nomineren voor de Erfgoedvrijwilligersprijs. Helaas zijn we niet in de prijzen gevallen, maar het leuke fotomoment alleen al werd als een cadeautje ervaren omdat men elkaar na lange tijd weer even kon zien.

Op 7 december hebben we aandacht besteed aan de Nationale Vrijwilligersdag. Het was de bedoeling dit te vieren op maandag 13 december. In samenwerking met het

Jenevermuseum en Coöpmuseum in Schiedam zouden de drie vrijwilligersteams met elkaar op de drie museumlocaties een mooie dag beleven en ervaringen uitwisselen. Vanwege de naderende lockdown is dit uitgesteld naar het voorjaar van 2022.

Educatie

Op school leren we begrijpend lezen en luisteren. Maar waar leer je begrijpend kijken in deze zo visueel ingestelde samenleving? En nog belangrijker: wie leert ons die beelden te interpreteren en te duiden? Visuele verhalen vertellen die ertoe doen, vraagt ook om publiek dat die verhalen kan duiden en zelf verhalen construeert. Kijken is een vaardigheid en die kun je trainen.

Visual Thinking Strategy (VTS), de nieuwe vorm waarin het museum publieksbegeleiding aanbiedt, gaat uit van kijken, beleven en dialoog. Er wordt binnen de groep op een open manier, zonder oordeel, naar fotografie gekeken. Door middels een facilitator met elkaar het gesprek aan te gaan, ontstaan nieuwe ontdekkingen en alle deelnemers worden verrijkt met elkaars gedeelde ervaringen. Dit bevordert het openstaan voor meerdere interpretaties. Er is niet altijd goed of fout, zwart of wit. Er is kleur en nuance. VTS biedt talloze toepassingsmogelijkheden, niet alleen binnen het onderwijs, maar ook vertegenwoordigers vanuit de medische wereld, leiderschapsacademies, wetshandhaving en andere culturele disciplines tonen interesse in deze verdiepende vaardigheid. In 2020 en 2021 hebben de (educatie-) medewerkers van het Nederlands Fotomuseum een opfriscursus gehad op het gebied van VTS, dit als vervolg op de meerdaagse training uit 2019. Dit pad zal verder verkend worden in 2022.

Er is voor gekozen om het educatieaanbod op te bouwen rond de vaste waarden van het museum, zoals de Eregalerij die zoveel aanknopingspunten biedt voor educatieve doeleinden. Daarnaast richt het museum zich op de geuite behoeftes van culturele organisaties en onderwijsinstellingen, waar wij op inspelen, maar altijd met de eigen missie en visie als vertrekpunt.

In 2021 bedienden we in totaal 1.391 leerlingen en studenten in het museum. Hoewel dit een daling vormt ten opzichte van 2020, is dit nog een hele prestatie, gezien de sluitings-tijd van het museum en alle maatregelen die in acht genomen moesten worden. Het museum heeft zo veel en zo lang mogelijk de deuren voor scholen opengehouden en vooral maandagen gebruikt voor het ontvangen voor scholieren.

De eerdergenoemde Mirjam Moll Studio is als educatieve ruimte zichtbaar voor het museumpubliek, voor iedereen goed toegankelijk en uitgerust met de modernste technieken en daarmee geschikt voor uiteenlopende activiteiten: (online) debatten, lezingen en workshops. Bovendien is de ruimte 'multifunctioneel' en ook te gebruiken voor kleine tentoonstellingen en andersoortige presentaties. *Now You See Me Moria* heeft de wanden van deze ruimte gesierd. Eind 2021 is besloten dat deze ruimte vooral ingezet zal worden voor het tonen van werk voor en door studenten en scholieren. Voor het tonen van creatief enthousiasme en ter inspiratie van aankomend talent.

Een spel voor iedereen

In 2021 is het museumspel *Zinnige Zintuigen* gerealiseerd. Dit educatieve spel is geschikt voor iedereen vanaf zeven jaar. Het concept is ontwikkeld door Lieve Boiten en in opdracht van het Nederlands Fotomuseum doorontwikkeld met foto's uit de Eregalerij en foto's uit onze eigen collectie in een heldere vormgeving van Stang Gubbels.

Het doel is om op een speelse manier naar foto's of kunst te leren kijken. Het gaat er hierbij niet om de betekenis van het kunstwerk te achterhalen maar om er eigen betekenis aan te geven.

Het spel *Zinnige Zintuigen* © Nederlands Fotomuseum

Onderwijs

Primair Onderwijs

In 2021 ontving het museum 621 leerlingen uit het primair onderwijs, een flinke toename ten opzichte van 2020 waar- in we 222 leerlingen in de basisschoolleeftijd op bezoek kregen. Wat hebben we deze leerlingen zoal geboden?

De Workshop genaamd *Feest – Partytjie hou – Party – Partido*, ontstaan vanuit het Cultuurtraject in samenwerking met KCR en vooral gericht op leerlingen uit groep 5 en 6. Met deze workshop vergroten we nieuwsgierigheid voor andere culturen, creëren we begrip en verbinding voor andere culturen en stimuleren we creativiteit en visuele kennis. In deze workshop gaan de kinderen onderzoeken hoe het thema 'feest' is vastgelegd door middel van fotografie. Met foto's uit de Collectie van het Nederlands Fotomuseum en de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* gaan ze op zoek naar deze (feest)verhalen.

Onder begeleiding van de museumdocenten onderzoeken de kinderen thema's als identiteit en diversiteit, tradities en wereldburgerschap. Ze gaan met elkaar in gesprek over beeld, krijgen handige fotografie tips en werken gezamenlijk aan hun eigen feestfoto. Feest geldt als aanknopingspunt om verhalen uit te wisselen en over elkaars culturen te leren. Interesse in elkaar gaat vaak samen met meer begrip voor andere culturen en dat is één van de wereldburger- schapscompetenties die nu in het Nederlands onderwijs een belangrijke rol spelen.

Het Kinderboekenweekthema *Worden wat je wil*, leende zich voor de workshop *Fotografeer jouw toekomstige beroep!* en ontdek dat er beroepen zijn verdwenen... Dit project kwam tot stand in samenwerking met de erf- goedcoalitie *Ik in 010* en betreft een project op maat, om- dat het museum inspeelt op de behoefte van de deelnemende school. Er hebben vijftien scholen meege- daan. Ook deze workshop is gericht op leerlingen uit groep 5 en 6 en heeft als doel je bewust te leren worden van tijd; verleden, heden en toekomst.

Leidraad vormt het boek *Te gekke beroepen* die echt be- staan, waarin de raarste beroepen zijn opgenomen, ook beroepen die zijn verdwenen. Met foto's uit de Collectie van het Nederlands Fotomuseum worden die beroepen weer opgezocht. De vraag staat centraal wat deze foto's

Technische school, Rotterdam (1988) © Robert de Hartogh

vertellen over de tijd en de mensen die toen leefden? Hoe maakte de fotograaf de foto? Om vanuit daar het gesprek te openen over hoe hun eigen beroep eruit gaat zien in de toekomst. Welke houding, kleding of voorwerpen horen daarbij? Dit wordt vastgelegd op de foto.

Voortgezet Onderwijs

Er zijn voor het VO verschillende activiteiten ontwikkeld, passend bij verschillende leerdoelen. Denk aan bewust leren kijken, nadenken over de omgeving en het 'moment', bewust worden van de compositie van een foto, creativi- teit ontwikkelen en gebruiken, kennis opdoen over de geschiedenis fotografie en leren mondeling te reflecteren op eigen werk en dat van anderen.

In 2021 ontvingen we 394 leerlingen vanuit het voortgezet onderwijs. Helaas is dit wegens corona een veel lager resultaat dan waar we op hadden gehoopt.

Het Nederlands Fotomuseum ontwikkelde in samenwerking met Digital Playground en Hiphop in je Smoel het project *Being Banksy*. In het voorjaar van 2020 won het Nederlands Fotomuseum samen met deze partners de Kunstkabel 2020. De Kunstkabel wordt sinds 2019 georganiseerd door het Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam (KCR) met als doel leerlingen in het Rotterdamse onderwijs een educatie- programma te bieden dat meer is dan een eenmalige ver- snapering. Het project *Being Banksy* werd vanwege corona uitgesteld in 2021. In dit project trekken leerlingen de publieke ruimte in om zich te ontwikkelen tot echte geënga- geerde streetartists zoals Banksy, JR of Keith Haring.

Tweedejaars vmbo-leerlingen van de islamitische middel- bare school het Avicenna College en derdejaarsleerlingen van de middelbare school voor speciaal onderwijs VSO Het Passer College namen deel. Hiermee brengen we jongeren met verschillende achtergronden, met en zonder beper- king, op een speelse en artistieke wijze met elkaar in con- tact. De omgeving van Rotterdam-Zuid, waar beide scholen zich bevinden, speelt hierbij ook een belangrijke rol.

In verband met de coronamaatregelen is het niet mogelijk gebleken om een expositie in het Nederlands Fotomuseum te organiseren. Op het Passer College is de expositie op het schoolplein uitgevoerd waarbij de deelnemers de kans kregen hun boodschap toe te lichten.

Filmpremière *De Donkere Kamer van Damokles*

In 2019 won het Nederlands Fotomuseum in samenwerking met Verhalenhuis Belvédère, Theater Walhalla en Museum Rotterdam, de middelbare school Wolfert Dalton en de middelbare school voor speciaal onderwijs de Brug, de Kunstkabel; een initiatief van het Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam (KCR) dat duurzame verbanden beoogt te leggen tussen het onderwijs en het Rotterdamse culturele veld.

Het winnende educatieve project *De Donkere kamer van Damokles* stond stil bij het bombardement op de stad van 14 mei 2020, dat toen precies tachtig jaar geleden plaatsvond. Het project kende drie thema's: stilstaan bij het bombardement en de vijfjarige oorlog die daarop volgde, nadenken over de consequenties van een eigentijdse oorlog in de vorm van een 'digitale black out' en dromen over de utopie van vrede en recht(vaardigheid). De bedoeling was deze thema's te verbeelden in drie theateruitvoeringen en die op 14 mei 2020 ten tonele te brengen. Vanwege de maatregelen rondom Covid-19 konden deze producties niet plaatsvinden. Er werd voor gekozen om de theaterstukken in september 2020 op te voeren zonder publiek en hier filmopnamen van te maken.

Op maandagmorgen 28 juni 2021 kon de film die de titel kreeg *Rotterdam, mijn liefste* zijn première in Lantaren/Venster beleven en kon daarmee het project alsnog op feestelijk wijze worden afgesloten.

Afsluiting van project *De Donkere Kamer van Damokles*. © Linda Ammerlaan

Workshop *The future is now*

In deze nieuw ontwikkelde workshop worden de leerlingen binnen de kaders van de 21e-eeuwse vaardigheden gestimuleerd om met elkaar kritisch na te denken over technologie (kunstmatige intelligentie) en de stadse leefomgeving in de toekomst. Ze leren dat keuzes afhangen van hoe software geprogrammeerd wordt en dat keuzes niet neutraal kunnen zijn.

Workshop *Ik ben, dus ik zie*

Speciaal voor de Eregalerij is de workshop *Ik ben, dus ik zie* ontwikkeld voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs vanuit het thema identiteit.

Mavo-school, Purmerend (1980-1984) © Robert de Hartogh

Workshop *Straatfotografie*

De workshop *Straatfotografie* bestaat uit drie onderdelen. In het eerste onderdeel bekijken en bespreken de leerlingen diverse beelden uit de geschiedenis van de straatfotografie. In het tweede deel gaan de leerlingen zelfstandig op pad om op straat te fotograferen waarbij ze benoemde beeldaspecten uit het eerste onderdeel op hun eigen foto's proberen toe te passen. Bij terugkomst worden er in het derde onderdeel twee à drie beelden per persoon besproken waarbij de leerlingen bij elkaars resultaten zelf in staat zijn de verschillende vormgevingsaspecten te benoemen.

Spaarnedammerbuurt, Amsterdam (1921) © Bernard Eilers, Collectie Nederlands Fotomuseum

Tupac Shakur, 1993 © Dana Lixenberg (in Eregalerij)

Workshop *Portretfotografie*

De workshop *Portretfotografie* bestaat uit drie onderdelen. Leerlingen bekijken en bespreken diverse beelden uit de geschiedenis van de portretfotografie en gaan zelfstandig op pad om buiten portretfoto's van elkaar te maken, waarbij ze benoemde beeldaspecten op hun eigen foto's proberen toe te passen.

MBO, HBO en WO

De Eregalerij blijkt zich ook goed te lenen voor MBO-leerlingen, die de tentoonstelling onder andere bezoeken voor het Visual Thinking Strategy-aanbod. Daarnaast werkt het Nederlands Fotomuseum samen met de Fotovakschool.

NFM X GLR X IFFR is een samenwerkingsproject tussen het Nederlands Fotomuseum, het International Filmfestival Rotterdam (IFFR), Hans Wilschut en het Grafisch Lyceum Rotterdam (GLR) met als thema 'Film'. Eerstejaars fotografiestudenten kregen de opdracht om binnen één week een fotografische filmscène in de stijl van de Amerikaanse fotograaf Gregory Crewdson te maken. Het inhoudelijk vertrekpunt was daarbij een zelfgekozen thema uit de Eregalerij. Inspiratie uit de praktijk verkregen ze van fotograaf en filmmaker Hans Wilschut. Een vakjury bestaande uit Wilschut en vertegenwoordigers van het IFFR, GLR en het Nederlands Fotomuseum selecteerde de vijf meest geslaagde resultaten om tentoongesteld te worden in het museumNFM. De tentoonstelling opent op 14 februari 2022.

Evenementen

Bahram Sadeghi © Nederlands Fotomuseum

Marc Prüst © Nederlands Fotomuseum

Eregalerij PLUS talkshows

Een talkshowprogramma met Marc Prüst en Bahram Sadeghi

Iedere derde zondag van de maand vindt de *Eregalerij PLUS* plaats. *Eregalerij PLUS* is een talkshowprogramma met lezingen, interviews en debatten waarin thema's die in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* centraal staan, aan bod komen. Het programma wordt afwisselend gepresenteerd door fotografiecurator Marc Prüst en schrijver/presentator Bahram Sadeghi. Te gast zijn fotografen van wie een werk in de *Eregalerij* is opgenomen. Het vertrekpunt van ieder gesprek is de foto in de *Eregalerij* van de geïnterviewde fotograaf. Een vast onderdeel van elke editie is de beschouwing van de meest opvallende +1 foto's die door bezoekers aan de *Eregalerij* zijn toegevoegd.

Eregalerij PLUS #9 thumbnail © Kummer & Herrman

In verband met de aanhoudende coronamaatregelen zijn alle edities van deze talkshow online uitgezonden op het Youtube kanaal van het Nederlands Fotomuseum. Zodra het mogelijk is, worden de talkshows live vanuit het museum uitgezonden.

In 2021 zijn de volgende edities geweest:

- *Eregalerij PLUS* #1 Marc Prüst in gesprek met Birgit Donker.
- *Eregalerij PLUS* #2 Marc Prüst in gesprek met Frits Gierstberg.
- *Eregalerij PLUS* #3 Marc Prüst in gesprek met Guinevere Ras.
- *Eregalerij PLUS* #4 Bahram Sadeghi in gesprek met Khalid Amakran.
- *Eregalerij PLUS* #5 Bahram Sadeghi in gesprek met Meryem Slimani.
- *Eregalerij PLUS* #6 Marc Prüst in gesprek met Roy Villevoey.
- *Eregalerij PLUS* #7 Bahram Sadeghi in gesprek met Sanne de Wilde.
- *Eregalerij PLUS* #8 Marc Prüst in gesprek met Stacii Samidin
- *Eregalerij PLUS* #9 Bahram Sadeghi in gesprek met Chas Gerretsen.
- *Eregalerij PLUS* #10 Bahram Sadeghi in gesprek met Sanja Marusic.
- *Eregalerij PLUS* #11 Marc Prüst ontvangt Vincent Mentzel.

Fotoclub des Vaderlands

Op 22 oktober ging *De Fotoclub des Vaderlands* in première in het Nederlands Fotomuseum: een interactieve fotoclub en webserie waarin Fotograaf des Vaderlands Jan Dirk van der Burg fotografie fenomenen en vraagstukken probeert te kraken, waar hij zelf naar eigen zeggen na vijftien jaar achter de lens nog steeds geen hout van snapt. 'We fotograferen ons allemaal de blubber, maar waar zijn we nou eigenlijk mee bezig? Waarom vinden we mooi wat we mooi vinden? Wat maakt een foto origineel? En is een goed model niet veel belangrijker dan een goede fotograaf?'

In deze vijfdelige webserie steekt Jan Dirk van der Burg zijn licht op bij uiteenlopende fotografen. Van bouwkraan-fotograaf Kees Kraan tot jetsetfotograaf Linda Stulic en van bijna-winnaar van *Het Perfecte Plaatje* Stefano Keizers tot Meryem Slimani (uit de *Eregalerij van de Nederlandse Fotografie*), die haar moeder vastlegt als über-stijlicoon: Jan Dirk van der Burg bevraagt beeldconventies, trapt ze hier en daar omver en kijkt ook kritisch naar zijn eigen werk. De avond was uitverkocht met ruim 150 bezoekers.

Jan Dirk van der Burg © Sebiha Öztas

Symposium KABK x NFM x Wereld Museum 26-28 mei 2021

Nederlands Fotomuseum / Master Photography & Society Het Nederlands Fotomuseum organiseerde met de Master Photography & Society (Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten), het Research Center for Material Culture en het Wereldmuseum de eerste editie van *Undisciplining Photography* op 27 en 28 mei 2021. Het symposium werd via een livestream op het YouTube kanaal van het Nederlands Fotomuseum. Het symposium is georganiseerd met het oog op de opening van de *Eregalerij van de Nederlandse Fotografie*.

Vragen die ter discussie worden gesteld zijn bijvoorbeeld: hoe commerciële technieken menselijke identiteiten creëren, hoe – en of – de pijn van anderen verbeeld moet worden en wat de positie van fotografie kan zijn in een postkoloniale visuele praktijk. Waar ligt de leidende rol van fotografie in onze hedendaagse samenleving nu iedereen een camera heeft en beelden verspreidt? Tot welke politieke, historische en sociale wortels kunnen we de oorsprong van de fotografie bevragen en voorbijgaan aan de grenzen die er zijn gesteld? Zeventien internationale fotografen en onderzoekers uit twaalf verschillende landen

(Zuid-Afrika, Indonesië, Bangladesh, Iran, Canada en verschillende Europese landen) debatteerden – met hun fotografische ervaring en kennis als vertrekpunt – over de vraag wat fotografie kan bijdragen aan de verbeelding van maatschappelijke issues die onze levens vandaag de dag bepalen. Vanuit de toekomst en vanuit het verleden. Gastsprekers waren onder meer Laia Abril, George Mahashe, Sara Blokland, Donald Weber, Gita Cooper van-Ingen, Michele Borzoni en het collectief Kunci. *Undisciplining Photography* was een verbale en visuele reactie op de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* in het Nederlands Fotomuseum. Kijk voor meer informatie: www.undiscipliningphotography.org

De tentoonstelling *Visual Currency / Visuele Valuta* van het Nederlands Fotomuseum, de vijfde editie van de serie *Nacht In / Dag Uit* die opende op 26 mei, was onderdeel van het symposium. Deze tentoonstelling presenteerde fotografisch werk van Sophie Allering, João Mateus Da Fonseca Viegas en Rafael Roncato, allen fotografiestudent van de Master Photography & Society.

Het symposium was bedoeld voor studenten, docenten, fotografen, kunstenaars, onderzoekers, curatoren, journalisten en alle anderen die geïnteresseerd zijn in visuele cultuur. In totaal hebben 41 mensen uit zowel Nederland als uit het buitenland hier een presentatie gegeven. De sprekers vormden een combinatie van studenten, fotografen, academici en curatoren.

Talentontwikkeling

Bij onze kernwaarden hoort dat wij het Nederlands fotografisch geheugen levend houden door te investeren in makers van nu, die met hun beeldverhalen de Collectie verrijken. Zij worden ondersteund bij relevante, al dan niet experimentele producties. Als ambassadeur voor fotografen biedt het Nederlands Fotomuseum een podium voor tentoonstelling en debat.

Ieder jaar draagt het museum met terugkerende tentoonstellingen, prijzen of activiteiten bij aan talentontwikkeling op lokaal en nationaal niveau, zoals het Steenbergen Stipendium. De Nationale-Nederlanden portfoliodag, mogelijk gemaakt door Nationale-Nederlanden, vond dit jaar in september plaats. Deze dag is er voor deelnemers van alle leeftijden en bedoeld voor beginnende fotografen die hun fotografie willen professionaliseren. Tijdens deze dag kregen 36 fotografen persoonlijke feedback op hun werk van een van de vier professionals. Daarnaast was er een workshop *Kill your darlings* door Marc Prüst.

Het project *Nacht In / Dag Uit* waarbij tijdens de lockdown presentaties op de ramen van het gebouw van het Nederlands Fotomuseum te zien waren voor voorbijgangers heeft in 2021 een podium geboden aan zeventien kunstenaars. Voor zestien van hen betekende deze exposities hun museale debuut.

Het museum biedt op diverse afdelingen stage- en werker-varingsplekken aan. In 2021 heeft het museum zes stagiairs begeleid.

3. Collectie Nationaal fotografisch erfgoed van ons allemaal

Het museum beheert 175 archieven bestaande uit 5.676.000 objecten

In 2021 werden 51 werken aangekocht van 11 kunstenaars dankzij de bijdragen van de Fotomuseum Collectors Council en het Mondriaan Fonds

Het Nederlands Fotomuseum onderscheidt zich van de andere Nederlandse fotografiemusea met zijn rijke Collectie van het Nederlands visuele erfgoed. Ruim 5,6 miljoen objecten – van de oudste uit 1842, een portret van een vrouw gemaakt door onbekende maker, tot het hedendaagse werk *New Dutch Views* van Marwan Bassiouni, in 2020 aangekocht. In ons Collectiebeleid kiezen we voor fotografen met een eigen signatuur, die de wereld bevragen en met hun beeld het moment pakken, dat boven het eendimensionale uitstijgt en zo de kijker raken. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de visie die in het beeld besloten ligt en daarna om de esthetiek. We willen onze unieke Collectie een afspiegeling laten vormen van Nederlandse fotografie.

De kracht van het stilstaande beeld in de visuele communicatie is in de afgelopen decennia enorm gegroeid, zowel binnen de kunsten als daarbuiten. Dat is niet moeilijk te verklaren, want fotografie vertaalt moeilijk te duiden maatschappelijke verschijnselen naar concrete beelden, prikkelt mensen om de eigen rol daarin te onderkennen en draagt bij aan hun visuele geletterdheid. Fotografie bevordert bovendien een maatschappelijke dialoog, die wezenlijk anders is dan die op basis van taal alleen.

Sinds 2015 wordt de Collectie van het Nederlands Fotomuseum door de Rijksoverheid officieel aangemerkt als een collectie van nationaal belang. Deze status heeft het museum verworven in het kader van de invoering van de Erfgoedwet op 1 juli 2016. Om deze reden wordt het Nederlands Fotomuseum geïnspecteerd door de Erfgoedinspectie. Met ingang van 2021 is de jaarlijkse bijdrage van het ministerie meer dan verdubbeld om de achterstanden in te halen op gebied van registratie en digitalisering.

Het Nederlands Fotomuseum is sinds 2007 (en eigenlijk al vanaf 1989) de best geoutilleerde bewaarplaats voor fotografie in Nederland. De geklimatiseerde depots en gespecialiseerde medewerkers en restauratoren vormen een unieke en voor het behoud van Nederlands fotografisch erfgoed onmisbare combinatie. In 2019 onderging het depot grootscheeps onderhoud, waardoor de bewaarcondities nu weer optimaal zijn.

In 2021 zijn in totaal 391.462 objecten van een nieuwe verpakking voorzien in het kader van het Collectie Actieplan

Er werden 276 afdrucken verkocht via de webshop

Het museum neemt alleen nog complete archieven op van een zeer selecte groep Nederlandse fotografen van internationaal belang. De rode draad in het acquisitiebeleid wordt gevormd door de documentaire traditie en de autonome beeldend kunstenaars die op een onderscheidende manier met fotografie hebben gewerkt. Wat hen verenigt is dat zij fotografen zijn met een visie en een duidelijke signatuur.

In Memoriam

Eddy Posthuma de Boer, wandelaar door het leven

Deze zomer overleed een van de belangrijkste naoorlogse fotografen van Nederland: Eddy Posthuma de Boer (1931–2021).

Eddy Posthuma de Boer deed ervaring op bij de fotodienst van het ANP en werkte enige tijd samen met Dirk de Herder. Halverwege de jaren vijftig ging hij fotoreportages maken voor verschillende opdrachtgevers. Daarnaast maakte hij vrij werk tijdens reizen over de hele wereld, waarin aandacht voor de mens en empathie centraal staan. Iconisch werden zijn foto's *Hoge nood* (1955), van een jongetje dat midden tussen winkelend publiek staat te plassen en *De eerste foto van god* (1982), waar Cees Nooteboom een gedicht bij schreef. Posthuma de Boer fotografeerde zijn leven lang, als een wandelaar door de wereld, van ontmoeting naar ontmoeting, totdat een oogkwaal hem ernstig ging belemmeren. Altijd wist hij zijn humor te behouden en met een goed oog voor het juiste moment was hij een meester in het omzeilen van de pose.

Het Nederlands Fotomuseum werkte met hem samen in de tentoonstellingsreeks *De Collectie Belicht*. Over een bestemming voor zijn archief is het museum in gesprek met de familie.

Johannes Rombouts, *Straatbeeld Amsterdam*, 1885–1900. Inv. Nr. JRO–1891, Glasnegatief, Collectie Johannes Rombouts, Nederlands Fotomuseum. Schenking familie Rombouts

Op dit moment beheert het Nederlands Fotomuseum 175 archieven, die samen een belangrijk deel vormen van het visuele erfgoed van Nederland. Ed van der Elsen, Katharina Behrend, Johannes Rombouts, Ata Kandó en Cas Oorthuys zijn enkele voorbeelden van fotografen uit de 19de en 20ste eeuw, van wie het museum de archieven beheert. Ook werk van eigentijdse fotografen als Sara Blokland, Bertien van Manen, Vincent Mentzel en Viviane Sassen is in de Collectie vertegenwoordigd. Door schenkingen, nalatenschappen en aankopen blijft de Collectie zich ieder jaar verrijken. Een van deze archieven, betreft de Collectie van Johan van der Keuken (1938–2001). Het Nederlands Fotomuseum beheert sinds maart 2019 zijn volledige archief, bestaande uit ruim 20.000 dia's, negatieven en documentatie.

Het Nederlands Fotomuseum beschikt over een restauratieatelier voor fotografie. Ook beschikt het museum over een digitaliseringsatelier, waar nieuwe methodes worden ontwikkeld om fotografie zo goed mogelijk te digitaliseren. Dit maakt het Nederlands Fotomuseum tot één van de belangrijkste fotografiemusea van Europa met expertise op het gebied van de conservering, restauratie, registratie en digitalisering van fotografisch materiaal.

Amateurfotografie

Het Nederlands Fotomuseum verzamelt fotografie in de breedste zin van het woord, gemaakt door Nederlandse fotografen. Natuurlijk is juist fotografie een medium wat veel door amateurs wordt gebruikt. En dat zijn amateurs in de breedste zin van het woord, van georganiseerde vrijetijdsvotografen, tot amateur liefhebbers en van jonge fotografen met analoge camera's tot de gebruikers van sociale media, zoals wij allemaal zijn.

In de vroegste jaren van de fotografie waren de meeste fotografen amateurs; zij verdienden hun geld als apotheker of in een ander vakgebied. Het waren vooral amateurs die met het medium pionierden, denk aan Eduard Isaac Asser in de Eregalerij. In de Collectie van het museum zijn ongeveer 28 archieven van amateurfotografen vertegenwoordigd, naast de amateurfotografie in aankopen, bruiklenen en schenkingen. De zogeheten Wereldcollectie omvat tevens diverse negatieven, fotoalbums en afdrucken van amateurfotografen. Natuurlijk is het begrip amateur bij dit soort indelingen arbitrair. Is een professioneel grafisch vormgever of dichter als fotograaf een amateur?

Dit jaar werd gewerkt aan de conservering, registratie en digitalisering van diverse amateurarchieven, waaronder dat van Johannes Rombouts en Corrie Meyer Kattenburg. Rombouts was een amateurfotograaf die vanaf 1888 actief was als fotograaf in Artis, ongeveer gelijktijdig met Breitner straatfoto's maakte in Amsterdam en vanaf 1907 in Scheveningen. Hij bracht zijn fotografische kennis over via diverse publicaties, waaronder het invloedrijke *Handboek der practische fotografie* (1902).

De 2.286 glasnegatieven van Rombouts waren al eerder door een van de restauratoren per stuk gereinigd en in geschikte papieren hoesjes verpakt. In 2021 nam het Team Actieplan de werkzaamheden aan de registratie op zich en werden de negatieven per stuk gedigitaliseerd. Alle beelden zijn nu via de beeldbank van het museum online raadpleegbaar. In de Eregalerij zijn twee foto's van deze fotograaf opgenomen. In de Eregalerij is behalve het werk van Johannes Rombouts, werk van nog meer amateurfotografen opgenomen, zoals Eduard Isaac Asser, Pieter Jan Kaiser, Willem Frederik Piek Jr, George Hendrik Breitner, Paul Steenhuizen, Richard Tepe, Katharina Behrend, Jan Zeegers, Hans Poley en Maria Toby.

Vragen publiek en onderzoek door derden

Regelmatig ontvangt het museum onderzoekers en kunstenaars achter de schermen om onderzoek in de Collectie te doen. Vanuit het Rijksmuseum Fellowshipprogramma deed Maria Beatriz H. Carrion onderzoek naar foto's van inheemse Amerikanen in de Wereldcollectie.

Recent bezocht beeldend kunstenaar Vera Mennens de gekoelde depots om daar de foto's en apparatuur van Paul Steenhuizen, de eerste vogelfotograaf van Nederland, vast te leggen. De beelden van de museale objecten zijn opgenomen in haar driedelige project *Shifting Dunes* (2021), waarin zij onderzoekt hoe wij natuur nu en in de toekomst gebruiken en ervaren. In dit deel staat de representatie van het begrip 'natuurmonument' in Nederlandse archieven en collecties centraal.

Carte de visite portret van Caroline G. Parker in originele Tuscacora kralenlijst. Inv. nr. WMR-17797, albuminedruk, Wereldcollectie, Collectie Nederlands Fotomuseum (in Eregalerij)

Stylist Ellie Uyttenbroek en grafisch vormgeefster Mary Pelders-Vos maakten een selectie uit de negentien-de-eeuwse foto's van planten en bomenfoto's voor de aankleding van een bedrijfsruimte.

Bijzonder was het bezoek van Grant Wade Jonathan, een nazaat van Caroline G. Parker, een belangrijke Seneca vrouw, waarvan het museum een reproductie van een verloren gewaande daguerreotypie bezit. Parker beheerste de Engelse taal en vervulde een belangrijke rol als tolk voor haar gemeenschap. Zij stond in contact met de (wettenschappelijk) wereldreiziger Herman ten Kate, via wie de afdruk in de Wereldcollectie van het Nederlands Fotomuseum belandde. Het bezoek was onderdeel van het onderzoek naar objecten van de inheems Amerikaanse Seneca die in Nederlandse collecties worden bewaard. De originele kralendecoratie was als bruikleen te zien in de tentoonstelling *Remix* in het Wereldmuseum, Rotterdam.

Een originele manier van onderzoek naar de Collectie wordt uitgevoerd door kunstenaar en onderzoeker Andrea Stultiens, die de nalatenschap van Paul Julien onder de loep neemt. Het onderzoek van Stultiens is een goed voorbeeld hoe kunstenaars met hun eigenzinnige blik het museum helpen de rijke Collectie naar het nu te halen. Julien (1901-2001) verwierf bekendheid met zijn reizen naar equatoriaal Afrika, gemaakt tussen 1932 en 1962. Deze leidden tot omvangrijke foto- en filmreportages, die destijds erg populair waren. Het archief van Julien bevindt zich in het Nederlands Fotomuseum en in het EYE Filmmuseum.

De resultaten van haar jarenlange onderzoek naar de nalatenschap van Paul Julien presenteerde Stultiens eind mei 2021 op een website die ten doop werd gehouden tijdens het symposium *Undisciplining Photography*.

Dagelijks werden tientallen vragen van het publiek beantwoord over de Collectie, of werd gereageerd op de aangeboden stukken voor de Collectie, waarvan helaas een groot deel moest worden afgewezen. Het aanbod dat wel in het acquisitiebeleid van het museum past, wordt nader besproken in het teamoverleg en grote archieven worden voorgelegd aan de adviescommissie van het museum.

Onderzoek nieuw Collectiebeheersysteem

Voor het beheer van zijn Collectie gebruikt het Nederlands Fotomuseum twee systemen: Memorix Maior en een database gebouwd in FileMaker. De systemen passen niet meer bij de huidige en toekomstige wensen van het museum met betrekking tot collectiebeheer. De databases zijn niet aan elkaar gekoppeld, er is dubbele registratie en bovendien kunnen niet alle werkprocessen bijgehouden worden.

In 2021 zijn we op zoek gegaan naar een nieuw en toekomstbestendig collectiebeheersysteem. Het onderzoeksproject liep van april tot en met november. In dit project zijn eerst wensen en behoeftes van medewerkers en afdelingen en de knelpunten in kaart gebracht en geanalyseerd. Op basis van een Programma van Eisen onderzocht het projectteam vijf systemen, die in Nederlandse erfgoedinstellingen vaak gebruikt worden. Leveranciers verzorgden een online demonstratie, en we zijn met hen in gesprek gegaan. Daarnaast spraken we collega's uit het werkveld, die ruimhartig hun gebruikerservaringen deelden.

Het projectteam concludeert dat Axiell Collections de beste keuze voor het Nederlands Fotomuseum is. Het is een doorontwikkeld pakket, geschikt voor musea, archieven en bibliotheken. Axiell Nederland is een onderdeel van het Zweedse bedrijf en werkt mee aan de ontwikkeling van de applicatie. Zowel kleine als grote instellingen in Nederland gebruiken het programma. En er is een actieve gebruikersgroep. Actuele ontwikkelingen bij Axiell zijn de integratie van het Termennetwerk, het Piction DAMS, en Axiell Flow (werkprocessen configureren).

De directie heeft in december het advies van het projectteam overgenomen. In 2022 zal gestart worden met het uitwerken van implementatie van het nieuwe systeem en de voorbereiding op de data-migratie uit de bestaande systemen. Het streven is in de loop van 2023 Axiell Collections in gebruik te nemen.

Bijzondere projecten

Collectie Actieplan

In januari 2021 is het projectteam Actieplan van start gegaan met het wegwerken van achterstanden op het gebied van verpakken, registreren en digitaliseren van de collectie, om zo goed als mogelijk te voldoen aan de eisen van de Erfgoedwet. De doelstelling van het project is de registratie van de Collectie op serieniveau in vijf jaar tijd naar 95 procent te brengen (was 13 procent), een actuele conditierapportage van de gehele Collectie op te stellen, de gehele Collectie verantwoord te verpakken en de digitalisering van de Collectie naar 25 procent te brengen (was 4 procent).

Ondanks noodzakelijke veiligheidsmaatregelen en verschillende lockdowns, heeft het team bestaande uit acht registratoren en behoudsmedewerkers een vliegende start gemaakt.

Team Actieplan in actie © Nederlands Fotomuseum

Resultaten 2021

- In 2021 zijn in totaal 391.462 objecten van een nieuwe verpakking voorzien.
- Van 293.565 objecten zijn volledige registraties gemaakt en er zijn originele beschrijvingen verwerkt behorende bij ca. 380.000 objecten.
- Van 254 verpakkingen is in het depot de standplaats en de conditie van de inhoud gecontroleerd.
- Digitalisering heeft het afgelopen jaar 10.571 losse objecten gescand en 17.802 scans gemaakt van gehele negatiefvellen. Bij benadering zijn hiermee 285.000 objecten digitaal te raadplegen.

Team Actieplan in actie © Nederlands Fotomuseum

Team Actieplan in actie © Nederlands Fotomuseum

Gedurende het jaar hebben verschillende interne scholingsmomenten plaatsgevonden, veelal digitaal maar ook op locatie wanneer dat kon. Het deels op afstand inwerken van een nieuw team bracht de nodige uitdagingen met zich mee, maar iedereen heeft veel flexibiliteit getoond.

Binnen het project worden hoofdzakelijk gehele negatieven- en dia-archieven verwerkt, in verschillende opeenvolgende stappen. Eerst wordt het materiaal verpakt in nieuwe, voor fotografisch materiaal geschikte verpakkingen door de behoudsmedewerkers. Als het archief nog niet is voorzien van een (bruikbaar) nummersysteem, wordt dit gelijktijdig door de behoudsmedewerkers toegekend.

Vervolgens kan het archief worden beschreven. Op het gebied van registratie hebben we in verband met de beperkende maatregelen de geplande werkwijze aangepast, zodat de registratoren ook thuis kunnen werken. Tijdens de sluiting van het museum in de eerste maanden van het jaar hebben medewerkers van de balie en koffiebar meegeholpen om documenten te fotograferen, zodat de registratoren thuis toegang hadden tot de informatie. Het resultaat is dat zij in 2021 veel voorbereidend registratiewerk hebben verricht: het uitwerken van beschrijvingen van de foto's bij hun archief. Deze informatie kan vervolgens, met het archiefmateriaal erbij, worden aangevuld tot volledige registraties.

Daarnaast digitaliseren we binnen het project zowel losse objecten, bijvoorbeeld glasnegatieven, als gehele filmrolletjes, samen in een vel. Deze digitale bestanden van de objecten of series worden vervolgens door de registratoren gebruikt om de beschrijvingen te maken, indien nodig vanuit huis. Helaas hebben we binnen het project ondanks een digitale inhaalslag nog niet de mogelijkheid de gehele Collectie te digitaliseren, dus worden sommige archieven geheel gedigitaliseerd en uit andere wordt een selectie gemaakt.

Archieven 2021

Geheel afgeronde archieven (alle stappen archiefverwerking doorlopen):

- Corrie Meyer-Kattenburg, J.E. Rombouts, Alfred van Sprang

Daarnaast is afgerond:

- Ompakken: Jo Bokma, Marlo Broekmans & Diana Blok, Ata Kandó, Jan van Keulen, Gerda van der Veen, Louise van der Veen
- Registratie: Bob van Dam (dia's)
- Digitalisering: Gerardus Azings-Venema, Jo Bokma, Marlo Broekmans & Diana Blok, Paul Citroen, Ata Kandó, Lucebert, Evert van Ojen, Gerda van der Veen

In 2022 wordt verder gewerkt waar in 2021 mee is begonnen:

- Ompakken: Willem van Heemskerck Düker, Aart Klein, Frits J. Rotgans
- Registratie: Jo Bokma, Willem van Heemskerck Düker, Dirk de Herder, Ata Kandó, Johan van der Keuken, Lucebert, Gerda van der Veen
- Digitalisering: Bob van Dam (negatieven), Louise van der Veen

Aanwinsten

Het Nederlands Fotomuseum is terughoudend bij het verwerven van nieuwe archieven, gezien de achterstanden die nog moeten worden ingehaald. Maar het blijft uiteraard waardevolle (delen van) oeuvres verzamelen. Hierbij wordt het geadviseerd door een commissie van experts. Deze adviescommissie kwam in 2021 één keer bijeen om aangeboden archieven te bespreken. Hripsimé Visser nam dit jaar, na jarenlang haar waardevolle kennis en ervaring met het museum te hebben gedeeld, afscheid van de commissie en in 2022 zal een nieuw lid toetreden. In 2020 werd de commissie uitgebreid met Sara Blokland.

In 2021 verwierf het Nederlands Fotomuseum via een selectieve procedure 26 aanwinsten bestaande uit circa 19.450 objecten en vier meter ongeteld archiefmateriaal. Het gaat onder andere om aanvullingen op bestaande collecties en archieven, zoals op het archief van Robert de Hartogh (1942), Nico Jesse (1911-1976), Helena van der Kraan (1940-2020), de Steenberghe Stichting en Ed van Wijk (1917-1992). Met tien schenkingen werd de Collectie verrijkt met originele afdrukken van Henri Berssenbrugge, Fons Hellebrekers, Paul Huf, Aart Klein, Werner Mantz, Toon Michiels, Willy Schuurman, Dolf Toussaint, Koen Wessing en de dummy *China, Please Smile!* (1933) van Ellen Thorbecke.

Ten gevolge van de coronamaatregelen hebben de registratoren minder vaak fysiek in het museum aan de aanwinsten kunnen werken. De focus lag op de verwerking van de kleinere aanwinsten (aankopen en schenkingen), die in Memorix Major geregistreerd werden.

Aankopen

Het aankoopbeleid van eigentijdse fotografie, dat in 2019 opnieuw is opgestart, is in 2021 voortgezet. Een actief aankoopbeleid van hedendaagse fotografie houdt de Collectie actueel en relevant. Bij de selectie van de foto-projecten is kritisch gekeken of het hedendaagse werk aansluit bij thema's die al in de Collectie aanwezig zijn, zoals de voormalige koloniën en dekolonisatie, enscenering en migratie. Ook het experiment met fotografische technieken speelt een rol. Het museum verzamelt bij voorkeur series die verhalen vertellen die ertoe doen, van foto's met een eigen signatuur. De aankopen door het Nederlands Fotomuseum zijn mogelijk gemaakt dankzij de financiële bijdragen van het Mondriaan Fonds en de Fotomuseum Collectors Council.

Teun Hocks (1947-2022)

Wie zet er nu een tent op in zijn huiskamer? En wie of wat is deze man in pyjama aan het bespieden met zijn verrekijker? Die laatste vraag stellen, is wat het werk zo grappig maakt. Want het is overduidelijk dat wat we zien helemaal niet echt is. Er valt dus helemaal niets te bespieden. Toch vragen we het ons voor een kort moment af. We zoeken de sleutel van het raadsel ergens in het beeld. Wanneer Hocks een scène als deze bedenkt, werkt hij die eerst uit in een tekening. Met een minimum aan middelen maar met veel aandacht voor details zet hij die vervolgens in zijn studio in

Zonder titel, 1992 © Teun Hocks Collectie Nederlands Fotomuseum (in Eregalerij)

elkaar: een tapijt, een schemerlamp, twee stoelen, een schilderijtje aan de wand en tentharingen die ook echt de vloer ingaan. Dan neemt hij er een foto van, maakt vervolgens een afdruk in zwart-wit en beschildert deze met een wattenstaafje, zodat de verf transparant blijft en het geheel als een foto blijft aanvoelen. De handmatige beschildering maakte elk werk uniek. Voor Hocks is het belangrijk dat de band met de werkelijkheid die een foto altijd eigen is, intact blijft. Het levert een voor zijn werk typerend spanningsveld op. De man in de foto is hij altijd zelf. Hocks laat hem onmogelijke en soms absurde dingen doen, maar met een vastberadenheid die de onmogelijkheid van de situatie negeert. Die tegenstelling is herkenbaar: Hocks beelden staan symbool voor het leven zelf, voor onze wensen en verlangens en de manier waarop we die doorgaans najagen. Dat grote verlangen is wat er uit zijn werk spreekt. Verdrietig genoeg is Teun Hocks op 27 februari 2022 na een ziekbed op 74-jarige leeftijd overleden. Nederland heeft met zijn overlijden een even groot als vriendelijke kunstenaar verloren. Hocks bleef zijn hele leven trouw aan de geësceneerde fotografie, waarin hij zelf als "mannetje" de hoofdrol speelde. Hij was op de hoogte van deze aankoop van een tweetal van zijn foto's door het Nederlands Fotomuseum en was daar blij mee.

De aankoop bestaat uit:

- Twee met olieverf beschilderde zwart wit foto's op groot formaat (oplage van drie).

Anouk Kruithof (1981)

Tot op zekere hoogte zijn wij allemaal digitale piraten, stelt Anouk Kruithof. Op het World Wide Web 'kapen' we immers voortdurend beelden die niet van onszelf zijn. Ook de foto in deze fotosculptuur is gekaapt. Het gaat hier om een bewijssstuk in de vorm van een in beslag genomen ID-card van een wapensmokkelaar die de Amerikaanse Transportation Security Administration TSA op Instagram heeft geplaatst. Om privacyredenen werd het onherkenbaar gemaakt. Kruithof maakte er een screenshot van en verwerkte die tot een unieke sculptuur in een reeks van zeven. Met vele andere werken van haar hand vormen die de neerslag van Kruithofs even persoonlijke als kritische reactie op onze omgang met beeld in het digitale domein. Fotografie, sculptuur, collage en performance komen in

Neutral (openhearted), 2015 Onderdeel van #EVIDENCE, 2015 © Anouk Kruithof (in Eregalerij)

haar werk daarbij telkens op verrassende manieren samen. De Neutral-fotosculpturen maken deel uit van het project #EVIDENCE waarvoor Kruithof promotionele beelden gebruikte die overheidsinstanties, educatieve instellingen en grote bedrijven in de Verenigde Staten op Instagram plaatsten. Kruithof liet zich inspireren door een befaamd fotoboek uit 1977 dat dezelfde titel droeg: *Bewijs*. De auteurs Mike Mandel en Larry Sultan gebruikten utiliteitsfoto's uit vergelijkbare bronnen die buiten hun oorspronkelijk context een visueel verhaal vertelden over de toekomst van Amerika. Aan de hand van 650 screen-shots van 53 verschillende Instagramaccounts vervaardigde Kruithof haar eigen project in de vorm van uiteenlopende driedimensionale fotowerken, waarin zij thema's aankaart als privacy, bewijslast, sociale media en ethiek. Het koel-abstracte karakter daarvan vindt tegenwicht in het feit dat de kunstenaar elke sculptuur een eigen menselijke karaktertrek gaf. Zo is deze *Neutral* 'openhartig'.

De aankoop bestaat uit:

- Fotosculptuur *Neutral (Openhearted)*, 2015
- Alle door Kruithof gepubliceerde kunstenaarsboeken/speciale edities uit de periode 2009-2016

Sanja Marušić (1991)

Vaak leggen foto's iets vast, soms maken ze iets los. Dat laatste is wat Sanja Marušić nastreeft met deze kleurrijke foto waarin een jonge vrouw in een frisblauw landschap een rode douche neemt. Met haar droomachtige beeld nodigt ze ons uit om de dagelijkse werkelijkheid even te vergeten. Ze vraagt ons om te geloven in de onwerkelijke werkelijkheid van dit beeld: kom binnen en laat je meenemen in een surrealistisch landschap. "Ik zou het fijn vinden als mensen in zo'n beeld zichzelf even kunnen loslaten, wegdromen in een andere wereld," stelt zij. Haar fotografie is een vorm van escapisme, van ontsnappings-kunst. Het doel is de geest voor even te bevrijden. Marušić maakte ze door bijvoorbeeld verschillende foto's digitaal te combineren met de knip- en plaktoetsen van Photoshop. Soms zoekt ze bijzondere landschappen op die de basis kunnen vormen voor verdere bewerking, zoals hier op het vulkanische eiland Lanzarote. Dan plaatst ze zichzelf in het beeld, gekleed in zelfgemaakte kostuums en met sculpturen die ze speciaal hiervoor vervaardigt. Door het zo ontstane beeld in te kleuren met verf en dan weer opnieuw te fotograferen, ontstaat er een ge-laagdheid die in een lange traditie van fotografische beeld-manipulatie staat, maar die toch weer heel eigen is door het expressieve en uitbundige karakter ervan.

De aankoop bestaat uit:

- Serie van dertien foto's uit *Figures under the Sun*, 2019–2020 waaronder *Flowers in December*, 2015–2016

Ilja Meefout (1979)

Vijf seconden, twee frames: meer had Ilja Meefout niet om dit dubbelportret van de beroemde hiphopartiest Snoop Dogg te maken. Geen fotograaf was het tot dan toe gelukt om hem zo natuurlijk te fotograferen. Meefout groeide op de Bijlmer, zoals hij zegt tussen de flats, het beton, de garages, de junkies en de dealers. Op zijn achtste was hij al een hiphopfan. In de hiphopsterren herkent hij de jongens met wie hij opgroeide. Hij kent de achterstandsbuurten waar zij vaak vandaan komen. Daardoor lukt het hem om ze zonder sterrenstof in een natuurlijke pose te portretteren. Meefout leerde zichzelf fotograferen, op straat. Als je jong bent begint het voetballen en rappen ook op straat. Je hebt er niet veel bij nodig, dat is wat de drie met elkaar verbindt. Hij werd de toonaangevende hiphopfotograaf van Nederland. Heel bewust wil hij met zijn fotografie bijdragen aan de strijd tegen racisme en discriminatie. Hiphop-artiesten worden in de media vaak clichématig neergezet. Het verhaal achter de foto: Snoop Dogg had eerder een nummer van De Jeugd van Tegenwoordig gespeeld. Ze zouden elkaar een keer ontmoeten, na een concert. Snoop Dogg zou bij die gelegenheid heel even burgemeester van Amsterdam worden. Burgemeester Job Cohen zou hem de ambtsketting omhangen. Op het laatste moment ging dat allemaal niet door, maar Snoop Dogg had zijn Ajaxshirt al aan en een joint opgestoken. Ilja Meefout greep zijn kans. Eén close-up, puur en op zichzelf staand, en één met de context van Ajax en Amsterdam. In dit tweeluik komt alles samen.

De aankoop bestaat uit:

- Tweeluik *Snoop Dogg, September 21, 2008* (Amsterdam)

Tweeluik Snoop Dogg, September 21, 2008 (Amsterdam) © Ilja Meefout (in Eregerij)

Paul de Nooijer (1943)

'Een lachspiegel van ons eigen leven', zo is het werk van Paul de Nooijer wel eens getypeerd. En zoals bij alle lachspiegels, gaat de grappige kant gepaard met een serieuze confrontatie, want we lachen om onszelf. We houden van gladde gazonnetjes, maar als iemand daar letterlijk een strijkbout voor gebruikt en het onkruid gladstrijkt, komt dat als absurd over. Paul de Nooijer was net gestopt als reclamefotograaf toen hij aan de fotoserie begon waar dit beeld deel van uitmaakt. Hij verbouwde zijn complete huis tot een studio en creëerde daarin gedurende drie jaar een fictief familiealbum, als een ironisch commentaar op het burgerlijke bestaan. Hierin speelde hij zelf het burgermannetje met de hoed en ook zijn vrouw en zoon kregen rollen, zoals de hoerige huisvrouw en de eenzame clown. Terugkerende elementen waren de overdadig gedecoreerde interieurs, de erotiek en de droomachtige perspectieven. Ter versterking van dat laatste kleurde hij de zwart-witfoto's gedeeltelijk in. Aan de hand van allerlei surrealistische scènes liet De Nooijer zien hoe je met fotografie de vreemdste werkelijkheden kon scheppen. Zijn aanpak sloot nauw aan bij de geënceneerde fotografie die rond 1980 internationaal maar vooral ook in Nederland opgang maakte, waar De Nooijer een voorloper was. De Nooijer houdt van verhalende foto-reeksen. Hij speelt daarin met de illusie van tijd en ruimte zoals de fotografie die als geen ander medium weet op te roepen. Zijn werkterrein breidde hij in de loop der jaren uit naar bewegend beeld. Met zijn zoon Menno maakt hij inmiddels al dertig jaar films.

De aankoop bestaat uit:

- Aankoop van een kerncollectie van zeventien werken en schenking van elf werken, met diverse series uit zijn oeuvre, waaronder opdrachtwerk voor *De Ploeg*, vroege fotomontages (ontwikkelgelatinezuilverdrukken, beschilderd met eiwit-lazuurinkten), *De Sprong* en *Electriclawnmowingiron*, 1977

Electriclawnmowingiron, 1977 © Paul de Nooijer (in Eregerij)

Developing Tray - Nederlands Fotomuseum Edition - The Studio Sculptures, 2021 © Jaya Pelupessy

Jaya Pelupessy (1989)

Deze foto vertelt het verhaal van zichzelf. Ze zit in een loop, zoals Jaya Pelupessy dat noemt. Wat hier is afgebeeld, is de foto waar je naar kijkt en dat is een foto van de plek waar je nu staat. Schijn bedriegt? Misschien. Hoe dan ook, ze is het resultaat van een proces van reproductie, zoals alle foto's, maar nu gemaakt om dat proces nader te onderzoeken en te verbeelden. Hoe kan zulk onderzoek leiden tot een werk dat op zichzelf kan staan? Pelupessy stelt die vraag in zijn werk op verschillende manieren. Hij geeft het antwoord steeds in de vorm van een nieuw werk. In dit nieuwe werk zien we een van de gereedschappen uit de analoge tijd, toen het maken van een fotografische afdruk vooral een fysiek en scheikundig proces was: een ontwikkelbak. Pelupessy plaatste hem op een sokkel, een museaal meubelstuk dat tot doel heeft het object te isoleren van het dagelijkse gebruik en zo het kijken te ondersteunen. Pelupessy begint steeds met het maken van een fysieke nabootsing van de ruimte waar het nieuwe werk komt te hangen, op een schaal van 1:5. Dat levert een maquette op waarin de foto van het object op de sokkel al is te zien. Vervolgens fotografeert hij het geheel. De vergroting van deze opname is de nieuwe foto, die hij dan ophangt op de plek waar deze is ontstaan. De directe relatie tussen het werk en de fysieke plek waar het wordt gezien is wat dat werk uniek maakt. Het is er niet meer los van te zien.

De aankoop bestaat uit:

- Drie foto's uit de serie *The Studio Sculptures*
- *Developing Tray - Edition Nederlands Fotomuseum*
- *The Studio Sculptures*, 2021 (tevens dark copy op dibond).
- *Backdrop - Edition Nederlands Fotomuseum*
- *The Studio Sculptures*, 2018
- *Tweezers - The Studio Sculptures*, 2018

Opulence, Ritchy Princess of the House of LaDurée at the 'On The Cover of Vogue' Ball under direction by Zueira Mizrahi, Berlin, 2018 © Dustin Thierry (in Eregalerij)

Dustin Thierry (1985)

Pose: het snijvlak tussen wie je bent, of wilt zijn, en degene die kijkt. De pose is de esthetiek van het zelf, de zichtbare uitdrukking van de manier waarop geest en lichaam één zijn. De pose van Ritchy Princess of the House of LaDurée accentueert het fraaie gestreepte pak en de middels plateauzolen verlengde benen. Thierry plaatste haar op een podium, een virtuele cover van *Vogue*, om met zijn camera aandacht aan het kleinste detail te geven, van het sieraad om het hoofd tot de op het blote bovenlijf geplakte gems. De stand van de benen is stevig en zelfverzekerd, maar het iets naar beneden gebogen hoofd heeft iets vragends en onzekers, het laat ook kwetsbaarheid zien. Dit bijzondere portret is gemaakt tijdens een bijeenkomst van de Berlijnse Ballroom scene, waar de vaak geracialiseerde LGBTQI+ gemeenschap zich middels mode, make up en 'attitude' veilig kan uiten. Het laat zich lezen als een stijlvolle presentatie in de taal van een fashion shoot én als een impliciete kritiek op een samenleving die deze personen en identiteiten structureel buitensluit. Dat dit event plaatsvond in het gerenommeerde fotomuseum C/O Berlin tijdens een tentoonstelling van Irvin Penn, was volgens Thierry van monumentale betekenis voor de emancipatie van de groep. De titel *Opulence* – 'weelde' – sluit nauw aan bij zijn ambitie om met zijn camera de LGBTQI+ gemeenschap op een respectvolle wijze zichtbaarheid te geven. Het werk is een ode aan zijn overleden broer en aan alle mensen die hun seksuele identiteit nog altijd niet vrijuit kunnen beleven. Daarom is het speciaal in Japan gedrukt met de verrijkende collotypie-techniek.

De aankoop bestaat uit:

- *Opulence, Ritchy Princess of the House of LaDurée at the 'On The Cover of Vogue' Ball under direction by Zueira Mizrahi, Berlin, 2018. Ingelijste afdruk*

Gilleam Trapenberg (1991)

De haarscherpe schaduw op het gezicht van de jongen laat zien hoe hard het licht is. Niet voor niets houdt hij de handen voor de ogen, die we door het donker nauwelijks zien. Het is een beeld uit de fotoserie *This Surely Must be Paradise* die Gilleam Trapenberg maakte op het Caraïbische eiland Sint-Maarten. De titel komt uit een hotelrecensie van een Amerikaanse toerist. Voor de tienduizenden toeristen zijn Sint-Maarten en veel andere eilanden in het Caraïbisch gebied inderdaad een paradijs, maar als geboren en getogen Curaçaoënaar ziet Trapenberg iets heel anders en dat is wat hij fotografeert: een gemeenschap die geheel afhankelijk is geworden van de komst van rijke westerlingen en daardoor erg kwetsbaar is – zeker in tijden van corona. De serie omvat scènes uit het dagelijkse leven, portretten van 'locals' en foto's van plekken die zich vlak achter de schermen van het opgepoetste paradijs bevinden. Hij noemt het een 'sociaal landschap', dat zichtbaar maakt wat doorgaans niet wordt gezien of opgemerkt. De jongen op de foto is een scholier, herkenbaar aan zijn uniform. Hij kan symbool staan voor de toekomst van de Caraïbische eilanden. Zijn portret zet aan het denken over wat wel en niet wordt gezien, over wie in de schaduw staan en wie in het licht.

De aankoop bestaat uit:

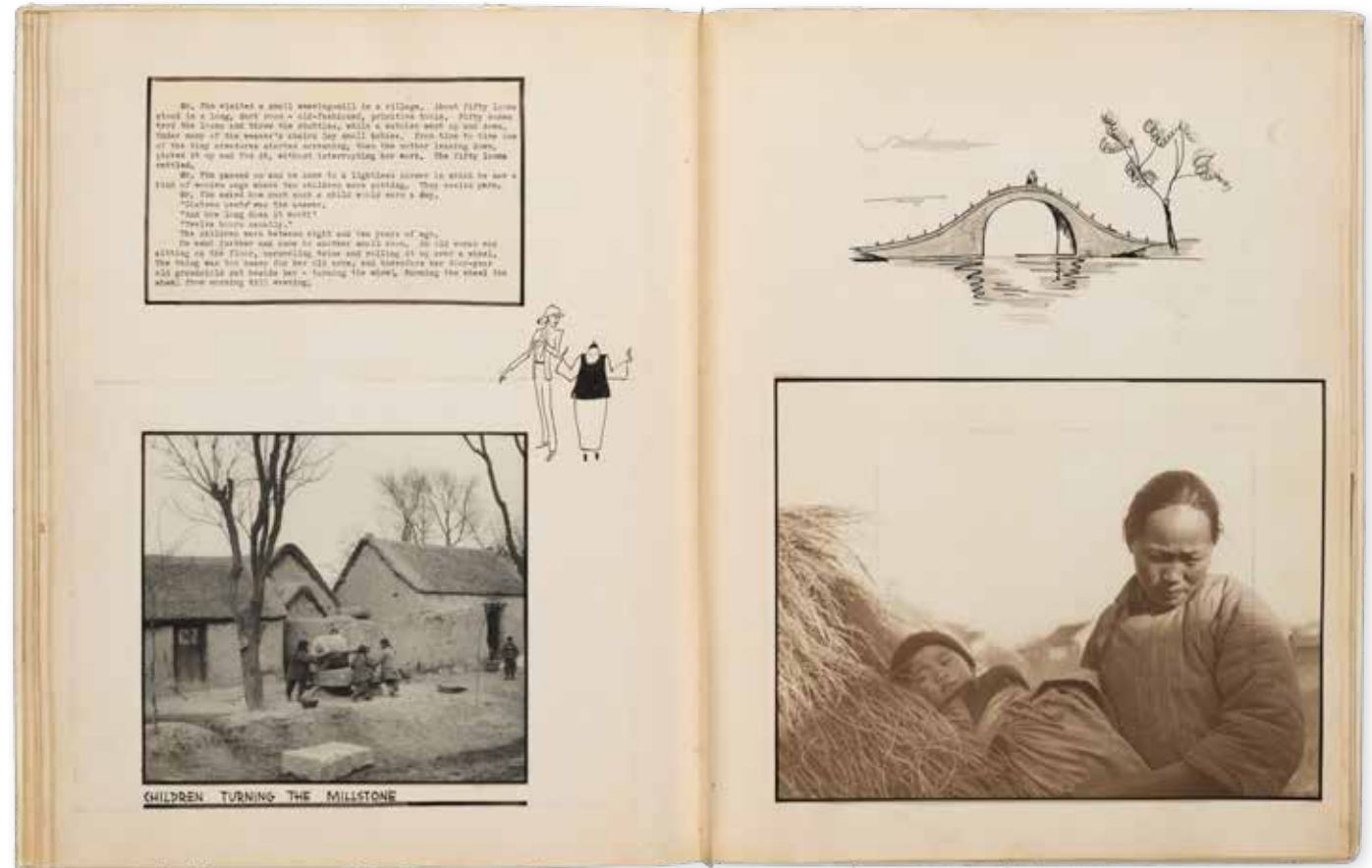
- Serie van vier werken uit *This Surely Must be Paradise*, 2019 – waaronder *Kimani*.

This Surely Must be Paradise, 2019 – © Gilleam Trapenberg (in Eregalerij)

Aankopen uit eigen budget Nederlands Fotomuseum

- Rineke Dijkstra (1959): Staatsieportret Koning Willem-Alexander, 2014. Ingelijste afdruk.
- Ellen Thorbecke (1902-1973): Zes zwart-wit afdrukken Sri Lanka (voormalig Ceylon), ca. 1935
- Ruben Lundgren (1983): *Kunstenaarsboek/speciale editie Real Dreams*, 2021, Schenking van een extra inkjetprint.

Dummy van China, Please Smile! door Ellen Thorbecke (1933) © Nederlands Fotomuseum

Collectiefoto's op locatie

Het museum stelde voor verschillende tentoonstellingen en presentaties foto's ter beschikking uit de Collectie. Vanwege de vijftigste editie van het Internationaal Filmfestival Rotterdam (IFFR) werd uit het archief van Pieter Vandermeer een zeer ruime selectie foto's (145) gedigitaliseerd. Deze foto's werden gebruikt in vijftig korte filmpjes die uiteenlopende aspecten van dit roemruchte festival toonden. De filmpjes werden vertoond voorafgaand aan de filmvertoningen op het IFFR en op de website: <https://iffir.com/en/picture-this>.

Voor een langdurende reizende tentoonstelling voor *Media Luna/Tell a story* werd een diapresentatie samengesteld uit de dia's, die Ed van der Elsen in de jaren zeventig maakte van Zuid-Molukkers in Tiel. Door het restauratieproject uit 2018 zijn deze gered van schimmel, ontsloten en digitaal beschikbaar gemaakt. Ook is een foto uit deze serie te zien in de Eregalerij. Deze foto was ook te zien in de documentaire *Molukkers in Nederland. Zeventig jaar op weg naar huis*.

Een drietal foto's uit de collectie zijn permanent te bewonderen naast de roltrappen van de Maastunnel. Een foto van Aart Klein, Frits J. Rotgans en Ed van Wijk werden voor deze buitenlocatie ter beschikking gesteld.

Voor de tentoonstelling *Vrijdenkers: van Spinoza tot nu* in het Amsterdam Museum in samenwerking met het Humanistisch Verbond werden een aantal afdrukken van

Ed van der Elsen geproduceerd en uitgeleend. Deze tentoonstelling opende op 5 september 2021.

Ook werden foto's van Ed van der Elsen gebruikt in en rond de modetentoonstelling *MAISON AMSTERDAM* in De Nieuwe Kerk in Amsterdam. De foto's werden met name gebruikt voor de poster- en onlinecampagne. De tentoonstelling opende na een jaar uitstel op 18 september 2021.

Met een foto van een Cosmea door Richard Tepe namen we deel aan *The Garden of Delight*; een buitenpresentatie in bus- en tramhokjes in de straten van Budapest. De foto's waren de hele maand juli te zien: <https://thegardenofdelight.hu/>.

Via een aantal contactafdrukken van de originele glasnegatieven van Piet Zwart hebben we medewerking verleend aan de tentoonstelling: *Hét portret van Anton de Kom; van collage tot icoon*. Deze presentatie over het portret van Anton de Kom, dat ook te zien is in de Eregalerij, was te zien vanaf 27 november 2021 in het Kunstmuseum in Den Haag.

Bruiklenen (uitgaand)

Het museum gaf twintig objecten in bruikleen aan vijf instellingen, voor tentoonstellingen in Museum MORE, de Grote Kerk Breda, Amsterdam Museum, het Rijksmuseum en het Wereldmuseum.

Specificatie bruiklenen:

- *Neorealistische schilderkunst, Nieuwe Fotografie en Film*, ca. 1925–1945, Museum MORE (13 juni – 20 september 2020 – verlengd t/m 24 mei 2021 i.v.m. corona). 3 afdrucken van Cok de Graaff en John Fernhout
- Mattijs van Bergen, *Royal Fashion Design*, Grote Kerk Breda (28 mei t/m 29 augustus 2021) object van Mattijs van Bergen, *The Love Dress*
- *De Gouden Koets*, Amsterdam Museum (17 juni t/m 27 februari 2022) 12 afdrucken uit de Wereldcollectie
- *Ed van der Elsen: Crazy World*, Rijksmuseum, Amsterdam (30 oktober 2020 t/m 10 januari 2021): drie contactbladen van Ed van der Elsen
- *Remix Rotterdam*, Wereldmuseum Rotterdam (31 augustus 2020 t/m 9 januari 2022): 1 object uit de Wereldcollectie (WMR-17797, afbeelding zie Onderzoek derden)

Bruiklenen (inkomend)

Voor de tentoonstelling *Ellen Thorbeckes China* en de publicatie *Ellen Thorbecke. Van Peking tot Parijs* werden diverse dummy's, documenten en afdrucken in bruikleen gegeven door de familie van de fotografe uit Nederland en de Verenigde Staten. Karin Järvinen schonk het Nederlands Fotomuseum de dummy *China, Please Smile!* (1933) na afloop van de tentoonstelling.

In de Eregalerij werden de originele objecten in de schatkamer om de drie maanden verwisseld. Tijdens de gedwongen sluitingen werden de vitrines uit voorzorg leeggeruimd. In 2021 waren in de Eregalerij twee originele afdrucken te zien van Rineke Dijkstra uit de collectie van Museum Boijmans van Beuningen; er was een originele daguerreotypie te zien van Eduard Isaac Asser en een afdruk van Israël David Kiek uit het Rijksmuseum; afdrucken van Paul Schuitema en Piet Zwart uit het Kunstmuseum Den Haag; een afdruk van Jaap Herschel uit het Nationaal Archief en afdrucken van Kassian Céphas en Ed van Wijk uit de collectie van het Nederlands Fotomuseum zelf.

Restauratie en conservering

De fotorestauratoren conserveerden en restaureerden 3.334 fotografische objecten. Tot deze objecten behoorden de negatieven en contactafdrucken van Johan van der Keuken, het reinigen van schimmel op dia's van Koen Wessing en het opnieuw verpakken van dia's van Chas Gerretsen. Daarnaast werden diverse conditiecontroles uitgevoerd op in- en uitgaande bruiklenen, tientallen fotografische objecten werden voor tentoonstellingen voorbereid en er vond een conditiecontrole plaats als onderdeel van het Actieplan Collectie.

Specificatie van de geconserveerde en gerestaureerde objecten:

- *Ompakken van archief Johan van der Keuken: 1.169*
- *Behandeling van negatieven vóór digitalisering, in verband met fotoverkoop: twee objecten*
- *Behandeling van kleurendia's Koen Wessing: 1.906 objecten*
- *Ompakken van dia's vóór digitalisering, in verband met tentoonstelling en boek, Chas Gerretsen: 62 objecten*
- *Conditiechecks in relatie tot aanwinsten: 33 objecten*
- *Conditiechecks in relatie tot tentoonstellingen, intern: 132 objecten*
- *Conditiechecks in relatie tot tentoonstellingen, extern: vijftien objecten*
- *Conditiechecks, algemeen/steekproeven voor het Actieplan en aanwinstenverwerking*

Stagiaires Collectie

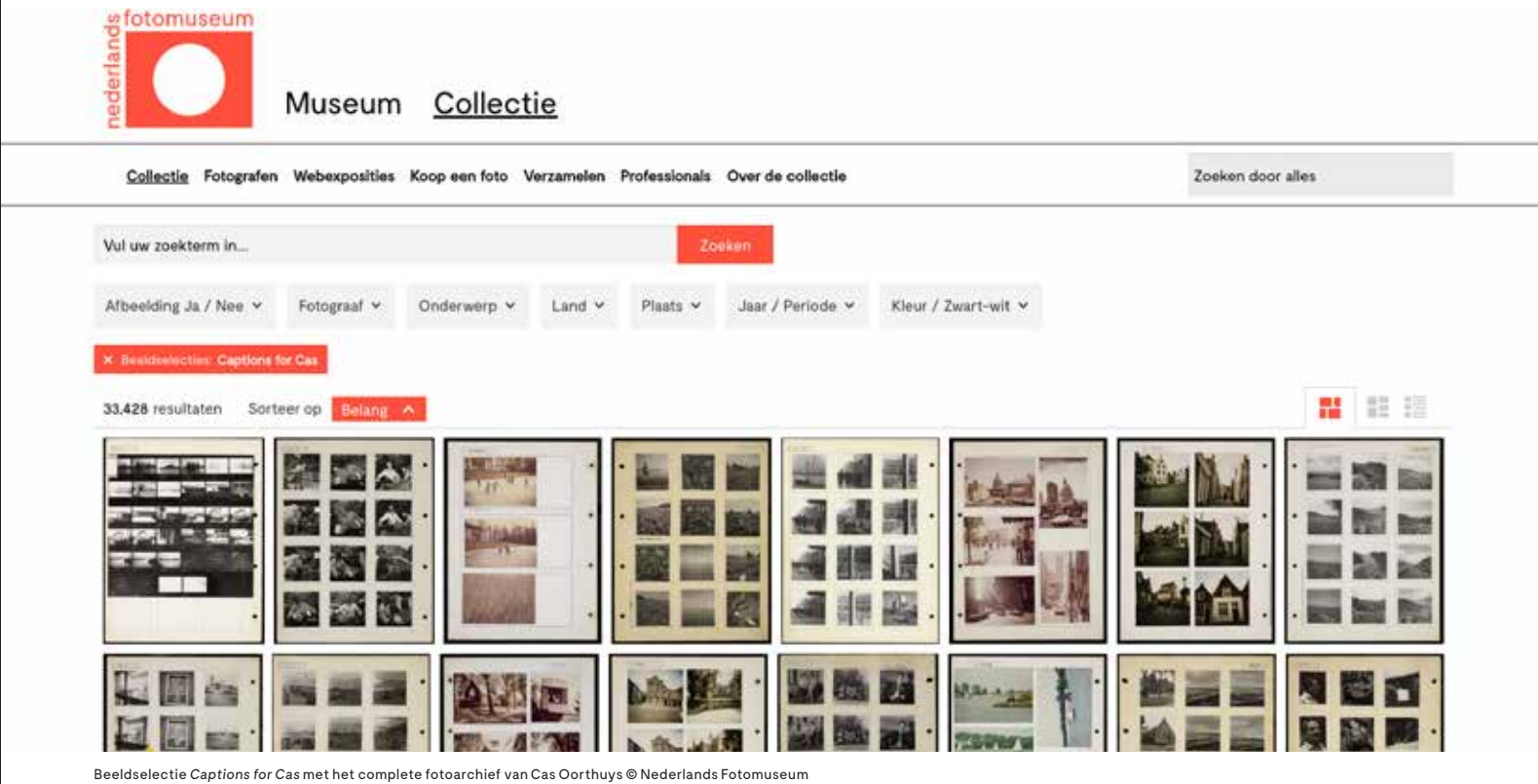
Van januari tot mei 2021 werkte het museum, zoals inmiddels gebruikelijk, samen met de Reinwardt Academie en bood het een stageplek aan twee tweedejaars studenten. Vanwege de coronamaatregelen werd een groot deel van de stage vanuit huis, digitaal uitgevoerd. Gelukkig was het mogelijk minimaal één dag per week in het museum met de Collectie te werken. Mika van Moorselaar en Robin Schaap werkten op die dag aan de archieven van Lucebert en Corrie Meyer – Kattenburg. Verder maakten zij ieder een online tentoonstelling en deden een onderzoek onder de medewerkers in de aanloop naar de keuze voor een nieuw collectiebeheersysteem.

Vrijwilligers Collectie

In 2021 heeft een tweetal collectie-vrijwilligers vanuit huis gewerkt aan de registratie van diverse fotoarchieven. Zo heeft een vrijwilliger een groot aantal bestaande beschrijvingen van de fotografen Bernard F. Eilers en Eddy de Jongh aangevuld met trefwoorden, eigennamen en geografische gegevens en is gewerkt aan de registratie van het archief van Paul Schuitema. Een andere vrijwilliger heeft zich beziggehouden met verschillende archieven van natuurfotografen. Op basis van gedigitaliseerde glasnegatieven van Jan Pieter Strijbos, Job van de Peppel, Johannes Vijverberg en Nol Binsbergen zijn beschrijvingen door deze vogel-expert voorzien van waardevolle, specifieke informatie. Daarnaast hebben we hulp gekregen van een vrijwilliger in de bibliotheek in het Nederlands Fotomuseum.

Collectie Hulpverlening (CHV)

Gedurende de sluiting van het museum werd met een vast team van medewerkers door middel van waakrondes elk weekend toezicht gehouden op het klimaatbeheer, de veiligheid in het museum en de depots. Het museum draagt zorg voor de veiligheid van de collectie door te werken aan scholing en oefening van de Collectie Hulpverlening (CHV). Deze kennis en training is noodzakelijk om doelmatig te acteren in het geval van calamiteiten met de collectie en draagt in belangrijke mate bij aan preventie van schade, door eventuele risico's tijdig te signaleren en hierop te acteren.

Beeldselectie Captions for Cas met het complete fotoarchief van Cas Oorthuys © Nederlands Fotomuseum

In het najaar was het pas weer mogelijk om fysiek bijeen te komen en CHV-scholing op te zetten voor het Team Actieplan en het Team Collecties. Beide teams kregen het geactualiseerde CHV-plan uitgereikt en werden een dag-deel lang op de hoogte gebracht van de CHV-organisatie, de diverse risico's zoals diefstal, vandalisme, brand- en waterschade en de benodigde conserveringshandelingen voor fotografisch materiaal, dat door een ramp is getroffen. De scholing werd uitgevoerd door Marvin Roodakker (depotbeheerder), Lénia Oliveira Fernandes (restaurator) en Loes van Harreveld (conservator en hoofd CHV).

Depot

Het Nederlands Fotomuseum beschikt over een groot en uniek depot, waar foto's in zo ideaal mogelijke omstandigheden bewaard worden. Hierbij is de juiste temperatuur en luchtvochtigheid van groot belang.

In 2021 is het onderhoudscontract voor het depot uitgebreid. Er wordt nu wekelijks preventief onderhoud uitgevoerd waardoor defecten vroegtijdig worden opgemerkt en grote storingen worden voorkomen. Tevens is er een start gemaakt voor het vervangen van de klimaatsensoren in elk depot om de klimatologische waarden (zowel temperatuur als relatieve luchtvochtigheid), afgestemd op de specifieke fotografische materialen, betrouwbaar te kunnen blijven monitoren en sturen.

Sinds 2021 worden structurele conditiecontroles uitgevoerd in het depot. Hierbij wordt eventuele vermissing, verval en schade aan objecten geregistreerd en worden er A-D Strip (*Acid Detection*) testen gedaan om actief verval van acetaatnegatieven in de collectie op te sporen.

Registratie, digitaliseren en beheer auteursrechten

In 2021 zijn bijna 18.000 contactvellen van Cas Oorthuys met beschrijving toegevoegd aan de online beeldbank. Deze zijn gemaakt dankzij het crowdsourcing project *Captions for Cas* dat op de valreep van 2020 werd afgerond. Voordat de beschrijvingen met gedigitaliseerde contactvellen in de beeldbank konden worden geplaatst, moesten er controles en bewerkingen plaatsvinden. Dat is in de eerste maanden van 2021 gedaan, met als resultaat dat nu het complete fotoarchief van Cas Oorthuys – 33.429 contactvellen met meer dan 500.000 beelden – voor iedereen online beschikbaar is. Zie hiervoor de beeldselectie *Captions for Cas* in de beeldbank. Eind 2021 werd ook bekendgemaakt dat het online platform *Vele Handen*, waar *Captions for Cas* onderdeel van was, de Erfgoedvrijwilligersprijs 2021 heeft gewonnen.

Digitalisering objecten

Dit jaar werden 28.373 fotografische objecten gedigitaliseerd in het kader van het Actieplan Collectie. Hiervan zijn 17.802 digitaal gemaakte contactvellen van complete rolletjes negatieven of dia's en 10.571 scans van losse objecten, zoals glasnegatieven.

Voor de tentoonstelling *In de hoofdrol Chas Gerretsen* heeft één van de registratoren bijschriften gemaakt van 200 foto's en 100 archiefdocumenten. Hierbij werd dankbaar gebruik gemaakt van de gedetailleerde beschrijvingen die Chas Gerretsen en zijn partner Monika Pfandzelter in de afgelopen jaren van zijn fotoarchief hebben gemaakt. Ook tijdens de productie van de tentoonstelling bleven zij nauw betrokken. Alle 300 bijschriften zijn door hen gecorrigeerd en aangevuld. Zo heeft een van de eerste overzichtstentoonstellingen van een levende fotograaf in de Collectie, na veel research en correspondentie, uitvoering en door de fotograaf zelf geautoriseerde bijschriften gekregen.

Ook hebben de registratoren in 2021 vier nieuwe webexposities toegevoegd aan de website van het Nederlands Fotomuseum. Deze digitale tentoonstellingen tonen foto's uit de Collectie, begeleidende teksten en video's. Als eerste werd in het voorjaar – inspeland op de actualiteit – een expositie over het Eurovisie Songfestival in Rotterdam Ahoy gelanceerd. Deze bevat veel foto's van showbizz-fotograaf Bob van Dam. Vervolgens werd, als stageopdracht, door Robin Schaap een expositie gemaakt over het communistische dagblad *De Waarheid* met reportagefoto's van Dolf Kruger en Kors van Bennekom. En er

verscheen een webexpositie online over het unieke kleurenwerk van Miek Douw. Bijzonder aan de expositie is dat deze werd samengesteld door de dochter van de fotograaf. Naast foto's uit de collectie worden beeldmateriaal en documenten uit de privécollectie van haar getoond. Als laatste in de rij is een expositie toegevoegd over de restauratie van dummy's van Nico Jesse voor een fotoboek over Parijs. Met foto's en tekst laat een van de restauratoren van het museum gedetailleerd zien hoe de Parijse dummy's uit 1959 werden veiliggesteld voor de toekomst.

Fotoverkoop

Vanwege de maatregelen door de pandemie was het in 2021 moeilijk gasten te ontvangen voor de Collectie. Het toonde aan dat we zeer afhankelijk zijn geworden van de beeldbank. Zo lijkt bij onderzoekers het idee te bestaan dat wanneer geen beeld te zien is, dit ook niet bestaat. Gelukkig wordt er via het Actieplan hard gewerkt aan de digitale zichtbaarheid en zijn er ook nog beeldgebruikers die wel begrijpen dat er in de collectie van het museum nog genoeg fotoschatten te ontdekken zijn. In totaal werden er 224 fotoaanvragen gedaan voor publicaties en tentoonstellingen, naast ander gebruik.

Ansichtkaarten © Fred Ernst

We noemen hier een paar voorbeelden van publicaties uit 2021, waarvoor foto's werden opgediept werden uit de rijke collectie:

In de zomer van 2021 werd voor het boek van Gyz La Rivière *HOME VIDEO, videotheken & video in Groot-Rotterdam* gezocht naar foto's van videotheken in de regio Rotterdam-Rijnmond. Een groot aantal foto's werden gevonden in het persfotoarchief Foton van Ton de Haan. En een paar foto's uit het archief van Vincent Mentzel werden gebruikt.

Ook werden ongepubliceerde foto's gevonden voor het in 2021 verschenen fotoboek *Gezichten van Valkenburg*. Dertig foto's uit onze collectie zijn voor dit boek geselecteerd van o.a. Bob van Dam, Peter Martens en Cas Oorthuys. Deze geven een rijkgeschakeerd beeld van het toeristische plaatsje.

Eind november werd *Verschenen of verdwenen, Ruim een eeuw Nederlandse broedvogels in beweging* gepubliceerd. Dit boek werd samengesteld door Sovon Vogelonderzoek Nederland en hierin werden negentien historische vogelfoto's opgenomen uit de Collectie.

Verkoop van afdrucken

Bij de *Eregalerij* werd een fotowand ingericht met een aantal foto's uit de tentoonstelling die als afdruk te koop zijn voor het publiek. Op de wand worden tevens de verschillende uitvoeringen en soorten lijsten getoond. De selectie en verkoop van afdrucken op de website is radicaal herzien. De klant heeft nu direct een keuze uit een aantal uitvoeringen, van alleen opgeplakt tot klassiek ingelijst met museumglas en passe-partout. Het vernieuwde afdruckenaanbod was vanaf 1 januari te koop. Dit vertaalde zich in de volgende verkopen van afdrucken:

- Totaal: 276
- Losse prints: 86
- Opgeplakte prints: 45
- Opgeplakt met lijst: 52
- Klassiek ingelijste prints: 93

Het Nederlands Fotomuseum heeft afgelopen jaar bestaande nieuwe afdrucken uit vorige tentoonstelling aangeboden aan de Museum Depotshop. Dit initiatief geeft musea de gelegenheid op een verantwoorde manier objecten te verkopen. Omdat nieuw gemaakte afdrucken voor tentoonstellingen niet tot de Collectie behoren, konden deze verantwoord worden verkocht. De afdrucken die anders vernietigd zouden worden, konden op deze manier hun weg vinden naar huiskamers van fotoliefhebbers. In april werd een eerste partij van 127 dergelijke afdrucken aangeboden. Nagenoeg alle afdrucken werden verkocht en in het najaar werden nog eens 80 afdrucken overgedragen.

Verkoop van publicaties

In 2019 begon het Nederlands Fotomuseum een eigen serie fotoboeken, in samenwerking met uitgever Lecturis, vormgegeven door Kummer & Herrman. Inmiddels brachten we vijf boeken uit.

Eregalerij van de Nederlandse fotografie: sinds juni 2021 zijn ruim 1500 exemplaren verspreid via de boekwinkel en webshop van het museum, de uitgeverij en andere distributie en verkoopkanalen in binnen- en buitenland.

Ellen Thorbecke. Van Peking tot Parijs: sinds juni 2021 zijn bijna 700 exemplaren verspreid via de boekwinkel en webshop van het museum, de uitgeverij en andere distributie en verkoopkanalen in binnen- en buitenland.

In de hoofdrol Chas Gerretsen: sinds oktober zijn er bijna 500 exemplaren verspreid via de boekwinkel en webshop van het museum, de uitgeverij en andere distributie en verkoopkanalen in binnen- en buitenland.

In de afgelopen twee jaar verschenen ook *Sterke verhalen uit de rijke collectie van het Nederlands Fotomuseum* en *Rotterdam Werkt! Opdrachtfotografie 1864-heden*. Hiervan werden tot op heden bijna 400 en 700 exemplaren verspreid.

Verkoop van ansichtkaarten

Het Nederlands Fotomuseum publiceerde een serie prentbriefkaarten (ansichtkaarten) van alle 99 afbeeldingen in de *Eregalerij van de Nederlandse Fotografie*. Tot nu toe zijn er ruim 16.000 exemplaren verkocht. De beste verkopende prentbriefkaart is van collectiefotograaf Vincent Mentzel en draagt de titel *Toeschouwers bij voetbalwedstrijd Feyenoord-Ajax, de Kuip uit 1969*. Deze eerste oplage is bijna uitverkocht.

Bibliotheek

Synchroon met de lockdown van het museum begon en eindigde dit jaar voor de bibliothecaris thuis, waarbij in het tweede opeenvolgende jaar een inhaalslag werd gemaakt met het inschrijven van boeken.

Er zijn 271 nieuwe exemplaarnummers aangemaakt en 100 inschrijvingen aan de database toegevoegd, die al een exemplaarnummer hadden. In totaal staan 32.331 titels in de database ingeschreven, die te raadplegen is via de website www.fotografiebibliotheek.nl.

Met een bescheiden aanschafbudget zijn circa 150 nieuwe titels gekocht. Nog eens zo'n 70 boeken zijn als schenking in ontvangst genomen. In het bijzonder dient hierbij vermeld te worden dat uitgever FWbooks wederom exemplaren van de hele jaarproductie heeft gedoneerd. Ook het distributiekanaal van Self Publishers United heeft in samenwerking met de boekwinkel van het Nederlands Fotomuseum twaalf titels geschonken. Dit zijn soms op zichzelf staande kunstwerken van fotografen die deze titels in eigen beheer hebben uitgebracht.

Met FOAM in Amsterdam zijn we begonnen onze dubbele titels uit te ruilen. Het gaat om 40 titels en 26 complete jaargangen van het tijdschrift *History of Photography*.

4. Marketing & Communicatie

Het museum heeft veel 'earned publicity' gegenereerd met onder andere uitgebreide artikelen in de *Volkskrant*, *NRC*, *Trouw*, *De Telegraaf* en *Residence* en uitzendingen in het *Acht Uur journaal* en *Blauw Bloed*

Museum geopend: 9 juni – 18 december 2021
(27 weken tov 40 weken in 2020)

Algemeen

In 2021 is door marketing en communicatie een vervolg gegeven aan de verankering van de positionering van het Nederlands Fotomuseum als een museum dat zich richt op fotografie uit Nederland en waakt over het nationaal fotografisch erfgoed. Het museum wil inzetten op wat het uniek maakt, namelijk de Collectie en de Eregalerij. En daarnaast op interactie. Bij de communicatie-uitingen wordt gelet op inclusie, meerstemmigheid en toegankelijkheid.

De verplichte sluiting van het museum dwong het museum in de eerste helft van het jaar andere kanalen dan live tentoonstellingen in te zetten om in contact te blijven met het publiek. Dit resulteerde in nieuwe digitale concepten zoals de podcasts *Eregalerij PLUS* en de *Insta Lunch Break* sessies. Daarnaast werd gekeken hoe het museumaanbod digitaal beschikbaar kon worden gemaakt zoals via webexposities, live streaming en een digitale rondleiding onder leiding van Wilfried de Jong door de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Deze nieuwe digitale concepten moeten worden beschouwd als pilots waarbij de ervaringen en resultaten als leerzame ervaringen worden meegenomen voor de verdere ontwikkeling van digitaal aanbod. Want na weer een jaar waarin het museum door coronamaatregelen verplicht zijn deuren moest sluiten, moet rekening gehouden worden dat corona ook de komende jaren een impact heeft op het fysieke bezoek van het museum.

Heropening 9 juni

In aanloop naar de heropening van het museum en de beperkende maatregelen die op dat moment nog van kracht waren, zijn naast de persconferentie die digitaal plaatsvond, journalisten individueel ontvangen in de Eregalerij. Dit heeft geresulteerd – ondanks de grote concurrentie – in vele grote, verdiepende artikelen in de landelijke dagbladen zoals de *Volkskrant*, *Trouw*, *NRC Handelsblad* en *NRC Next*. Alleen al in de maand juni leverde dat 55 artikelen op met een mediawaarde van ruim 800.000 euro. De heropening van het museum haalde zelfs het *Acht uur journaal* van die dag. Naast de communicatie rond de heropening van het museum, startte tegelijkertijd de bezoekerspromotiecampagne van de Eregalerij.

Gemiddeld aantal bezoekers per week:
1.437 (plus 25 procent tov 2020)

Aantal bezoekers 40.179 (-/ 2,6 procent tov 2020)

Waarvan losse ticketverkoop 7.457

Campagnes

Bezoekerscampagne

Eregalerij van de Nederlandse fotografie

Met de Eregalerij heeft het Nederlands Fotomuseum een permanente tentoonstelling in de programmering. Dit heeft een grote impact op de communicatiestrategie van het museum. Campagnes kunnen geoptimaliseerd worden over een langere periode. Daarbij is ook goed gekeken hoe de communicatie over tijdelijke tentoonstellingen zich verhoudt ten aanzien van de Eregalerij.

Optimalisatie bezoekerspromotiecampagnes

De bezoekerspromotiecampagnes van het Nederlands Fotomuseum concentreerden zich voorheen veelal rond de tentoonstelling die op dat moment tijdelijk te zien was. Hierdoor was de looptijd van de campagne over algemeen kort (zo'n vier à vijf maanden). Met de komst van de Eregalerij is het voor het eerst mogelijk langere campagnes te draaien en deze te optimaliseren.

Voor de Eregalerij is in aanloop naar de opening in juni, een campagne gelanceerd die bestond uit on- en offline middelen en is opgebouwd volgens de marketingfunnel TOUCH-TELL-SELL.

Vanuit de gedachte dat de Eregalerij voor iedereen en van iedereen is, werd in de Touch fase ingezet op een zo'n groot mogelijk publieksbereik. De boodschap tijdens de Touch fase was de introductie van de Eregalerij waarin 99 foto's samen het verhaal van de ontwikkeling van de fotografie in Nederland vertellen vanaf 1842. Ingezette kanalen bestonden uit on- en offline middelen die allen leidden naar de speciale landingspagina eregalerij.nederlandsfotomuseum.nl. Doel van deze eerste fase van de campagne was een klik te realiseren zodat de potentiële bezoeker verder in de funnel nogmaals in contact gebracht kon worden met de Eregalerij (retargeting). Bovendien worden de profielen van deze bezoekers gebruikt om meer soortgelijke profielen te benaderen (LookaLike publiek).

Campagne Eregalerij van de Nederlandse fotografie © Nederlands Fotomuseum

Tijdens de Tell-fase werd aan diegenen die in de eerste fase geklikt hadden, vijf foto's met hun verhaal uit de Eregalerij gepresenteerd. Deze vijf beelden waren identiek aan de vijf foto's met verhalen die vanuit de Eregalerij app na de download thuis al bekeken kunnen worden. In de derde en laatste fase, de zogenoemde Sell-fase, is ingezet op conversie: Koop je ticket. De best scorende advertentie (de advertentie die het meest aangeklikt is) was de advertentie met het beeld *Opulence* van fotograaf Dustin Thierry.

De resultaten zijn bemoedigend. De gemiddelde inkomsten per bezoeker zijn met 1 euro gestegen ten opzichte van 2020.

Online banner met beeld *Opulence* van Dustin Thierry, vormgegeven door Kummer & Herrman.

Campagnes tijdelijke tentoonstellingen

Ondanks de beperkte periode dat het museum geopend is geweest, hebben elf tentoonstellingen plaatsgevonden in het museum. Deze varieerden van *Ellen Thorbeckes China* en *NOWHERE – Imagining The Global City* van Frank van der Salm tot *In de hoofdrol Chas Gerretsen* en de ramen-tentoonstelling *Nacht In / Dag Uit*. Voor deze tentoonstellingen, die zich veelal richten op special interest publiek, zijn vooral gerichte online kanalen en ‘earned publicity’ ingezet voor de promotie van de tentoonstelling.

Voor de tentoonstelling *NOWHERE – Imagining the Global City* van Frank van der Salm, is een interview tussen Birgit Donker en Frank van der Salm in de vorm van een Lunch Break Sessie op zaal opgenomen. Aan de hand van vragen, nam Van der Salm de kijker mee door de tentoonstelling. Dit materiaal is bewerkt en gebruikt voor de productie van advertentiemateriaal voor een betaalde bezoekerspromotiecampagne op Facebook en Instagram waarmee ruim 130.000 mensen zijn bereikt.

De periode rondom de opening van de tentoonstelling *In de hoofdrol Chas Gerretsen* was Chas Gerretsen zelf in Rotterdam aanwezig. Zijn bijzondere verhaal, gepitcht als onverschrokken avonturier met camera, sloeg goed aan bij de pers. Persoonlijke interviews met *Trouw*, *Volkskrant*, *De Telegraaf* maar ook op Radio NPO 1 en in *Nieuwsuur*, creëerden veel publiciteit. Zo kon het verhaal van een tot nu toe vrij onbekende fotograaf, die beroemde foto's tot zijn oeuvre mag rekenen, verteld worden. Naast *earned publicity* is een betaalde bezoekerspromotiecampagne geïnitieerd via Facebook en Instagram. De campagne loopt door tot en met het einde van de tentoonstellingsperiode in 2022.

Online aanwezigheid

De website van het Nederlands Fotomuseum trok in 2021 ruim 270.000 bezoekers (plus 21 procent ten opzichte van 2020) waarvan 70 procent een tweede keer terugkwam op de site. De *bounce rate* (bezoekers die de site direct weer verlaten) daalde met ruim acht procent. In totaal werden 1,2 miljoen pagina's op de site bekeken waarbij de tentoonstellingspagina *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* de meest bekeken tentoonstelling was met bijna 65.000 bezoeken.

In 2020 is onder het menu 'Bekijk het NFM Thuis' het online aanbod van het Nederlands Fotomuseum gebundeld. In 2021 hebben zo'n 10.000 bezoekers het online aanbod van het museum bekeken. Het online aanbod varieert van webexposities zoals *Douze Points*, *Twelve Points* die samengesteld is in het kader van het Eurovisie Songfestival dat in mei in Rotterdam plaatsvond tot podcasts *Eregalerij PLUS* waarin Marc Prüst of Bahram Sadeghi iedere derde zondag van de maand een fotograaf ontvangen waarvan werk opgenomen is in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. In totaal zijn deze afleveringen zo'n 1.600 keer beluisterd.

Social Media

Het Nederlands Fotomuseum beheert accounts op Facebook, Instagram, LinkedIn, Twitter en YouTube. Om deze kanalen te monitoren is in 2021 een dashboard opgesteld waarin verschillende KPI (Key Performance Indicators) zijn

opgenomen zoals aantal volgers, aantal interacties en aantal posts om de kanalen te monitoren. Voor het eerst is het aantal volgers op Instagram groter dan het aantal volgers op Facebook. Echter, het bereik op Facebook is nog veel groter dan op Instagram. In 2021 kregen bijna 1 miljoen mensen een bericht van het Nederlands Fotomuseum via Facebook te zien tegen ruim 200.000 accounts op Instagram. Als verklaring kan hiervoor gelden dat de interactie met de community op Facebook groter is dan bij Instagram en de berichten door het algoritme aan een grotere groep getoond worden.

Bewegwijzering en programmering in het museum

Met de ingebruikname van de nieuwe Oostvleugel in het museum en de nieuwe entree, is bewegwijzering in het museum een belangrijk aandachtspunt geworden. Een heldere bewegwijzering vormt een essentieel onderdeel van de bezoekersreis en een negatieve ervaring doet afbreuk aan verdere positieve belevingen. In 2021 is de bewegwijzering aangepakt om bezoekers naar de verschillende tentoonstellingen te wijzen uitgaande van een volgende indeling van de tentoonstellingszalen:

- Oostvleugel: *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*, die gericht is op een breed publiek en het dichtst bij de entree van het museum. Deze groep zal het minst moeite willen doen om de weg te willen vinden. Na het bezoeken van de Eregalerij, zien zij echter wel de andere tentoonstellingen aangekondigd en willen wij hen inspireren tot doorlopen of een herhaalbezoek.
- Westvleugel: tijdelijke tentoonstellingen gericht op een meer gespecialiseerd publiek. In deze zaal vonden in 2021 de tentoonstellingen *NOWHERE – Imagining The Global City* van Frank van der Salm plaats en *In de hoofdrol Chas Gerretsen*.
- In de tentoonstellingszaal Kuip, worden de meest gespecialiseerde tentoonstellingen geprogrammeerd zoals het *Steenbergen Stipendium* en *Ellen Thorbeckes China*.

De bezoeker bevraagd

In het hoofdstuk Presentatie en Publieksbereik wordt publieksonderzoek toegelicht.

Strategische merkanalyse

Uit de strategische merkanalyse uitgevoerd door Hendrik Beerda Brand Consultancy, blijkt dat het Nederlands Fotomuseum in coronatijd flink gegroeid is in spontane

naamsbekendheid. Er was dus meer reuring rond het museum, ondanks de coronasluitingen. De merkkracht is vrijwel op peil gebleven, ondanks een dalende binding met het museum die waarschijnlijk een gevolg was van de lange sluitingsperiode. Aandachtspunt voor de komende periode is het verder werken aan waardering en binding. Ook is het volgens Beerda wenselijk dat de naamsbekendheid van het museum nog verder wordt gestimuleerd.

Media

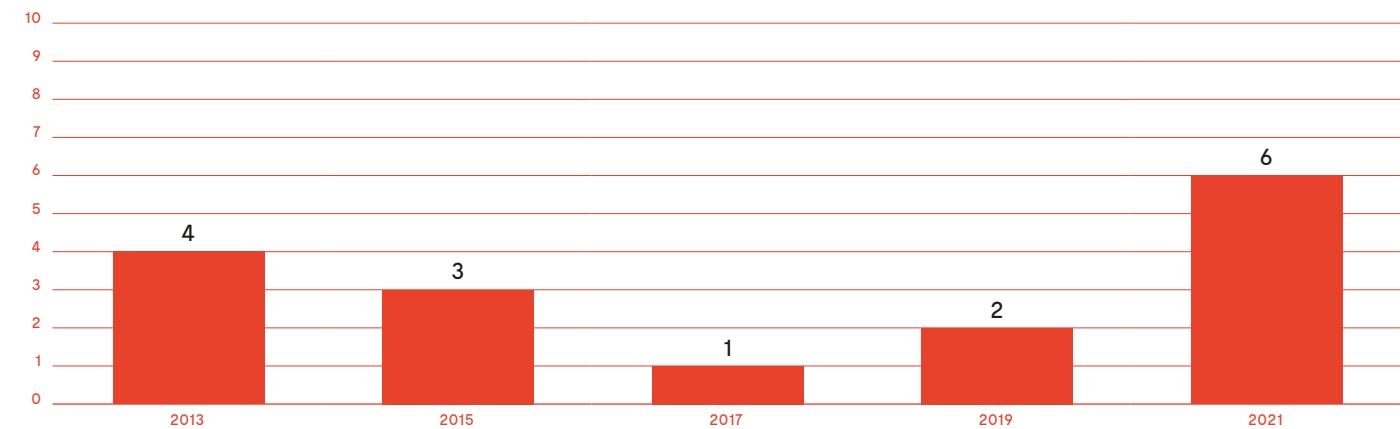
- Media
- 366 verschenen artikelen
- Totaal bereik print/online 56 miljoen
- TV – *Tussen Kunst & Kitsch* (NPO 1)
 - Gemiddeld aan kijkers 1.191.000
 - Totaal aantal kijkers 1.957.000
 - Kijkdichtheid 7,4 procent (het percentage van de Nederlandse bevolking van 6 jaar en ouder/ 25t/m 59 jaar dat gemiddeld naar het programma heeft gekeken)
 - Marktaandeel 19,1 (het percentage kijkers als deel van het totaal aantal TV-kijkers op dat moment)

Een kwantitatieve jaaranalyse van de media-aandacht over de periode 2021 is gedaan door Media Info Groep. Deze analyse geeft inzicht in de totale berichtgeving die gedurende die periode in print, op internet op radio en televisie is geweest. De media-aandacht laat een aantal pieken zien, waarvan de hoogste scores lagen bij de aflevering van *Tussen Kunst & Kitsch*, die werd uitgezonden vanuit de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* op 29 december, en de heropening van het museum op 9 juni in aanwezigheid van de Koning.

Vergeleken met drie andere instellingen valt op dat Kunsthall Rotterdam in 2021 ongeveer dezelfde mate van aandacht in printmedia genereerde als het Nederlands Fotomuseum, respectievelijk 373 en 371 artikelen. Foam (235) en Fotomuseum Den Haag (186) volgen op afstand.

De spontane bekendheid van het Nederlands Fotomuseum bevindt zich eind 2020 op een hoger niveau dan in voorgaande jaren *

Spontane bekendheid Nederlands Fotomuseum 2021 versus 2013–2019 – Inwoners provincie Zuid-Holland 18+ (%) **

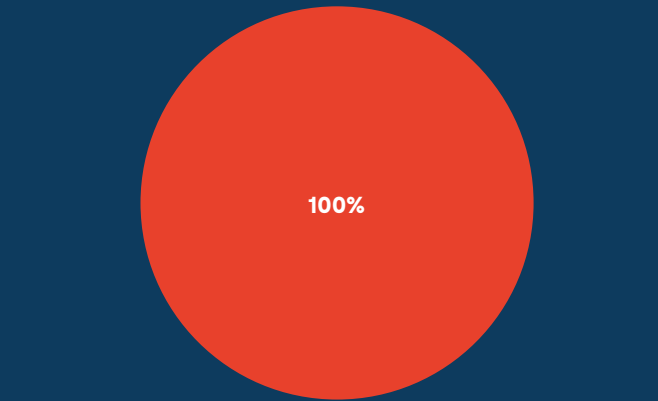

* Hierbij dient vermeld te worden dat eind 2020 2 procent van de Zuid-Hollanders alleen 'Fotomuseum' noemt (dus zonder 'Nederlands'); deze vermeldingen zijn aan de spontane bekendheid van het Nederlands Fotomuseum toegevoegd.

** Deze voorbereidende meting van de spontane bekendheid wordt altijd in december van het **even** jaar uitgevoerd.

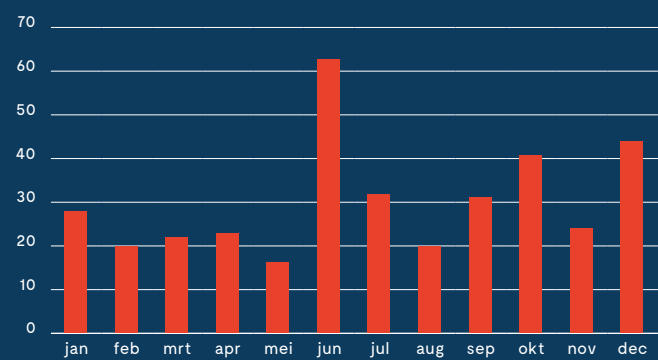
Bron: Brand Alchemy™, Cultuursector Merkenonderzoek Provincies 2013–2019. © Hendrik Beerda Brand Consultancy

Media-aandacht mediumtypes
jan 2021 t/m dec 2021

Totale berichtgeving (n=364)
■ Print

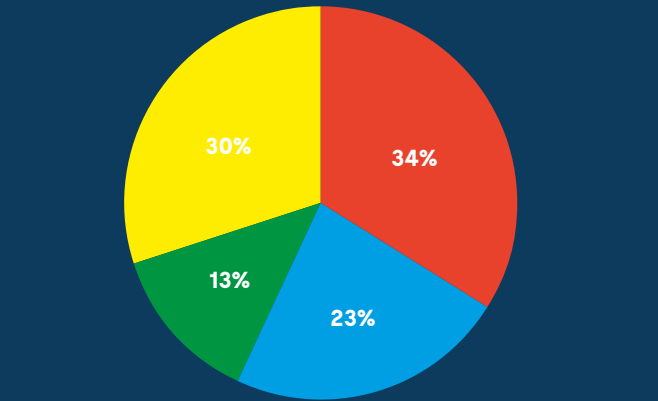
Media-aandacht mediumtypes
jan 2021 t/m dec 2021

Totale berichtgeving (n=364)
■ Print

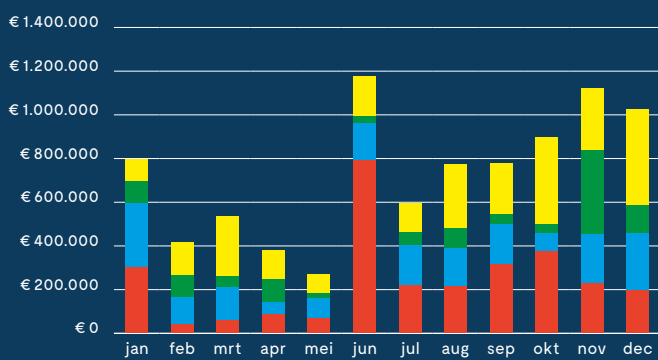
Media-aandacht		
2021	Print	SOM
Q1	70	70
Q2	102	102
Q3	83	83
Q4	109	109
Totaal	364	364

Mediawaarde
jan 2021 t/m dec 2021

Totale berichtgeving (n=8.618.219)
■ Kunsthal Rotterdam
■ Fotomuseum Den Haag
■ FOAM
■ Nederlands Fotomuseum

Mediawaarde
jan 2021 t/m dec 2021

Totale berichtgeving (n=8.618.219)
■ Kunsthal Rotterdam
■ Fotomuseum Den Haag
■ FOAM
■ Nederlands Fotomuseum

Mediawaarde 2021	
Q1 tm Q4	€
Nederlands Fotomuseum	€ 2.908.176
FOAM	€ 1.956.472
Fotomuseum Den Haag	€ 1.130.013
Kunsthal Rotterdam	€ 2.623.558

Uit de pers

Door de coronamaatregelen, was de organisatie van grote persontvangsten nauwelijks mogelijk. In plaats daarvan zijn journalisten gedurende het jaar en geconcentreerd rondom de opening van tentoonstellingen, individueel ontvangen. In overleg met de journalist werd een afspraak ingepland met de directeur van het museum, de curator of conservator. De inspanningen zijn intensiever maar de resultaten zijn bevredigend. In totaal hebben ruim zestig

journalisten het Nederlands Fotomuseum in 2021 bezocht. In oktober ontving het Nederlands Fotomuseum een groep van vijftien internationale journalisten die deelnamen aan de persreis georganiseerd door Rotterdam Partners in het kader van de opening van het Depot van Museum Boijmans van Beuningen. De journalisten waren met name afkomstig uit Italië, Spanje en Duitsland en bezochten de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*.

Eregalerij van de Nederlandse fotografie
Vernieuwers, dwarsliggers en pioniers. Een keurige moeder die misprijzend kijkt naar Molukse hangjongeren. Een man die zijn tuintje strijkt. Nu te zien in het Nederlands Fotomuseum: iconische foto's van fotografen uit eigen land. *Mezza AD*, 26 juni 2021

Fotografie vanaf 1842. De Eregalerij: een niet officiële canon van de Nederlandse fotografie. *NRC Next*, 9 juni 2021

180 jaar in 99 foto's. Het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam presenteert de Eregalerij van de Nederlandse fotografie in 99 beelden. *De Volkskrant*, 9 juni 2021

Van daguerreotypie tot digiprint. De Eregalerij van de Nederlandse fotografie toont topwerk. Van beroemde Nederlandse fotografen, maar ook van amateurs. Negenennegentig getuigenissen uit diverse tijdperken. *G-Geschiedenis*, 30 november 2021

In de hoofdrol Chas Gerretsen
Van oorlog tot Hollywood: fotograaf Chas Gerretsen was overal. Een leven in filmscènes. *De Telegraaf*, 20 oktober 2021

Eerst de cowboys achterna en toen het slagveld op. Chas Gerretsen is al oorlogsfotograaf talloze malen aan de dood ontsnapt. Het gevaar trekt hem, blijkt uit zijn autobiografie en een tentoonstelling van zijn werk. 'Mijn nieuwsgierigheid was telkens groter dan mijn angst'. *Trouw*, 19 oktober 2021

krantenartikelen over de Eregalerij van de Nederlandse fotografie © Nederlands Fotomuseum

5. Partners, financiers en samenwerking

Sinds de oprichting van het Nederlands Fotomuseum in 2003 ontvangt het museum structureel subsidie van het Ministerie van OCW; de gemeente Rotterdam en founding father het Wertheimer Fonds. Ook steunt de VriendenLoterij (tot voor kort BankGiro Loterij) het museum sinds 2007 met een jaarlijks bedrag. Sinds 2019 kunnen we hier het Mondriaan Fonds aan toevoegen, dat een subsidie voor twee jaar heeft toegekend ter ondersteuning van het aankoopbeleid. Daarnaast draagt het fonds bij aan de kunstenaarshonoraria. En sinds 2020 draagt ook de Rotterdamse stichting Droom en Daad bij aan het museum.

In een jaar als dit zijn onze structurele partners belangrijker dan ooit. Het afgelopen jaar heeft het museum geïnvesteerd in het onderhouden van de banden met de partners. Met hen is voornamelijk gesproken over de positionering en de ambities van het museum, de uitbreiding met een extra vleugel en de opening van de Eregalerij, en uiteraard over vernieuwingen die nodig zijn als gevolg van corona.

De nieuwe missie en visie van het museum met focus op fotografie uit Nederland heeft geleid tot een versterking van het draagvlak bij het ministerie, de gemeente en het Wertheimer Fonds. Zowel het ministerie, het Wertheimer Fonds als de gemeente heeft op basis van de nieuwe koers toegezegd zijn structurele bijdrage te verhogen. Het ministerie zegde ook dit jaar een extra incidentele bijdrage toe om de gevolgen van corona op te vangen. De minister was aanwezig bij de opening van de Eregalerij. Het bestuur van de Wertheimer Fonds bracht een uitgebreid werkbezoek aan het museum. De VriendenLoterij besloot op basis van een evaluatie in 2021 zijn bijdrage met vijf jaar te verlengen.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur, Wetenschap

De jaarlijkse subsidie van het Ministerie is gericht op presentatie en op het beheer en behoud van de Collectie, die sinds 2015 door de Minister van Cultuur is aangewezen als Collectie van nationaal belang. Per 2021 valt het museum onder de nationale Erfgoedwet en ontvangt het museum structureel 1,5 miljoen extra subsidie van het ministerie om aan de wettelijke verplichtingen van de Erfgoedwet te kunnen voldoen. Hiermee zijn acht nieuwe medewerkers aangenomen.

Om deze subsidieverhoging toegewezen te krijgen, heeft het museum het afgelopen jaar in nauwe samenspraak met de Erfgoedinspectie een actieplan uitgewerkt, dat ertoe leidt dat in vijf jaar tijd de registratiegraad wordt verhoogd van 14 naar 95 procent en de digitaliseringsgraad naar 25 procent. Hiermee kan het museum beter gaan voldoen aan de wettelijke taken van het beheren van een Collectie van nationaal belang en deze ontsluiten voor het publiek.

Daarnaast ontving het museum, net als in 2020, een extra incidentele bijdrage van het ministerie om de gevolgen van corona op te vangen.

De gemeente Rotterdam

De gemeente Rotterdam draagt met zijn jaarlijkse subsidie bij aan het voortbestaan en de activiteiten van het museum. Samen met de gemeente heeft het museum het doel een rijk cultureel aanbod neer te zetten voor de stad en

haar inwoners. Met ingang van 2021 is de bijdrage structureel verhoogd om te kunnen voldoen aan *fair pay* voor de medewerkers en als bijdrage aan de Eregalerij. In 2020 besloot de gemeente Rotterdam na een positief advies van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur de structurele subsidie met 256.000 per jaar te verhogen.

Ook het afgelopen jaar heeft het museum op zowel politiek als ambtelijk niveau intensief overleg gehad over wat het museum voor deze stad betekent en in de toekomst wil en kan betekenen. Met politici en ambtenaren wordt intensief contact onderhouden. Alle raadsleden met cultuur in de portefeuille worden geïnformeerd over wat het museum doet.

Voor 2021 heeft de gemeente samen met de filantropische instelling Droom en Daad de aangrenzende ruimte LP-oost aan het museum ter beschikking gesteld, zodat hier de permanente collectiepresentatie De Eregalerij op een indrukwekkende manier gepresenteerd kan worden. Zowel de gemeente als het museum beoogt hiermee een uniek aanbod neer te zetten voor de inwoners van de stad, de scholen en toeristen die Rotterdam bezoeken.

Ook heeft het museum de ambitie neergelegd educatieve programma's op te stellen voor Rotterdamse scholen, waarbij we ons vooral richten op scholen in Rotterdam Zuid.

Wertheimer Fonds

Het Wertheimer Fonds is de grondlegger van het Nederlands Fotomuseum. Mede door het legaat van amateurfotograaf Hein Wertheimer heeft het Nederlands Fotomuseum kunnen uitgroeien tot hét nationale museum van de fotografie in Nederland met een indrukwekkende collectie van meer dan 5,6 miljoen beelden met meer dan 100.000 bezoekers. Met het legaat is het Wertheimer Fonds ingesteld bij het Prins Bernhard Cultuurfonds. Het Cultuurfonds beheert het Wertheimer Fonds, een van de grootste fondsen op naam van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

De heldere missie van het museum sinds 2018 sluit nu nog beter aan bij de doelstelling van het Wertheimer Fonds. Beide staan voor fotografie uit Nederland, waarin zowel de professionele als de amateurfotografie een plek heeft. Op basis van de missie zullen het museum en het fonds de komende jaren samen optrekken om de fotografie uit Nederland te bevorderen door het organiseren van tentoonstellingen en activiteiten en het verder ontsluiten van de Collectie.

Het museum ontvangt van het Wertheimer Fonds jaarlijks een structurele bijdrage, die in 2019 werd verhoogd van 300.000 naar 400.000 euro. Daarnaast draagt het fonds met grote regelmaat bij aan bijzondere Collectieprojecten die het museum realiseert.

Het afgelopen jaar konden het museum en de bestuursleden van het Wertheimer Fonds weer bijeenkomen in het museum. Ze kregen een rondleiding en spraken met het team. Daarnaast heeft het museum de leden veelvuldig en in ieder geval elk kwartaal geïnformeerd.

Fonds 21 EXTRA

Op de valreep van 2021 konden we van start met *Van ons allemaal, voor ons allemaal*, dankzij een bijdrage van Fonds 21 EXTRA. Fonds 21 EXTRA biedt nieuwe regelingen die, aanvullend op de bestaande regelingen van Fonds 21, initiatieven mogelijk maken die zich richten op de periode ná corona. Met *Van ons allemaal, voor ons allemaal* kan het museum een onderzoekstraject starten, gericht op het vergroten van kennis, ervaring en interactie met nieuw publiek, te beginnen in Rotterdam-Zuid. Het project zal drie jaar duren en is een belangrijk onderdeel van onze meerjarige strategie. Het Nederlands Fotomuseum is niet de enige culturele organisatie die zich inspant om een nieuwe doelgroep beter te betrekken en aan te spreken en daarom zal in het kader van dit project samenwerking worden gezocht met collega's uit het culturele veld.

Mondriaan Fonds

Het Mondriaan Fonds kende een bijdrage toe van 100.000 euro voor de periode 2020-2021, bestemd voor aankopen voor de Collectie. Met deze bijdrage, aangevuld met de bijdrage van de Fotomuseum Collectors Council, kan het Nederlands Fotomuseum zijn collectie aanvullen met eigentijdse aanwinsten uit de Nederlandse fotografie.

Eind 2021 werd bekend dat het Mondriaan Fonds ook voor de periode 2022-2023 zal bijdragen aan aanwinsten voor de Collectie.

Stichting Droom en Daad

De Rotterdamse Stichting Droom en Daad draagt sinds 2020 bij aan de uitbreiding van het museum met een nieuwe vleugel. Hier wordt de Eregalerij van de Nederlandse fotografie getoond, waarmee het museum zijn rol als nationaal instituut kan uitdragen en een breed publiek interesseren voor fotografie uit Nederland.

“Met deze uitbreiding en het tonen van de beste Nederlandse fotografen kan het Nederlands Fotomuseum eindelijk haar rol als nationaal instituut uitdragen en een breed publiek interesseren voor de kracht en schoonheid van fotografie”

Wim Pijbes, Directeur Stichting Droom en Daad

De Eregalerij van de Nederlandse fotografie in de nieuwe vleugel. Deze extra ruimte kan worden gehuurd met dank aan Stichting Droom en Daad en de Gemeente Rotterdam en kon worden ingericht mede dankzij de VriendenLoterij. © Fred Ernst

Steenbergen Stichting

Dankzij de Steenbergen Stichting kan het Nederlands Fotomuseum jaarlijks een podium bieden aan de vijf laureaten van het Steenbergen Stipendium, de prijs voor het beste fotografische afstudeerwerk gemaakt door een student aan één van de Nederlandse kunstacademies. Het Steenbergen Stipendium is sinds 1998 dé prijs voor jong fotografietalent in Nederland en deze gaat sinds de eerste editie samen met een tentoonstelling van het werk van de genomineerden in het Nederlands Fotomuseum. In 2021 hadden twee edities plaats, ook die van het voorgaande jaar die in verband met corona was uitgesteld.

Alle deelnemers van het Steenbergen Stipendium 2020 en 2021 © Sebiha Öztas

Prins Bernhard Cultuurfonds

Met dank aan het Conservatoren Stipendium van het Prins Bernhard Cultuurfonds kon het museum in 2020 Guinevere Ras aanstellen als junior conservator. Guinevere heeft onderzoek gedaan naar het Steenbergen Stipendium en is in de afgelopen twee jaar betrokken geweest bij onder meer de totstandkoming van de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Inmiddels is zij in dienst van het museum.

Particuliere bijdragen

Het Nederlands Fotomuseum is veel dank verschuldigd aan zijn particuliere begunstigers die met een eenmalige of structurele bijdrage het museum steunen. Voor het museum is ontwikkeling op het gebied van development belangrijk. Het inzetten hierop heeft geresulteerd in versterking van het draagvlak en groei van de eigen inkomsten. Een van de belangrijkste ontwikkelingen van de afgelopen vijf jaar is dat veel particuliere begunstigers zich hebben verbonden aan het museum. Zo zijn er Fans, die jaarlijks 29 euro betalen. Friends verbinden zich voor een periode van drie jaar voor 100 euro aan het museum. Ruim 40 mensen zijn Ambassador en betalen 1.000 euro per jaar. Tot slot is er de Collectors' Council: zij zijn voor een periode van drie tot vijf jaar gecommitteerd aan een jaarlijkse bijdrage van 10.000 euro. Deze bijdrage wordt volledig ingezet voor de aanschaf van objecten ter uitbreiding van de Collectie.

Het Nederlands Fotomuseum heeft een viertal particuliere memberships, dit zijn de Fotomuseum Fan, Fotomuseum Friend, Fotomuseum Ambassador en Fotomuseum

Collectors Council. Daarnaast is er een fonds op naam dat een belangrijke financiële bijdragen levert aan educatie.

- 4 fotografieliefhebbers/verzamelaars zijn lid van de Fotomuseum Collectors Council.
- 37 fotografieliefhebbers zijn Fotomuseum Ambassador.
- 51 fotografieliefhebbers zijn Fotomuseum Friend.
- 66 fotografieliefhebbers zijn Fotomuseum Fan.

De groep Fotomuseum Collectors Council alsmede de Ambassadors zijn ongewijzigd gebleven dit jaar. Ondanks de langdurige sluiting van het museum is de stijging van Friends bijna 10 procent. Het aantal fans is toegenomen met 15 procent.

Fotomuseum Collectors Council

Met het oprichten van de Fotomuseum Collectors Council kan het Nederlands Fotomuseum sinds 2018 zijn collectie weer aanvullen met eigentijdse aanwinsten uit de Nederlandse fotografie. Het Mondriaan Fonds heeft afgelopen jaar wederom deze koers beloond op het gebied van aankopen met een bijdrage van 100.000 euro voor de komende twee jaar

De Fotomuseum Collectors Council bestaat uit een groep enthousiaste en betrokken particulieren die het museum een warm hart toedragen. De Council is door het museum opgericht naar voorbeeld en met advies van de Photographs Council van het J. Paul Getty Museum in Los Angeles. De Council is een lidmaatschap van fotografieliefhebbers, verzamelaars en betrokkenen bij het museum, waarvan de bijdragen ten goede komen voor aankopen.

De Collectors Council in Londen © Nederlands Fotomuseum

Aankopen Fotomuseum Collectors Council

In 2021 hebben we dankzij de Collectors Council werken aangekocht. Op de jaarlijkse Collectors Council-bijeenkomst presenteert hoofd Collecties Martijn van den Broek nieuwe potentiële projecten en aankopen.

Dit jaar heeft de Collectors Council in september een werkbezoek gebracht aan de grote vakbeurs Photo London. Op uitnodiging van The Photographers Gallery is de Collectors Council uitgenodigd voor het bijwonen van de jaarlijkse prijsuitreiking van de Deutsche Börse, Photography Foundation Prize 2021. Kers op de taart was de rondleiding in het Victoria and Albert Museum, onder leiding van curator Martin Barnes. Een keer per jaar wordt een bezoek gebracht aan de studio van een fotograaf, wiens werk door het museum is aangekocht. Door corona is het studiobezoek aan Dana Lixenberg uitgesteld naar 2022.

Ook het jaarlijkse ambassadeursdiner kon weer plaatsvinden. Elkaar ontmoeten in een inspirerende omgeving, zeker in combinatie met onze structurele partners, Fotomuseum partners, councilleden en ambassadeurs was een belangrijke avond voor de verbinding met het Nederlands Fotomuseum. De avond was volgens de reacties van de aanwezigen een succes, een prachtige pop-up setting, een intieme en gezellige mix van bijna zeventig gasten en fijne sprekers. De eregast deze avond was Chas Gerretsen, wiens tentoonstelling *In de hoofdrol* Chas Gerretsen een week daarvoor was geopend. Directeur Birgit Donker had een interview met hem en dankzij zijn open en eerlijke antwoorden kreeg iedereen een goed beeld van een bevlogen en gepassioneerd fotograaf, die nu, na al die jaren, eindelijk de erkenning van zijn werk in Nederland krijgt. Na het voorge-recht gaf programmeur/curator van het Nederlands Fotomuseum, Aya Musa een interessante presentatie over de vijfde tentoonstellingsruimte van het museum: *Nacht In / Dag Uit*. Jan Dirk van der Burg, Fotograaf des Vaderlands, was de laatste spreker deze avond. Hij gaf een humoristische samenvatting van zijn rol als Fotograaf des Vaderlands. Jan Dirk van der Burg is bekend met zijn documentairefotografie en door het categoriseren van foto's die hij op social media vindt. Komend jaar heeft een tentoonstelling met zijn werk plaats in het museum.

Ambassadeursdiner © Sebiha Öztas

Fotograaf Chas Gerretsen en directeur Birgit Donker op het ambassadeursdiner © Sebiha Öztas

Het jaarlijkse bezoek aan Paris Photo kon dit jaar weer doorgaan; stakeholders, Friends, Ambassadors en Collectors Council bezoeken op eigen gelegenheid deze internationale beurs. Een terugkerend hoogtepunt is een rondleiding over de beurs met toelichting van curator Frits Gierstberg.

Voor de Fans en Friends kon er het afgelopen jaar door de vele beperkingen geen activiteit georganiseerd worden. Uiteraard werden zij wel middels de tweewekelijkse nieuwsbrief geïnformeerd over de ontwikkelingen in en rondom het Nederlands Fotomuseum.

Fondsen op naam

Jan Bernard Gijsman Fonds

Het Jan Bernard Gijsman Fonds dat in 2020 van kracht ging, is bedoeld voor educatie en visuele geletterdheid (begrijpend kijken) in het bijzonder. Het Nederlands Fotomuseum ziet visuele geletterdheid als het antwoord op de vraag hoe om te gaan met de enorme stroom beelden die op ons af komt en hoe we omgaan met de beelden die we zelf maken.

Fonds Anna Cornelis

De voorgenomen overdracht van het Fonds Anna Cornelis naar een Fonds op Naam onder het Nederlands Fotomuseum die afgelopen jaar zou plaatsvinden, is uitgesteld. Om verschillende redenen is de samenwerking die daarvoor noodzakelijk is nog niet geheel van de grond gekomen. Het bestuur van Fonds Anna Cornelis zal de aanvragen voor fotodocumentaire projecten blijven coördineren en het Nederlands Fotomuseum erbij betrekken.

Partnerships

Het museum hecht veel waarde aan het ontwikkelen van een inhoudelijk sterk partnership waar beide partijen van profiteren; een partnership komt dan ook in nauwe samenwerking tot stand. Bij het aangaan van een partnership onderzoeken we de mogelijkheden tot versterking van elkaars missie en visie en welke raakvlakken er zijn. De onderdelen voor een partnership worden vanuit deze gedachte ontwikkeld. We hebben inmiddels een Corporate Partner Collectie en een Corporate Partner Imaging Technology. Voor wat betreft partnerships zijn wij ervan overtuigd dat samenwerking tussen organisaties afkomstig uit verschillende disciplines kan leiden tot versterking van elkaars missie.

VriendenLoterij

Het Nederlands Fotomuseum is sinds 2007 partner van de VriendenLoterij (voorheen BankGiro Loterij) en is zijn deelnemers enorm dankbaar voor de betoonde loyaliteit en betrokkenheid. De VriendenLoterij speelt een essentiële rol in het behalen van de ambities van het museum. De VriendenLoterij is dé cultuurloterij van Nederland waarin jaarlijks ruim 600.000 mensen meespelen. Dankzij haar deelnemers mag de VriendenLoterij elk jaar een substantieel bedrag verdelen onder 66 organisaties die werken op het terrein van cultuur en monumentenzorg in Nederland. Het Nederlands Fotomuseum is één van de culturele beneficiënten. Dankzij de jaarlijkse bijdrage van 200.000 euro is het mogelijk om extra aantrekkelijke tentoonstellingen te maken. Tot ons genoegen is deze samenwerking per 2022 verlengd met vijf jaar.

In 2020 kende de VriendenLoterij bovendien het prachtige bedrag van 500.000 euro toe voor het project *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Deze bijdrage is in 2021 besteed aan de inrichting van en de communicatie rond de Eregalerij, die ten minste drie jaar te zien zal zijn. Ook bij dit project is de bijdrage van de VriendenLoterij essentieel geweest in het behalen van onze doelstellingen.

Geormerkt werven

Naast de jaarlijkse vaste bijdrage van de VriendenLoterij, doen we sinds 2018 succesvol mee met het 'geormerkt werven'. Net als bij andere musea zorgt dit voor een extra bijdrage. Zodra de omstandigheden dit toestonden zijn we hiermee weer van start gegaan. In 2021 bedroeg dit 63.489 euro.

Online

Samen met de VriendenLoterij hebben we afgelopen zomer een live online rondleiding georganiseerd. Tijdens deze rondleiding door de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* konden de kijkers vragen stellen aan onze conservator. Deze uitzending is door bijna 1.000 kijkers live bekeken. Het is fijn dat partners ook op deze wijze positief bijdragen aan de zichtbaarheid van het museum en het bereiken van een breed publiek door het ontsluiten van verhalen.

Nationale-Nederlanden

Nationale-Nederlanden is al vele jaren als Corporate Partner Collectie verbonden aan het Nederlands Fotomuseum. De komende jaren dragen zij wederom bij aan Collectieprojecten, zowel gericht op het behoud van de Collectie als de presentatie. Zo droeg Nationale-Nederlanden bij aan de Eregalerij met de financiering van de film bij de entree van de tentoonstelling. De film, een compilatie van getoonde werken en werken uit de Collectie, geeft met behulp van in- en uitzoomen een prachtig voorproefje van wat de bezoeker te zien krijgt in de tentoonstelling. Deze film is zo populair en wordt zo goed bekeken dat we gedwongen waren de entree van de Eregalerij te vergroten om opstopping te voorkomen.

'Nationale-Nederlanden zet zich als partner van diverse musea in voor kunst en cultuur. Met het Nederlands Fotomuseum geven wij talent een extra steuntje in de rug door hen in contact te brengen met gevestigde professionals tijdens de Nationale-Nederlanden Portfoliodagen. Extra bijzonder is het dat we in 2021 ook werk hebben aangekocht voor de NN Kunstcollectie van één van de talenten die ons opviel tijdens de Nationale-Nederlanden Portfoliodag: Jesper Boot.'

Fleur Hudig, Head of Corporate Citizenship, Nationale-Nederlanden

Bijzonder blij waren wij met het aanbod een korte promotiefilm te maken, waarin mensen werden geattendeerd dat de musea weer open mochten, na een lange periode van noodgedwongen sluiting. Deze film werd opgenomen bij zes musea en uitgebreid gedeeld op diverse social media-kanalen.

De jaarlijkse Nationale-Nederlanden Portfoliodag werd in september georganiseerd. Op de portfoliodag werden 36 amateurfotografen begeleid door vier professionals. De stemming en sfeer tijdens deze dag was uitstekend. De waardering voor deze dag bleek tevens uit de respons van de deelnemers op de enquête na afloop. Er werd een hoge score gegeven voor deze dag. Tevens werd hierin aangegeven dat de aangeboden workshop door Marc Prüst: *Kill your darlings* werd gewaardeerd en als bijzonder leerzaam werd ervaren.

Nationale-Nederlanden portfolio dag © Fred Ernst

Nationale-Nederlanden portfolio dag © Fred Ernst

Eregalerij van de Nederlandse fotografie in het Nationale-Nederlanden Douwe Egberts Café
© Nederlands Fotomuseum

Nationale-Nederlanden Douwe Egberts Café

Op de 16 meter lange imagewall in het café heeft Nationale-Nederlanden gedurende de opening van de Eregalerij grote blow up foto's uit deze tentoonstelling gepresenteerd. Op deze manier hebben de bezoekers van dit goed bezochte café een goede indruk gekregen wat er te zien is in het Nederlands Fotomuseum.

Het Nederlands Fotomuseum is Nationale-Nederlanden enorm dankbaar voor de betoonde loyaliteit en betrokkenheid. Nationale-Nederlanden speelt een essentiële rol in het realiseren van de ambities van het museum en het profileren van het museum als hét nationale museum voor de fotografie door expertise beschikbaar te stellen op het gebied van branding.

Canon Nederland NV

Het Nederlands Fotomuseum is Canon Nederland dankbaar voor de betoonde betrokkenheid. In 2021 is het Nederlands Fotomuseum een samenwerking gestart met Canon Nederland als Corporate Partner Imaging Technology. Het Nederlands Fotomuseum hecht veel waarde aan het ontwikkelen van een inhoudelijk strategisch partnership om verdere stappen te maken op specifieke onderdelen zoals de digitalisering van de Collectie. De focus van onze samenwerking ligt op het behoud van het erfgoed voor de toekomst, gerealiseerd met apparatuur van Canon en kennisuitwisseling. Beide partijen versterken door deze samenwerking elkaars missie en visie.

Overzicht financiële begunstigers Nederlands Fotomuseum in 2021

Grondleggers

- Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
- Gemeente Rotterdam
- Prins Bernhard Cultuurfonds / Wertheimer Fonds

Fondsen

- Mondriaan Fonds: bijdrage collectieprogramma 2020-2021
- Fonds 21 EXTRA: nieuw publiek
- Prins Bernhard Cultuurfonds

Corporate Partners

- VriendenLoterij
- Nationale-Nederlanden
- Stichting Droom en Daad
- Canon Nederland NV

Projectpartners

- Steenbergen Stichting: Steenbergen Stipendium
- Mondriaan Fonds: experimenteerreglement

Interconnectiviteit

Het Nederlands Fotomuseum staat open voor ideeën van anderen en gaat graag samenwerkingen aan die nieuwe impulsen geven aan het museum en zijn programmering. Zo is het museum een van de initiatiefnemers en partners van Platform Fotografie Nederland, de federatie die de belangen van de professionele fotografie-instellingen in Nederland vertegenwoordigt. Van musea tot beeldarchieven, producenten, competities, festivals en prijzen. Met beroepsorganisatie DuPho en het Nederlands Fotogenootschap werkt Platform Fotografie Nederland nauw samen. In overleg met het platform bereidt het Nederlands Fotomuseum een nieuwe editie voor van de Fotograaf des Vaderlands.

Op landelijk niveau is het museum verder actief in onder meer de Museumvereniging en heeft in 2021 een bijdrage geleverd aan het opstellen van kaders voor de visitatiecommissie die alle rijksge subsidieerde musea onder de loep gaat nemen.

Ook is het museum actief in het zogeheten Directeuren Overleg, het gezelschap van culturele instellingen dat subsidie ontvang van de gemeente Rotterdam. Het Nederlands Fotomuseum is lid van de Rotterdamse Erfgoedcoalitie. Het museum biedt onderdak aan Music Matters. Plannen om gezamenlijk activiteiten te ontplooiën in 2021 werden helaas door corona doorkruist. Voor de najaarseditie van *Nacht In / Dag Uit* heeft het Nederlands Fotomuseum samengewerkt met de Nederlandse Academie voor Beeldcreatie. Voor deze editie hebben docenten van deze opleiding samen met Aya Musa van het Nederlands Fotomuseum en de fotograaf Ilvy Njiokiktjien een selectie gemaakt van de 4 beste afstudeer kandidaten van het jaar 2021. Hiervoor hebben zij uit ruim veertig fotografen geselecteerd die in 2021 aan de HBO-opleiding Toegepaste Fotografie en Beeldcommunicatie aan de Nederlandse Academie voor Beeldcreatie zijn afgestudeerd. De tentoongestelde fotografen zijn Steffi Reimers, Aude van Galen, Juul Kunst en Sam Warnaar.

Aftermath, 2021 © Steffi Reimers

In Museum Hilversum werd samengewerkt met het Rijksmuseum en het Nederlands Fotomuseum voor de tentoonstelling *VINCENT MENTZEL*, Fotograaf van de Macht, die werd samengesteld door beeldredacteur Nicole Robbers. De tentoonstelling biedt een overzicht van niet eerder getoond werk uit zijn analoge archief. In dit kader verscheen de publicatie *Vincent Mentzel. Foto's*. Voor de publicatie en tentoonstelling werden bijschriften verbeterd en scans aangeleverd. Directeur Birgit Donker schreef een hoofdstuk voor deze publicatie, over de overeenkomsten en verschillen tussen een krant en een museum, onder de titel *De geschiedenis op haar staart getrap*.

Andere samenwerkingen die tot stand kwamen was het eerder genoemde symposium *Undisciplining Photography* met de Master Photography & Society (Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten), het Research Center for Material Culture en het Wereldmuseum. En de eerder genoemde tentoonstellingen...

Buitenlandse bezoeken

De buitenlandse pers wist het Nederlands Fotomuseum te vinden. We ontvingen onder meer journalisten uit Duitsland, Groot-Brittannië, Spanje, Hong-Kong en Japan. Met name de Eregalerij en *In de hoofdrol Chas Gerretsen* stonden in de belangstelling.

Het museum werd ook bezocht door collega's uit het buitenland waarmee kennis kon worden uitgewisseld. In 2021 brachten collega's van Fotomuseum Winterthur, Pinakothek der Moderne, Munich en Centre Photographique Marseille een bezoek.

5. Bedrijfsvoering

We kijken terug op een jaar vol ups en downs. In 2021 was het museum door corona voor bezoekers gesloten van 1 januari tot en met 8 juni, en van 19 tot en met 31 december. Het museum is in 2021 in totaal vierentwintig weken noodgedwongen gesloten geweest. De normale openstelling van het museum bedraagt 1.872 uur, in 2021 was het museum 864 uur minder open dan in een gewoon jaar.

In vergelijking tot in het eerste coronajaar 2020 is het museum in 2021 acht weken langer dicht geweest. Daarentegen heeft het museum qua bezoekers wel een vergelijkbaar resultaat behaald.

In 2020 was het museum 16 weken gesloten. In 2021 was dat 24 weken het geval. In 2020 had het museum gemiddeld 1.146 bezoekers per week. In 2021 gemiddeld 1.437 bezoekers per week. Een toename van 25 procent. Het is niet onderzocht maar het vermoeden bestaat dat de tijdsloten en reserveringen vooraf daarbij hebben geholpen.

Net als het voorgaande jaar is voortdurend ingespeeld op de uitdagingen die samenhangen met corona, zowel financieel als praktisch, met aanpassingen voor bezoekers en medewerkers. Dat het museum juist nu een verdubbeling van tentoonstellingsoppervlakte heeft gekregen en een eigen entree maakte het mogelijk bezoekers voldoende ruimte te bieden. Ook het systeem van vooraf registreren van bezoekers hielp hierbij.

Huren in Las Palmas

Het Nederlands Fotomuseum is sinds 2007 gevestigd in het gebouw Las Palmas, aan de Wilhelminakade te Rotterdam. Las Palmas is het voormalig werkplaatsgebouw van de Holland-Amerika Lijn. Het is tegenwoordig een verzamelgebouw voor nationale en internationale bedrijven en huisvest tevens het Nederlands Fotomuseum, de Fotovakschool en restaurant Mood. De gemeente Rotterdam is de huurder van de ruimtes waar het Nederlands Fotomuseum en de Fotovakschool zijn gevestigd.

Het pand Las Palmas is eigendom van Immo Netherlands Las Palmas S.A.R.L. (Luxemburg). Het financieel beheer is belegd bij APF International B.V. (Amsterdam) en het technisch beheer wordt uitgevoerd door Yield Plus Nederland B.V. (Rotterdam). In 2020 is de eigenaar begonnen met een verbouwing van de hoofdentree van Las Palmas en deze verbouwing is begin 2021 afgerond. Sindsdien heeft het museum voor het eerst een eigen entree.

In 2020 was de extra ruimte Las Palmas Oost reeds in gebruik genomen. Hiermee is het museumoppervlak verdubbeld. Deze verdubbeling is mogelijk dankzij een extra bijdrage van de gemeente en de Stichting Droom en Daad. De entree van het museum is verplaatst naar de oostvleugel. In de oostvleugel van circa 2.000 vierkante meter is in juni 2021 de permanente *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* geopend, met een eenmalige bijdrage van de VriendenLoterij van 500.000 euro.

Het gebouw Las Palmas waar het nationale fotomuseum is gehuisvest is niet goed geschikt voor een museum. Het depot, waar 5,6 miljoen beelden zijn opgeslagen, is dringend aan vervanging toe. Het publiek kan in dit bedrijfsverzamelgebouw vaak de entree niet vinden en ook eenmaal binnen is de routing verre van optimaal. Zeker voor mensen met een fysieke beperking is het gebouw, met zijn steile trappen, onvriendelijk. De mogelijkheid voor volwaardige horeca is beperkt. De huurconstructie waarbij het museum huurt van de gemeente, die weer huurt van een investeringsbedrijf werkt niet goed. Het museum werkt aan scenario's voor toekomstige huisvesting.

Nieuwe entree aan de Statendam © Fred Ernst

De museumwinkel © Fred Ernst

Personeel en Organisatie

In 2021 betaalt het museum voor het eerst in lange tijd zijn medewerkers conform de museum CAO. In het verleden heeft het museum om kosten te besparen jarenlang achtergelopen op de CAO. Dankzij een hogere jaarlijkse bijdrage van de gemeente Rotterdam kan het Nederlands Fotomuseum de medewerkers beter belonen. Dit betreft salariering maar ook het werken aan ontwikkelingskansen van medewerkers. Eind 2020 heeft het Nederlands Fotomuseum de collectieve arbeidsovereenkomst gelijkgesteld met de CAO van de museumvereniging. Na een zorgvuldig proces, waarbij advies van een gespecialiseerd extern bureau is ingewonnen, zijn alle functiebeschrijvingen aangepast op basis van het handboek van de Museumvereniging. Eind 2020 zijn de functies opnieuw

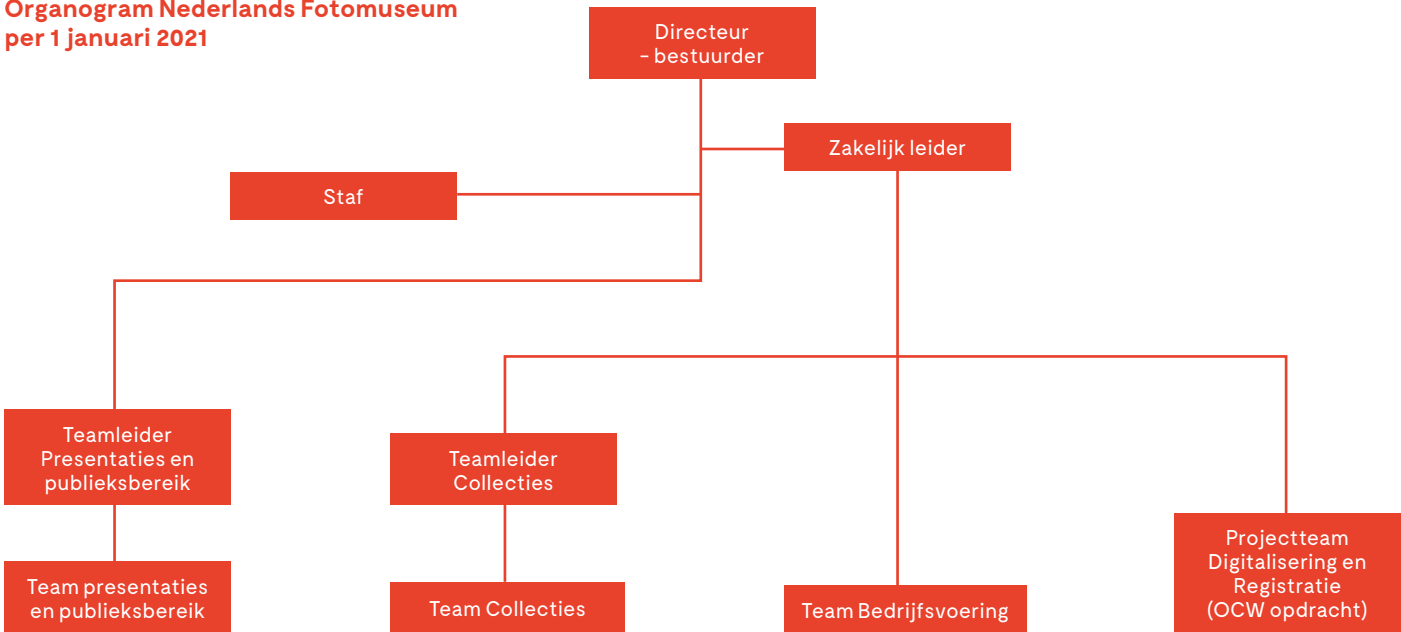
gewaardeerd en vanaf 1 januari 2021 zijn salarissen van medewerkers conform de CAO. Tevens was er in 2021 voor het eerst een structureel budget voor de ontwikkeling van medewerkers.

In 2020 is de museumorganisatie door Organisatieadviesbureau Berenschot doorgelicht en is naar aanleiding van het advies een aantal organisatorische veranderingen doorgevoerd. Zo is de functie ingevoerd van zakelijk leider. Naast het team bedrijfsvoering (waarin HR, financiële zaken, facilitair beheer, sponsoring en fondsenwerving) zijn er nu drie teams: Collecties, Presentatie en Publieksbereik en Team Collectie Actieplan. Op 1 januari 2021 is het nieuwe Team Collectie Actieplan met acht medewerkers van start gegaan met het inhalen van achterstanden in het collectiebeheer.

De teams Collecties en Presentatie en Publieksbereik worden aangestuurd door een teamleider. Dankzij de verbeterde financiële positie van het museum is in 2021 de post gecreëerd van teamleider Presentatie en Publieksbereik en sinds oktober 2021 ingevuld. De directeur-bestuurder heeft deze rol de afgelopen anderhalf jaar interim vervuld. Het nieuwe Team Collectie Actieplan is gestart op 1 januari 2021 en wordt aangestuurd door de zakelijk leider.

Een ander advies van Berenschot is ook overgenomen. Verschillende medewerkers op sleutelposities hebben een ontwikkelassessment gedaan. Op basis van deze assessments krijgen deze medewerkers begeleiding in hun persoonlijke ontwikkeling. Verder zijn er plannen voor teamcoaching gemaakt. Begin 2022 zullen met een organisatiecoach sessies worden gehouden om teams versterken door open gesprekken te starten over samenwerken, wat men van elkaar nodig heeft en wat voor de organisatie als geheel belangrijk is. Dit zetten we op om te zorgen dat het beter gaat 'stromen' in de organisatie.

Organogram Nederlands Fotomuseum per 1 januari 2021

In/Uit dienst

Op 31 december 2021 waren 36 medewerkers in loondienst bij het museum met gemiddeld 30,45 fte over heel 2021. Daarnaast heeft het museum regelmatig een beroep gedaan op uitzendkrachten, die op gezette tijden de vaste teams voor balie en koffiebar hebben aangevuld.

Er zijn in 2021 tien personen uit dienst gegaan en er werden tien nieuwe medewerkers verwelkomd. Uit exitgesprekken met de uitdiensttredende medewerkers is geen algemene reden voor vertrek naar voren gekomen. Het deels natuurlijke verloop is conform de beweging die op de huidige arbeidsmarkt in de cultuur sector te zien is. Het vervullen van vacatures blijkt lastiger te worden; een verschijnsel dat zich bij alle musea voordoet. Eind 2021 stonden nog acht vacatures open, waar met interimcontracten tijdelijke oplossingen voor zijn getroffen. Twee vacaturetrajecten (hoofd marketing en communicatie en projectleider tentoonstellingen) zijn eind 2021 succesvol afgesloten. Deze collega's starten begin 2022.

Het Nederlands Fotomuseum ambieert een brede diversiteit in zijn team en nodigt daarom nadrukkelijk mensen met diverse achtergronden in afkomst en cultuur uit om te solliciteren. Op 31 december 2021 waren zestien medewerkers in loondienst met een migratieachtergrond, van wie tien met een niet-westerse migratieachtergrond. Een van de medewerkers heeft een vluchtelingenstatus. De 36 medewerkers zijn onder te verdelen in twintig vrouwen en zestien mannen. Op leidinggevende posities zitten drie vrouwen en twee mannen.

Ziekteverzuim

In 2021 lag het verzuimpercentage op 8,2 procent, relatief een erg hoog getal. Hierbij is het goed om op te merken dat het hier deels gaat om verzuim ten gevolge van corona, en deels om een viertal langdurig zieken.

Impact van thuiswerken, wat doet het Nederlands Fotomuseum?

Door corona werken de medewerkers het grootste deel van hun tijd thuis. Alleen als de werkzaamheden het noodzakelijk maken, wordt in het museum gewerkt. Het Nederlands Fotomuseum heeft waar nodig en mogelijk voorzieningen getroffen om thuiswerken te ondersteunen. Aan de ene kant door te zorgen voor een thuiswerkvergoeding en een bijdrage aan noodzakelijke bureaustoelen en beeldschermen, en aan de andere kant door digitaal werken verder te mogelijk te maken. Overleggen gebeurt vrijwel altijd via Teams, documenten worden gedeeld via Office 365 en via een VPN-verbinding kunnen dossiers bij de Collectie worden geraadpleegd.

Werkzaamheden die te maken hebben met fysiek collectiemateriaal kunnen niet buiten het museum worden gedaan. Doordat het museum alle voorgeschreven voorzorgsmaatregelen heeft getroffen kunnen behoudswerkzaamheden, restauratie en digitalisering van de collectie worden gecontinueerd.

Om de onderlinge band binnen de organisatie te behouden wordt elke maandagochtend de week gestart met een digitaal museumbreed beraad, waaraan iedereen vanuit huis of kantoor kan deelnemen.

Personeelsvertegenwoordiging

De personeelsvertegenwoordiging van het Nederlands Fotomuseum komt in principe één keer in de zes weken bijeen. In 2021 heeft de personeelsvertegenwoordiging drie keer vergaderd met de directie. Besproken punten hadden vooral te maken met de coronacrisis. De personeelsvertegenwoordiging is betrokken geweest bij de werving van verschillende nieuwe collega's, zoals de teamleider Presentatie en Publieksbereik.

Vertrouwenspersoon

Evenals in de voorgaande jaren was in 2021 de rol van vertrouwenspersoon belegd bij een externe professionele vertrouwenspersoon. In 2021 is deze vertrouwenspersoon van Gimd viermaal geraadpleegd. Na contact met de vertrouwenspersoon zijn de meldingen door Gimd afgesloten, opvolging door het museum was hier niet van toepassing.

Governance

Het Nederlands Fotomuseum past de acht principes en de aanbevelingen van de Governance Code Cultuur 2019 toe en doet hierbij per principe verslag.

- Waarden scheppen voor en in de samenleving**
1. Het Nederlands Fotomuseum realiseert maatschappelijke doelstellingen. De nieuwe missie en visie uit 2018 en de resultaten in 2021 worden uitgebreid toegelicht in dit bestuursverslag. Zie voorgaande hoofdstukken.
 2. Het Nederlands Fotomuseum past de principes en aanbevelingen van de Governance Code Cultuur toe en doet hiervan verslag in de jaarstukken.

- Integer en rolbewust handelen**
3. Onafhankelijk en integer handelen. Indien zich vermoedens van tegenstrijdige belangen van nevenfuncties bij Raad van Toezicht of directeur-bestuurder voordoen, wordt dit in de vergadering met de Raad van Toezicht en de directeur-bestuurder besproken. Hiervan wordt verslag gedaan in de notulen. In 2021 hebben zich geen tegenstrijdige belangen voorgedaan. Dit onderwerp is tevens onderwerp van de gesprekscyclus met alle medewerkers.
 4. Handelen volgens verdeling taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Directeur-bestuurder en leden van de Raad van Toezicht handelen volgens het directiereglement en reglement Raad van Toezicht waarin de verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd.

- Zorgvuldig besturen**
5. Verantwoordelijkheden directeur-bestuurder. Het Nederlands Fotomuseum wordt geëxploiteerd door stichting Nederlands Fotomuseum. Deze stichting wordt bestuurd door een directeur-bestuurder. De toezichthoudende taken worden vervuld door een Raad van Toezicht. Bestuur en toezicht verhouden zich tot elkaar conform het raad-van-toezicht-model, zoals dat is beschreven in de Code Cultural Governance. Het museum let nauwkeurig op een scheiding tussen besturen door het Bestuur en toezien daarop door de Raad van Toezicht. Mogelijke belangenverstrengeling van medewerkers is een onderwerp dat ten minste drie keer per jaar wordt besproken tijdens de functioneringsgesprekken. Leden van Raad van Toezicht en Bestuur maken hun nevenfuncties openbaar.
 6. Omgang met mensen en middelen. Als een van de eerste musea zette het Nederlands Fotomuseum in 2017 de handtekening onder de richtlijn kunstenaarshonorarium en onderschrijft het de Fair Practice Code. De fotografen/kunstenaars worden dan ook volgens de honorari-umrichtlijn betaald. Het museum betaalt per 2021 volgens de museum-CAO. In de afgelopen jaren was de achterstand steeds verder opgelopen. Niet alleen is het moreel verwerpelijk medewerkers onder te betalen, lage lonen leiden er ook toe dat waardevolle en kundige medewerkers vertrekken omdat ze elders beter verdienen. Bij de personele uitbreiding in 2021, nodig voor het behouden en delen van het erfgoed, wordt ook de cao gevolgd.

Goed toezicht uitoefenen

Toezicht, advies en onafhankelijkheid. Rechtsgeldigheid jaarrekening en verslag: de jaarrekening en het bestuursverslag van 2021 zijn goedgekeurd en ondertekend door de Raad van Toezicht op 15 maart 2022 en vastgesteld door de directeur-bestuurder. Het verslag van de Raad van Toezicht is als bijlage toegevoegd. Accountant: sinds het najaar van 2018 is Hoek en Blok de accountant van het Nederlands Fotomuseum. De rapportage van 2021 is de vierde jaarcontrole door deze accountant voor het museum. De Raad van Toezicht heeft een evaluatie uitgevoerd van het functioneren van de accountant en deze vergeleken met andere partijen.

Deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid. Het rooster van aftreden is opgenomen in het bestuursverslag, evenals het uitgebreide verslag van de Raad van Toezicht. Bij de invulling van vacatures van de Raad van Toezicht wordt de Code Diversiteit & Inclusie gevolgd. In 2021 heeft de Raad van Toezicht samen met Colourful People een nieuwe voorzitter geworven, met een bi-culturele achtergrond.

Inclusiviteit

Culturele diversiteit is een verrijking van onze samenleving. Binnen de cultuursector wordt die verrijking echter nog onvoldoende weerspiegeld. Juist in een stad als Rotterdam is aandacht voor de verscheidenheid van culturen van belang als het gaat om publiek, programma, personeel en partners.

Vanuit die overtuiging streeft het museum naar meerstemmigheid in alles wat het doet. Het museum is zich bewust dat een museumbezoek voor lang niet iedereen vanzelfsprekend is en dat dit een extra inspanning behoeft. Het treedt daarom bewust buiten zijn muren en werkt samen met diverse partners binnen en buiten de culturele sector. Dit houdt in: nieuwe fotografen, nieuwe stijlen en nieuw publiek ontdekken. Het betekent verhalen ontsluiten van mensen die zich tot nu toe niet gehoord voelen, waardoor ze wel binnenkomen en zich onderdeel voelen van het erfgoed dat bewaard en getoond wordt. Het betekent een actief educatiebeleid, waarin het museum de samenwerking met scholen op Rotterdam-Zuid intensificeert. Vanuit de gedachte dat ieder kind kunst en cultuur verdient. En vanuit de overtuiging dat kinderen de beste ‘influencers’ zijn van hun ouders en hen aansporen ook naar het museum te gaan.

Het museum zoekt in zijn aannamebeleid actief naar een meer diverse vertegenwoordiging. Ons personeelsbestand is gediversifieerd, ook op cruciale posities als programmeur en curator. In onze programmering zetten we met een nieuwe curator, gespecialiseerd in meerstemmigheid, kracht bij aan de rol van wisselende perspectieven op de interpretatie van beeld en hoe je iets vertelt. Bij de samenstelling van de selectiecommissie voor de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*, speelde diversiteit in gender, leeftijd en culturele achtergrond een grote rol en was meerstemmigheid een belangrijk criterium. De Eregalerij klinkt misschien in eerste instantie als de gevestigde canon, maar we hebben juist een verrassende selectie gemaakt die meerstemmigheid laat zien. En door de keuze

voor het honderdste beeld aan het publiek over te laten, openen we direct de discussie over de gemaakte selectie.

Diversifiëring gaat ook de Collectie aan. De commissie die adviseert over het aanwinstenbeleid van het museum is uitgebreid met divers perspectief. Met ingang van 2019 wordt jaarlijks ten minste een (deel van een) archief opgenomen met een cultureel diverse connectie wat betreft maker of onderwerp. Ook bij de aankopen van hedendaagse fotografie wordt er een inhaalslag gemaakt.

Inmiddels hebben zestien van de 36 medewerkers een migratie-achtergrond. Ook bij programmering is zichtbaar vooruitgang geboekt, zoals duidelijk is te zien in de meerstemmige Eregalerij. Datzelfde geldt op het gebied van aankopen, waarbij nadrukkelijk is gekeken naar fotografen met diverse achtergronden. Op het gebied van Partners is te melden dat het Nederlands Fotomuseum huisvesting biedt aan Music Matters, een organisatie die jonge Rotterdammers een duwtje in de rug geeft bij het vinden van een eigen weg in de wereld van muziekonderwijs en talentontwikkeling. Daarnaast heeft het museum Colourful People ingeschakeld bij de werving van een nieuwe voorzitter en leden voor de Raad van Toezicht en de teamleider Presentatie en Publieksbereik.

Qua Publiek heeft het museum een nieuw plan ontwikkeld. Met ondersteuning van Fonds21 EXTRA zal in 2022 een community manager worden geworven om nieuwe publieksgroepen aan te trekken. Doel is een publiek te trekken dat even divers is als Rotterdam, dat het museum ervaart als een inspirerende plek zonder drempels.

Innovatie

Digitalisering heeft grote invloed op het Collectiebeleid. Het digitaliseringsatelier van het museum is de afgelopen jaren in menskracht flink uitgebreid. Hier wordt gewerkt aan nieuwe technieken om goed en snel foto's te digitaliseren en zo toegankelijk te maken voor het publiek. Na digitalisering worden de gedigitaliseerde beelden geregistreerd. Hiervoor is door het museum een software tool ontwikkeld waarmee snel en efficiënt beschrijvingen aan de foto's kunnen worden toegevoegd. De beschrijvingen worden door verschillende medewerkers gemaakt en de tool helpt om dit op uniforme wijze te doen. De eerste resultaten zijn in de beeldbank te zien.

Financiën

Net als in 2020 heeft het Nederlands Fotomuseum in 2021 te maken gehad met de maatregelen die vanuit de overheid zijn opgelegd in verband met Covid-19. In heel 2021 zijn we in totaal slechts gedurende 27,5 weken geopend geweest. In die weken dat we bezoekers hebben mogen ontvangen, was dit qua aantal bezoekers gelimiteerd tot maximaal 60 personen per uur. Uiteindelijk heeft dit geleefd in ruim 40.000 bezoekers over 2021. Dat is iets minder dan in 2020, toen we meer weken open waren en 42.000 bezoekers mochten verwelkomen. De eigen inkomsten zijn hierdoor flink geraakt in 2021 en liggen rond de 40 procent van de entree-inkomsten van vóór Covid-19.

Doordat de directeur-bestuurder in de jaren 2018 en 2019 met alle structurele partners intensieve gesprekken en een stevige politieke lobby heeft gevoerd om aandacht te vragen voor de destijds kwetsbare situatie van het Nederlands fotografisch erfgoed heeft de minister het uitzonderlijke besluit genomen om vroegtijdig extra middelen vast te leggen voor het museum vanaf 2021; een verhoging van 1,2 miljoen euro per jaar naar 2,7 miljoen euro. Het Wertheimer Fonds heeft voor de jaren 2021 en 2022 de bijdrage met een derde verhoogd. De Stichting Droom en Daad, de VriendenLoterij en de gemeente Rotterdam hebben alle drie met een eenmalige bijdrage mogelijk gemaakt dat het museum in 2020 en ook in 2021 kan excelleren. De gemeente Rotterdam heeft de jaarlijkse bijdrage voor 2021-2024 verhoogd om te kunnen voldoen aan fair pay.

Exploitatieresultaat 2021

Baten anders dan begroot

Het museum ontving in 2021 20 procent minder bezoekers dan geraamd. Omdat we in de begroting al rekening hadden gehouden met de mogelijke gevolgen van Covid-19 valt dit nog enigszins mee. In de begroting is uitgegaan van 50.000 bezoekers, dat zijn er uiteindelijk ruim 40.000 geworden. Wel waren de inkomsten per bezoeker hoger dan geraamd. In 2021 is het museum, in verband met de genomen maatregelen om Covid-19 tegen te gaan, gesloten geweest van 1 januari tot 9 juni en vanaf 19 december tot en met 31 december. Hierdoor zijn we in totaal 24,5 weken gesloten geweest voor bezoekers. Tijdens de periode dat het museum geopend is geweest, is gewerkt met time-slots waarbij per uur een maximaal aantal bezoekers is toegelaten van 60 personen. Dit alles heeft een enorme weerslag gehad op het bezoekersaantal over 2021 en daarmee de publieksinkomsten. Inkomsten van bedrijven, partnerships en opdrachten van derden hebben een daling laten zien ten opzichte van 2020 en zijn ook lager dan begroot. Dit is met name toe te schrijven aan het wegvallen van Somfy, die in 2020 eenmalig de Photography Award met het Nederlands Fotomuseum organiseerde. We hebben echter ook geen kosten hoeven maken voor de Somfy Award, waarbij de baten de kosten hebben gedekt.

Lasten in lijn met de begroting

De activiteitenlasten liggen in lijn met de verwachtingen en liggen iets boven de begroting. Dit wordt veroorzaakt door de vrijval van kosten en baten ten behoeve van de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Doordat de Eregalerij is opgebouwd voor een periode van ten minste drie jaar, zijn de baten en lasten middels onderhanden werk verantwoord op de balans. Bij realisatie (in het jaar 2021 van 09 juni t/m 19 december) worden de kosten en baten tijdsevenredig toegewezen. Hierdoor zijn de activiteitenlasten hoger, alsmede de opbrengsten bij de VriendenLoterij die voor deze tentoonstelling heeft bijgedragen.

Eigen inkomsten

De begroting van het Nederlands Fotomuseum werd met 26 procent gedekt uit eigen inkomsten, dat is ten opzichte van 2020 (50 procent) een stuk lager. Dit heeft te maken met de extra bijdragen van OCW vanuit de Erfgoedwet en

van de gemeente Rotterdam van respectievelijk 1.650.000 euro en 205.000 euro. Ook heeft dit te maken met de extra bijdrage van het ministerie om de gevolgen van corona op te vangen. Voor de eigen inkomsten zet het museum in op activiteiten die in het verlengde liggen van de kerntaak. Denk aan fotoverkoop en auteursrechtenbeheer en private fondsen en partnerships met particulieren en bedrijven, zoals de Collectors' Council die het mogelijk maakte dat het museum hedendaags werk kon aankopen. De grootste inkomstenbron van private middelen blijven de bezoekers.

Publieksinkomsten

De ticketverkoop was begroot op 350.000 euro. In 2021 hebben we aan ticketverkoop een bedrag ontvangen van 321.000 euro. Dit is 29.000 euro minder dan begroot maar evenwel 60.000 euro meer dan in 2020. Gemiddeld heeft een bezoeker 7,97 euro per persoon betaald in 2021. In 2020 bedroeg dit nog een bedrag van 6,20 euro. Dit betekent dat we veel meer volledig betalende bezoekers hebben ontvangen in 2021 dan in 2020, toen we meer bezoekers ontvingen met Museumjaarkaart en Rotterdampas.

De museumwinkel en de horecavoorziening hebben een opbrengst van 191.600 euro gerealiseerd; dat is een verbetering ten opzichte van 2020 toen een opbrengst van 126.000 euro werd gerealiseerd. De hogere bijdrage is volledig toe te schrijven aan de museumwinkel en komt onder meer door de hogere verkoop van eigen publicaties en ansichtkaarten. Met de opbrengsten zijn de inkoopkosten gedekt en wordt een bescheiden bijdrage geleverd ter dekking van de personeels- en vaste kosten. Ook hier zijn de gevolgen van Covid-19 sterk voelbaar geweest. Het doel van de koffiebar is primair service te bieden aan bezoekers en als dit financieel quitte draait, is dat mooi meegenomen. Helaas is dat niet gelukt in het jaar 2021, waarin de maatregelen omtrent Covid-19 sterk van invloed zijn geweest op de opbrengsten en bezoekersaantallen.

Fotoverkoop en auteursrechtenbeheer

De omzet uit verkoop van foto's en de vergoedingen voor auteursrechten bedroegen 114.000 euro en hebben na aftrek van afdrachten aan (erven van) fotografen en kosten een netto-bedrag opgeleverd van ongeveer 60.000 euro. Dit is flink meer dan in 2020 en is vooral ontstaan door een extra repartitie van Pictoright.

Private fondsen

Het Wertheimer Fonds is de grondlegger van het Nederlands Fotomuseum. Mede door het legaat van amateurfotograaf Hein Wertheimer heeft het Nederlands Fotomuseum kunnen uitgroeien tot hét nationale museum van de fotografie in Nederland. Het fonds ondersteunt de nieuwe koers van het museum en heeft in 2021 een jaarlijkse bijdrage geleverd van 400.000 euro.

Ook andere private fondsen hebben belangrijke bijdragen geleverd van in totaal 186.000 euro, met name aan educatie en publieksbereik van het Nederlands Fotomuseum.

VriendenLoterij

Het Nederlands Fotomuseum is sinds 2007 partner van de VriendenLoterij. Naast de jaarlijkse bijdrage levert de loterij ook extra inkomsten door het zogeheten 'geoormerkt werven', en de VIP-kaarten. In 2021 ontving het Nederlands Fotomuseum in totaal een bedrag van 263.489 euro.

Partnerships (voorheen sponsoring)
Sinds 2017 zijn NN Group en Nationale–Nederlanden corporate partner collecties van het Nederlands Fotomuseum. De partnerships met bedrijven leverden het museum 64.809 euro op in 2021. Door het wegvallen van Somfy is dit aanzienlijk minder dan in 2020. Daar staat tegenover dat het museum minder kosten heeft gemaakt doordat geen extra tentoonstelling georganiseerd hoefde te worden. NN Group heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de exposities. Zo maakte het de introductiefilm van de Eregalerij mogelijk.

Memberships (voorheen vrienden)
In 2020 waren 126 fotografieliefhebbers verbonden aan het museum door middel van memberships. De Fans en Friends, Ambassadors en Collectors Council leverden gezamenlijk bruto 68.000 euro op voor de exploitatie. De opbrengst van de Fans en Friends zijn niet toereikend om de kosten te dekken. Het museum ziet deze vooral als middel om het draagvlak te vergroten.

In totaal hebben alle partnerships en memberships een bedrag van 55.000 euro netto bijgedragen aan het museum. De overheadlasten en inzet van medewerkers is hierbij niet toegerekend. Dit is 11.000 euro minder dan in 2020 door een afname van het aantal Ambassadors. Bij de Fans zagen we juist een enorme toename in aantal; echter de opbrengst per Fan is veel lager dan die van de Ambassadors.

Toelichting op de financiële positie

Liquiditeitspositie
Nadat de liquiditeitspositie in de afgelopen drie jaar al was verbeterd, is deze in 2021 verder versterkt. Er hebben zich geen liquiditeitstekorten voorgedaan in 2021 en het krediet bij de bank werd niet aangesproken. Voor 2022 verwacht het museum een lichte teruggang in de liquiditeit door aanpassingen in de tentoonstellingsruimten, het depot en de klimaatinstallatie alsmede door de investeringen die zullen moeten worden gedaan ten behoeve van de vaste collectieopstelling, de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* die in 2021 is geopend.

Eigen vermogen
In 2018 besloot de net aangetreden directeur–bestuurder het jarenlange negatieve eigen vermogen niet langer te verbloemen door de Collectie van de balans te halen en daarmee een bedrag van 547.312 euro te deactiveren. Het museum heeft in 2019 alle zeilen bijgezet en het negatief eigen vermogen weggewerkt. In 2020 is dit eigen vermogen verder versterkt door het positieve exploitatieresultaat toe te voegen aan de algemene reserve. Ook in 2021 is de algemene reserve verder versterkt door het positieve exploitatieresultaat in 2021.

Opbouwen weerstandsvermogen
In 2019 heeft het museum een eerste stap gezet met het opbouwen van een weerstandsvermogen. In zowel 2020 als in 2021 is hiermee een flinke stap gezet in de goede richting zodat we een solide basis hebben om verder te bouwen aan de toekomst.

Risico's voor de toekomst

Het eigen vermogen en de liquiditeit zijn inmiddels positief, maar het weerstandsvermogen is nog niet geheel afdoende om de risico's op termijn te kunnen ondervangen. Factoren als de verouderde klimaatinstallatie, inflatie in de kosten en risico's door personele beperkingen, zoals verzuim en verloop, kan het museum nog niet volledig opvangen. Bij onverwachte gebeurtenissen kunnen de kerntaken van het museum in de knel komen.

Het museum is zeer blij met de extra bijdragen van het Ministerie van OCW vanaf 2021, van de gemeente Rotterdam, van het Wertheimer Fonds, van Stichting Droom en Daad, van de VriendenLoterij, en van het publiek.

Personeel
In 2021 hebben we de salarissen van de medewerkers gelijkgetrokken met de salarisschalen conform de Museum–CAO; de salarissen liepen al jaren achter op de cao. Het personeel was structureel laag ingeschaald en de salariëring liepen voorheen tot ruim 30 procent achter op de Museum–CAO. Door de extra bijdrage van de gemeente Rotterdam en OCW, is het museum in staat gesteld de Fair Practice Code toe te passen bij de beloning van de medewerkers. Zo voldoen we ook aan de verplichting van het ministerie van OCW.

Huisvesting
In 2019 zijn het museum en de gemeente Rotterdam tot overeenstemming gekomen ten aanzien van de huurovereenkomst. Door middel van een indeplaatsstelling is de positie van huurder overgenomen van de Stichting LPC, die is geliquideerd. De huurovereenkomst loopt af op 1 april 2027. De gemeente en het museum hebben formeel naar elkaar uitgesproken de continuering van het museum in Las Palmas te heroverwegen. De verwachting is dat de huur– en servicekosten de komende jaren stijgen naar een voor het museum onhoudbaar en vanuit het publieke belang gezien onwenselijk niveau.

Museale ontwikkelingen
Door de bovengenoemde knelpunten is het museum nog onvoldoende in staat de museale ontwikkelingen zich volledig eigen te maken en volledig mee te gaan in de noodzakelijke discussies, zoals herkomstonderzoek van objecten in de collectie en het in context plaatsen van problematische termen. Met dat laatste is in 2020 een start gemaakt.

Ook basale taken als registratie en digitalisering van de Collectie zijn met respectievelijk 13 procent en 4 procent in 2020 nog bij lange na niet op het gewenste niveau. De doelstelling is om over een periode van vijf jaar de registratie op 95 procent te hebben en de digitalisering op 25 procent. Hiertoe is in 2021 een aparte afdeling Collectie Actieplan opgezet met het doel de achterstanden in te lopen tot de genoemde percentages. In 2021 is een start gemaakt met het op orde brengen van de registratie en digitalisering van de Collectie. Per ultimo 2021 ligt de registratie op 19 procent en de digitalisering op 9 procent. Om de achterstanden niet opnieuw te laten oplopen, is het museum gedwongen zeer restrictief te zijn bij het opnemen van nieuwe archieven.

Strategie bij tegenvallende inkomsten of extra kosten
Gezien de positieve ontwikkelingen van de afgelopen jaren is de financiële positie van het museum sterk verbeterd. Toch moet het museum er nog verder aan werken mogelijk tegenvallende inkomsten of tegenvallers anderszins op te vangen. In 2021 is het weerstandsvermogen verder versterkt; het museum hoopt dit ook in 2022 te kunnen doen.

Perspectief korte termijn: 2022
Het museum ligt voor 2022 op koers en zal ook het lopend jaar naar verwachting positief afsluiten. Bij een noodsituatie, bijvoorbeeld het uitvallen van de klimaatinstallatie, zal het museum wellicht een beroep moeten doen op zijn structurele partners waaronder de nationale en lokale

overheid. Bij andere partijen kan het museum niet aankloppen, omdat het museum private partijen niets in ruil te bieden heeft bij calamiteiten.

Perspectief 2022–2024
Voor de jaren 2022–2024 heeft het museum een begroting opgesteld waarmee het museum aan de minimale wettelijke vereisten zoals besproken met de Erfgoedinspectie de financiële positie stapsgewijs kan verbeteren. Deze begroting bedraagt in totaal ruim 6 miljoen euro. Daarmee is de basis van het museum voor de komende jaren vastgesteld en wordt duidelijk in hoeverre en met welke snelheid de financiële positie verder kan worden verbeterd en het museum kan voldoen aan de gestelde normen.

Verkorte jaarrekening 2021 (x € 1.000)

Balans					
Activa			Passiva		
	2021	2020		2021	2020
Vaste activa	235	268	Eigen vermogen	1402	797
Vlottende activa	3717	2749	Bestemmingsreserve	1030	349
			Lang lopende schulden	392	456
			Kort lopende schulden	1128	1415
	3952	3017		3952	3017

Exploitatie		
Baten	2021	2020
Opbrengsten	702	674
Private bijdragen	1044	935
Overheidsbijdragen	4929	3232
	6675	4841

Lasten		
Personeel	2343	1659
Huisvesting en afschrijvingen	1383	1352
Activiteiten	1664	1033
	5390	4044
Dotatie	1285	797
Saldo	0	0

Deel 2 Verslag van de Raad van Toezicht over het jaar 2021

In het jaar 2021 beheersten, net als in 2020, de coronapandemie en de gevolgen daarvan voor het museum, voor een belangrijk deel de agenda van de Raad van Toezicht. Ook heeft de Raad met de directeur, tevens statutair bestuurder (hierna: 'directeur') gedefinieerd wat de belangrijkste strategische onderwerpen ter gezamenlijke bespreking voor de toekomst zijn.

Eind 2021 is het voorzitterschap van de Raad gewisseld en zijn de voorbereidingen getroffen voor een verdere professionaliseringsslag van de werkwijze van de Raad, nadat in 2020 daarvoor al een aantal lijnen was uitgezet.

Coronapandemie

De Raad was, net als de directeur en alle medewerkers van het museum, zeer verheugd toen het museum zijn deuren op 9 juni, na zes maanden sluiting, weer mocht openen voor bezoekers. In aanwezigheid van de Koning opende het museum de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*, een lofzang op de ontwikkeling van de fotografie die zeer goed ontvangen is door media en publiek. Op 15 oktober vond ook weer een opening plaats met een grote groep genodigden voor *In de Hoofdrol* Chas Gerretsen.

De bezoekersaantallen waren meteen na de heropening op 9 juni, ondanks alle beperkende maatregelen, al veelbelovend en ook voor alle medewerkers was het fijn elkaar weer in het echt te kunnen zien. Hoewel het werken op afstand door iedereen snel en op een goede en professionele manier is opgepakt, was de meerwaarde van weer samen vanuit een open museum werken direct merkbaar.

Het was dan ook voor iedereen een domper toen het museum op 18 december wederom dicht moest. Gelukkig kon het museum op 26 januari de deuren weer openen voor het publiek. De Raad wordt uiteraard door de directeur op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen en bespreekt naast de zakelijke gevolgen voor het museum ook frequent hoe de directeur en alle medewerkers omgaan met de beperkingen. Het is mooi te zien hoe vanuit deze situatie juist ook nieuwe en innovatieve ideeën voortkomen. De Raad is onder de indruk van de veerkracht van eenieder en wil graag in dit jaarverslag de directeur en alle medewerkers complimenteren met de enorme inzet en de wijze waarop er onder de moeilijke omstandigheden wordt doorgewerkt.

Strategische onderwerpen

In 2021 is de aanpassing van de organisatie (gebaseerd op de resultaten van een door Organisatieadviesbureau Berenschot uitgevoerd organisatieonderzoek) grotendeels afgerond. Daarnaast was het financiële fundament van het museum reeds verstevigd door de in 2020 extra toegekende subsidies van ministerie, gemeente en Wertheimer Fonds. Dit biedt ruimte om de blik op de toekomst te richten.

De directeur heeft een inventarisatie gemaakt van de voor de toekomst van het museum belangrijke strategische onderwerpen waarover met de Raad in 2021 is gesproken en wat in 2022 vervolgd zal worden. Het museum is een rijks-gesubsidieerd museum, met als kerntaak het verzamelen, beheren en actualiseren van fotografie uit Nederland. Er is in 2021 gesproken over de positionering van het museum en het presenteren van de Collectie in een diverse, maatschappelijke context. Inclusiviteit staat centraal. Deze gesprekken, gestart in 2021, worden in 2022 verder gevoerd, waarbij onder andere educatie, een nieuw publiek en de digitale strategie speerpunten zijn. Ook de huisvesting is in 2021 besproken en staat voor 2022 prominent op de agenda. Sinds anderhalf jaar is de oppervlakte van het museum verdubbeld en heeft het een eigen ingang, maar men loopt ook aan tegen de beperkingen van het huidige gebouw, waardoor onderzoek (scenario's, programma van eisen, mogelijke locaties, financierbaarheid) naar hoe de toekomstige huisvesting eruit moet zien belangrijk is.

Verdere professionalisering en samenstelling Raad van Toezicht

Per 1 oktober is de voorzittershamer door Hugo Bongers, met het oog op het aflopen van zijn tweede en laatste termijn, overgedragen aan Wanda van Kerkvoorden. De Raad wil Hugo Bongers graag bedanken voor de energieke en geheel eigen wijze waarop hij zich als voorzitter van de Raad gedurende twee termijnen heeft ingezet voor het museum.

Er zijn twee profielen opgesteld vanwege de vacature ontstaan door het aflopen van de eveneens tweede en laatste termijn van Guus de Wit (financieel profiel) en de wens om de Raad uit te breiden met een extra lid (makers profiel). Streven is de selectieprocedure, daarbij ondersteund door het op diversiteit en inclusie gerichte bureau Colourful People, in het eerste kwartaal van 2022 succesvol af te ronden en de twee nieuwe leden per 1 april 2022 te benoemen.

Vooruitlopend op de uitbreiding van de Raad in 2022 is in 2021 door de Raad besproken en besloten om met twee commissies te gaan werken: een auditcommissie en een werkgeverscommissie. Daarnaast zijn de onderwerpen besproken die in het kader van de aanpassingen van de werkwijze en actualisering van de governance verdere uitwerking behoeven en waar nodig aanpassing vergen van de statuten en het reglement van de Raad.

Voor de Raad is voorts, na de invoering in 2020 van vacatiegelden, een opleidingsbudget vastgesteld, waar ieder lid individueel, daar waar gewenst, gebruik van kan maken.

Namens de Raad van Toezicht,
Wanda van Kerkvoorden
Voorzitter

Voorzitter van de raad van toezicht Wanda van Kerkvoorden in de tentoonstelling *In de hoofdrol* Chas Gerretsen © Fred Ernst

Werkzaamheden 2021

Dit jaar vergaderde de Raad van Toezicht vijf keer. Geen der leden van de Raad was frequent afwezig. Regelmatig wordt de Raad van Toezicht door de directeur, ook buiten de reguliere vergaderingen om, geïnformeerd over de gang van zaken in het museum. De Raad bespreekt met de directeur de plannen die het museum ontwikkelt op inhoudelijk en financieel gebied.

In 2021 heeft de Raad van Toezicht zich onder andere gebogen over de goedkeuring van de jaarrekening en het jaarverslag 2020 en is de begroting 2022 besproken. Ook is de evaluatie van de accountant voorbereid. Daarnaast heeft de Raad van Toezicht zijn zelfevaluatie afgerond.

Samenstelling en rooster van aftreden

De leden van de Raad van Toezicht zijn onafhankelijk van het museum en er is geen sprake van (potentieel) tegenstrijdige belangen.

In de Raad van Toezicht wordt gestreefd naar een goede mix van sectorspecifieke kennis en algemene kennis: Museale inhoudelijke expertise; Kennis van de (internationale) fotografiesector; Financiële en bedrijfskundige expertise; Juridische expertise; Kennis van interculturele communicatie.

In 2021 had de zoektocht plaats naar een nieuwe voorzitter, onder begeleiding van executive searchbureau Colourful People. De keuze viel op Wanda van Kerkvoorden (1968), boardroom adviseur en advocaat. Ze heeft veel ervaring op

D.N.A., 2007 *Uit Flamboya*, 2008 © Viviane Sassen (in *Eregalerij*)

het gebied van toezicht houden in het publieke domein, onder meer als voorzitter van de Raad van Toezicht van BNNVARA. Verder beschikt ze over stevige expertise in het juridische en digitale domein en is ze strategisch, oplossingsgericht, verbindend en constructief.

Bij de benoeming van een nieuw lid wordt gestreefd naar diversiteit, onder meer op het gebied van man/vrouw, leeftijd en (migratie-)achtergrond. Het museumbeleid met betrekking tot meerstemmigheid geldt ook voor de Raad van Toezicht. De Raad heeft het voornemen in 2021 de diversiteit te vergroten. Als 'kind van twee culturen', zoals ze zichzelf omschrijft, is de nieuw geworven voorzitter Wanda van Kerkvoorden zich zeer bewust van de diverse omgeving waarin het Nederlands Fotomuseum opereert en verdere stappen wil zetten.

Met het toetreden per 1 oktober van Wanda van Kerkvoorden kwam een einde aan de tweede en laatste zittingstermijn van Hugo Bongers die aantrad in 2014. Ook van penningmeester Guus de Wit is de zittingstermijn verstreken. De Raad heeft hem formeel verzocht of hij omwille van de continuïteit tot 1 april 2022 kan aanblijven, totdat zijn opvolger, waarvan de werving pas kon starten na het aantreden van de nieuwe voorzitter, is benoemd. De Raad is verheugd dat Guus de Wit hiertoe bereid is gebleken. Tevens is Frits Bergsma voor een tweede termijn van vier jaar benoemd.

De Raad kent een rooster van aftreden dat enerzijds doorstroming bewerkstelligt en anderzijds de continuïteit van het toezicht waarborgt. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen maximaal acht jaar aanblijven, ongeacht het aantal benoemingen.

Commissies Raad van Toezicht

Eind 2021 is besloten tot het inrichten van onderstaande vaste commissies. Verder zal er gewerkt worden met tijdelijke commissies, zoals een wervings- en selectiecommissie.

Auditcommissie: Guus de Wit (voorzitter) en Margot Scheltema (neemt het voorzitterschap per 1 april 2022 over).

Werkgeverschapscommissie: Wanda van Kerkvoorden (voorzitter) en Marga Rotteveel.

Rooster van aftreden

Leden Raad van Toezicht 2021	Functie	Aanvang eerste termijn	Aftreden of aanvang 2e termijn	Af(ge)treden
Wanda van Kerkvoorden	Voorzitter	01-10-2021	01-10-2025	
Hugo Bongers	Voorzitter	26-3-2014	26-3-2018	01-10-2021
Guus de Wit	Penningmeester	17-6-2013	17-6-2017	01-04-2022
Marga Rotteveel	Lid	13-10-2015	13-10-2019	13-10-2023
Frits Bergsma	Lid	7-6-2017	6-6-2021	6-6-2025
Margot Scheltema	Lid	7-9-2018	6-9-2022	

Samenstelling en profielen

De Raad van Toezicht van het Nederlands Fotomuseum streeft ernaar minimaal vijf leden te omvatten en maximaal zeven.

Voorzitter (vanaf 1 oktober 2021): Wanda van Kerkvoorden

Profiel: Een ervaren bestuurder en toezichthouder met een scherp oog voor passende governance-verhoudingen. Neemt met een natuurlijk en mensgericht gezag de leiding in de Raad en de vergaderingen en is onafhankelijk en analytisch sterk en weet strategische verbanden te leggen. Zij heeft inzicht in het samenspel met de lokale en nationale overheid en de politiek-bestuurlijke en culturele context waarin het Nederlands Fotomuseum met zijn vele stakeholders opereert. Is sociaal en verbindend naar collega toezichthouders en het bestuur en heeft daarnaast oog voor en onderschrijft de lange termijn koers van het museum.

De voorzitter is zelfreflectief, empathisch en creëert graag ruimte voor het open gesprek. Verder staat zij midden in het maatschappelijk leven en heeft affiniteit met vraagstukken rond diversiteit en inclusie.

Voorzitter (tot 1 okt 2021): Hugo Bongers

Profiel: Een ervaren bestuurder met een groot netwerk in de lokale politiek. Heeft affiniteit met het werkgebied van het Nederlands Fotomuseum en de culturele sector in Nederland. Vervult bij voorkeur enkele andere relevante nevenfuncties. De voorzitter is iemand met statuur die zijn netwerk op het juiste moment kan inzetten om de belangen van het museum te behartigen. Een strategisch denker die de toekomst van het museum goed in het vizier houdt.

Penningmeester: Guus de Wit

Profiel: Een bestuurder met aantoonbare financiële kennis, bij voorkeur afkomstig uit het bedrijfsleven. Kennis van strategische financiële planning, de inrichting van de administratie, jaarrekeningen, omzet, rendement en financiële rapportages e.d. Moet in staat zijn de 'vertaalslag' te maken van de cijfers naar de dagelijkse gang van zaken in het museum. Adviseert de directie over het financieel beheer op de korte en lange termijn.

Lid: Marga Rotteveel

Profiel: Een fotografielkenner/beschouwer met bestuurlijke kwaliteiten, die goed op de hoogte is van de nationale en internationale ontwikkelingen in de fotografie, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Met die kennis kan hij of zij het artistieke beleid en de artistieke prestaties van het Nederlands Fotomuseum beoordelen en daarover met de directie van gedachten wisselen.

Lid: Frits Bergsma

Profiel: Afkomstig uit het bedrijfsleven met affiniteit voor cultuur en kennis van marketing en sales. Kan de directie over deze onderwerpen adviseren met gevoel voor de 'culturele' aspecten van het ondernemen en de dilemma's die dat met zich mee kan brengen. Heeft een visie op de kansen die het cultureel ondernemen biedt.

Lid: Margot Scheltema

Profiel: Een ervaren bestuurder, met name in de rol van CFO, met een groot netwerk in het bedrijfsleven. Heeft affiniteit met het werkgebied van het Nederlands Fotomuseum en de culturele sector in Nederland. Vervult bij voorkeur enkele andere relevante nevenfuncties en heeft ervaring met toezichthoudende functies in profit- en non-profitorganisaties.

(Neven)functies directie en Raad van Toezicht in 2021

Raad van Toezicht

Wanda van Kerkvoorden (voorzitter Raad van Toezicht Nederlands Fotomuseum vanaf 1 oktober 2021)

- Partner SOLV Advocaten
- Founder en Co-owner Allchiefs Consultancy
- Lid van de Raad van Commissarissen van GGN Mastering Credit
- Inkomend voorzitter Raad van Toezicht Heliomare

Hugo Bongers (voorzitter tot 1 oktober 2021)

- Voorzitter WARD/waRD te Rotterdam & Antwerpen
- Bestuurslid Stichting Moois Media Rotterdam
- Penningmeester Stichting Pilgrim Harbour
- Voorzitter Stichting Museum voor Onbedoelde Kunst
- Voorzitter Stichting Verborgen Tuinen
- Penningmeester Stichting Maritiem District

Guus de Wit (penningmeester Raad van Toezicht Nederlands Fotomuseum)

- Partner DWR Advies
- Penningmeester bestuur Stichting Rotterdamse Salon
- Lid Raad van Toezicht Stichting Vakexamens voor de Particuliere Beveiligingsorganisaties

Marga Rotteveel

- (lid Raad van Toezicht Nederlands Fotomuseum)
- Directeur, Docking Station, platform voor visuele verhalen
 - Docent Master Institute of Visual Cultures, AKV / St. Joost
 - Docent aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Master Photography and Society
 - Onderzoeker bij het Expertise Centre Sustainable Business, Avans University of Applied Science
 - Lid medezeggenschapsraad Koningin Wilhelminaschool, Overveen

Frits Bergsma

- (lid Raad van Toezicht Nederlands Fotomuseum)
- Eigenaar Frits Bergsma Marketing & Communicatie advies
 - Mede-eigenaar Brinkman & Bergsma Contemporary Art
 - Bestuur Stichting Kunstverein
 - Bestuur Stichting Kunstcollectie KPMG
 - Bestuurslid Billytown (tot 1 juli 2021)

Margot Scheltema

- (lid Raad van Toezicht Nederlands Fotomuseum)
- Partner Scheltema Tammenoms
 - Commissaris De Nederlandsche Bank (DNB)
 - Commissaris NEDAP
 - Commissaris Warmtebedrijf Rotterdam
 - Raad bij de Ondernemingskamer
 - Raad van Toezicht Veer Stichting
 - Raad van Toezicht Stichting Open Nederland
 - Raad van Toezicht Nederlandse Bachvereniging

Directie

Birgit Donker

- (Directeur-bestuurder Nederlands Fotomuseum)
- Voorzitter Bestuur Stichting Lux et Libertas van NRC Handelsblad
 - Lid Agendacommissie (bestuur) van het Rotterdamse Directeurenoverleg
 - Lid Werkgroep Kwaliteitsborging Rijksmusea
 - Ambassadeur Dress for Success Rotterdam
 - Lid Denktank New Deal Cultuur Rotterdam

Deel 3 Bijlagen

Archieven in beheer in 2021

Het Nederlands Fotomuseum heeft 174 archieven in beheer.

Freek Aal (1923–2004)
ABC Press (1945–1955)
Oscar van Alphen (Cees Nieuwenhuizen) (1923–2010)
G. Azings Venema (1869–1936)
Heinz Baudert (1915–2003)
Katharina Eleonore Behrend (1888–1973)
Herbert Behrens (1931–2019)
Kors van Bennekom (1933–2016)
Lood van Bennekom (1905–1978)
Nol Binsbergen (1908–1945)
Diana Blok (1952) / Marlo Broekmans (1953)
Adriaan (1875–1940) en Dick Boer (1906–1986)
Hans de Boer (1927–1989)
Jan den Boestert (1910–1992)
Jo Bokma (1913–2008)
Peter van Bolhuis (1952–2005)
Fons Brasser (1944)
Charles Breijer (1914–2011)
Norbert Buchsbaum (1925–1998)
Adolphe Burdet (1860–1940)
Bert Buurman (1915–1998)
Capi–Lux Alblas (1980–1998)
Paul Citroen (1896–1983)
Martien Coppens (1908–1986)
Violette Cornelius (1919–1998)
Frans de la Cousine (1945–1998)
Bob van Dam / Combipress (1928–2002)
Ger Dekkers (1929–2020)
Collectie Jan van Dijk (1944–2016)
A.J.A.A. Dingjan (1893–1966)
A.J. Dingjan (1927–1985)
Marianne Dommis (1927–2014)
Cobie Douma (1914–2001)
Miek Douw (1915–2003)
Adriaan Dronkert (1914–2002)
Bernard Eilers (1878–1951)
Wally Elenbaas (1912–2008)
Ed van der Elsen (1925–1990) *
Mattheus Engel (1940)
John Fernhout (1913–1987)
Foton / Ton den Haan (1937)
Piet Frederiks (1926–2006)
Adriaan Friesendorp (1875–1936)
Galerie Fotomania
Cor Geljon (1928–2005)
Chas Gerretsen (1943) *
Cok de Graaff (1904–1988)
Julius Guggenheimer (1885–1943)
Haagsche Fotokring (HFK) (1938–2008)
Bert Haanstra (1916–1997)
Kees Hana (1910–1975)
J.J. Hansma (1887–1971)
Paul Hartland (1910–1991)
Robert de Hartogh (1942) *
Jacqueline Hassink (1966–2018)
Fred Hazelhoff (1925–2002)
W.F. van Heemskerck Düker (1910–1988)
Dop Heijns (1918–1995)
Jacob Heimans (1889–1978)
Fons Hellebrekers (1901–1994) *
Dirk de Herder (1914–2003)
Lex de Herder (1927–2000)
J.J.C. (Jacob) van der Hoeven (1872–1967)
Henk van der Horst (1912–1942)
Bertha van der Horst–Dikker (1907–1991)
Leo Hübscher (1903–1992)
Menno Huizinga (1907–1947)
Peter Hunter (1913–2006)
Nico Jesse (1911–1976) *
Eddy de Jongh (1920–2002)
Cees N. Jongkind (1924–2013)
Paul Julien (1901–2001)
Jan Kamman (1898–1983)
Ata Kandó (1913–2017)
Jan Kann (1908–1965)
Hans Katan (1924–2006)
Johan van der Keuken (1938–2001) *
Jan van Keulen (1913–1994)
D. de Kijzer (1849–1930) en J.M.R.A. de Kijzer (1891–1974)
G. Kiljan (1891–1968)
Aart Klein (1909–2001) *
Wiebe Klijnsma (1919–1991)
F.P.J. Kooijmans (1907–1997)
Ary W.G. Koppejan (1919–2013)
Boris Kowadlo (1911–1959)
Helena van der Kraan (1940–2020) *
Gregor Krause (1883–1959)
Esther Kroon (1966–1992)
Dolf Kruger (1923–2015)
Egbert Kunst (1921–1998)
J.C. Ladiges (1913–1987)
Frits Lamberts (1920–2007)
W.F. Leijns (1884–1966)
Cornelis (1889–1962) en Peter de Leijser (1920–2005)
Koen Lenarts (1926–2009)
Manuel van Loggem (1916–1998)
Lucebert (1924–1994)
Jan van Maanen (1913–1979)
Willem van Malsen (1893–1985)
J.R. Mandos (1924)
Werner Mantz (1901–1983) *
Frits Marmelstein (1870–1957)
Peter Martens (1937–1992)
Wies Meertens (1915–1991)
Victor Meeussen (1911–1986)
Marius Meijboom (1911–1998)
Vincent Mentzel (1945)
Cees van der Meulen (1921–1990)
Corrie Meyer–Kattenburg (1910–1995)
Toon Michiels (1950–2015) *
Kees Molkenboer (1907–1987) *
M.M. de Monchy (1870–1963)
Wim de Mooij van Wieringen (1915–1999)
Egbert Munks (Herrie van Borssum Waalkes) (1932–1994)
Nico Naeff (1918–1988)
Wim Noordhoek (1916–1995)

F.J. Nusink (1881–1967)
Evert van Ojen (1886–1964)
Jaap d'Oliveira (1908–1978)
Cas Oorthuys (1908–1975)
Cas van Os (1907– 1989)
Leen van Oudgaarden (1904–1960)
Hans Pelgrom (1939–1980)
Nol Pepermans (1920–2007)
Job van de Peppel (1892–1968)
Hajo Piebenga (1942–2014)
Hans Poley (1924–2003)
Leo P. Polhuis (1928–1991)
J.E. Rombouts (1844–1913)
Bas Roodnat (1930–2004)
Frits J. Rotgans (1912–1978)
Sanne Sannes (1937–1967)
Jan Schiet (1921–1964)
Paul Schuitema (1897–1973)
Hans Sibbelee (1915–2003)
Hans Spies (1905–1973)
Alfred van Sprang (1917–1960)
Paul Louis Steenhuizen (1870–1940)
Wim K. Steffen (1907–1998)
Jan Pieter Strijbos (1891–1983)
Willem Suermondt (1885–1952)
Richard Tepe (1864–1952) *
Pieter Gerbrand van Tienhoven (1875–1953)
Ellen Thorbecke (1902–1973) *
Maria Toby (1936–1984)
Henk Tromp (1926–2000)
Hugo Tutein Nolthenius (1863–1944)
Jan Rudolph Tutein Nolthenius (1857–1941)
Uitgeverij 010, Originele afdrucken behorende bij de serie: Monografieën van Nederlandse architecten (1989–1998) (en reprodia's)
Pieter Vandermeer (1940)
Gerda van der Veen (1936–2006)
Louise van der Veen (1909–1997)
Olof Veltman (1925–1978)
Claar Verdenius–Pronk (1915–1996)
Johannes Vijverberg (1880–1965)
Carel de Vogel (1922–2005)
Mieke Van de Voort (1972–2011)
Puck Voûte (1911–2003)
Jan Vrijhof (1907–1986)
Sam Waagenaar (1908–1997)
Familie Van der Wal–Strengholt (1947–1969)
Hannes Wallrafen (1951)
Wereldcollectie (19e–20e eeuw)
Hein Wertheimer (1913–1997)
Koen Wessing (1942–2011) *
Tjeerdo Wieberdink (1887–1980)
Lies Wiegman (1927–2011)
Ed van Wijk (1917–1992) *
C.J.W. Wijnaendts (1898–1987)
Collectie Jan Wingender (1934)
Meinard Woldringh (1915–1968)
Hans Wolf (1909–1992)
Steef Zoetmulder (1911–2004)
Piet Zwart (1885–1977)

En verder werk van onder anderen:
Anonieme Zuid–Afrikaanse straatfoto–grafen (amateur en professioneel)
Hans Aarsman (1951)
Laurence Aëgerter (1972)
Theo Baart (1957)
Céline van Balen (1965) *
Marwan Bassiouni (1985)
W.J. Beekman (1893–1976)
Wout Berger (1941)
Henri Berssenbrugge (1873–1959) *
Gré Bergsma (1925)
Carel Blazer (1911–1980)
Sara Blokland (1969)
Henze Boekhout (1947)
Pieter Boersma (1945)
Paul Bogaers (1961)
Hans Bol (1957)
Kim Boske (1978)
Familie Le Bret–de Bosson (ca. 1900–1950)
Koos Breukel (1962)
Rutger ten Broeke (1944)
Michal Butink (1975)
Sarah Carlier (1981)
Nicole Carstens (1958–2001)
Anton Corbijn (1955)
Jan Dietvorst (1953)
Ad van Denderen (1943)
Zeno Deurvorst (1895–1944)
Rineke Dijkstra (1957) *
Willem Diepraam (1944)
Charlotte Dumas (1977)
Adrienne van Eekelen (1963)
Hans Eijkelboom (1949)
Esther Elenbaas–de Hartog (1905–1998)
Wendy Ewald (1951)
J.P. Felix (1917–2007)
Zachary Formwalt (1979)
Jan M.J.J. Gadiot (1911–1990)
Anne Geene (1983)
Hans Gremmen (1976)
Arno Hammacher (1927)
Toos Hasekamp (toegeschreven aan, 1915)
Risk Hazekamp (1972)
Fotobureau Het Zuiden (1936–1947)
Carel van Hees (1954)
Maria Hille (1827–1893)
Corine Hörmann (1968)
Paul Huf (1924–2002) **
Wil van Iersel (1965)
Cor Jaring (1936–2013)
Casparinus Jenezon (1872–1950)
Marie–José Jongerius (1971)
Geert van Kesteren (1966)
Mark Klett (1952)
Gert Jan Kocken (1971)
Michael de Kooter (1979)
Sjoerd Knibbeler (1981) / Rob Wetzer (1981)
Luuk Kramer (1958)
Susanne Kriemann (1972)
Anouk Kruithof (1981) **
Ine Lamers (1954)

Dana Lixenberg (1964)
Anaïs Lopez (1981)
Ruben Lundgren (1983) *
Bertien van Manen (1942)
Masha Matijevic (1981)
Dorothee Meyer (1973)
Hans van der Meer (1955)
Lamia Naji (1966)
Joep Neefjes (1949) / Loodwicks Press Images
Paulien Oltheten (1982)
Jaya Pelupessy (1989) *
Willem Popelier (1982)
Eddy Posthuma de Boer (1931)
Sem Presser (1917–1986)
Carl Rensing (1826–1898)
Tony van Renterghem (1919–2009)
Lon Robbé (1946)
Imre Rona (1902–1974)
Frank van der Salm (1964)
Erich Salomon (1886–1944)
Don Sars (1975)
Viviane Sassen (1972)
Joachim Schmid (1955)
Frederik Willem Schmidt (1889–1972)
Paul Seawright (1965)
Steenbergen Stichting (Marcel Borsten, Linda–Maria Birbeck, Hanneke Franssen, Esther Hovers, Hannah Horsch, Mark Vincent Houston, Thijs Koelink, Christian van der Kooij, Kim Krijnen, Yvonne Lacet, Raoul de Lange, Ola Lanko, Viktor Naumovski *, Jaya Pelupessy, Jaap Scheeren, Thomas Schlijper, Daniël Siegersma *, Petra Stavast, Andrea Stultiens)
Bart Sorgedrager (1959)
Martine Stig (1972) / Vanessa van Dam (1971)
Andrea Stultiens (1974)
Siebe Swart (1957)
Michel Szulc–Krzyzanowski (1949)
Rein Jelle Terpstra (1960)
Onderzoeksarchief Mirelle Thijsen (1960)
Dustin Thierry (1985) **
Elisabeth Tonnard (1973)
Dolf Toussaint (1924–2017) **
Bert Verhoeff (1949)
Roy Villevoeye (1960)
Simon de Waard (1905–1986)
Cor van Weele (1918–1989)
Hans Werlemann (1948)
Hans Wilschut (1966)
Henk Wildschut (1967)
en diverse andere professionele en amateurfotografen *

** nieuwe fotografen in de collectie
* aanvullingen op archieven of collectievorming rondom fotograaf

Specificatie van de aanvullingen op archieven en collecties in beheer:

- Robert de Hartogh (1942)
Ca. 45 affiches, documentatie
- Helena van der Kraan (1940–2020)
Ca. 19.000 negatieven, registers, dummy Portretten.
- Steenbergen Stichting
6 kleurenafdrucken Daniël Siegersma (1993), winnaar Steenbergen Stipendium 2018
2 kleurenafdrucken Viktor Naumovski (1996), winnaar Steenbergen Stipendium 2019
- Nico Jesse (1911–1976)
Documentatie en albumbladen met 20 proefdrukken Via Colette Jesse en M. Hulsebos.
- Ed van Wijk (1917–1992)
Vier verhuisdozen (vier meter) met negatieven, afdrucken, diapositieven, fotografica, films, albums en documentatie (bewijsexemplaren, krantenknipsels).
O.a. portretten van Ed van Wijk tijdens zijn werk, en een album over de bevrijding (1945)
- Céline van Balen (1965)
Negatieven, afdrucken, contactafdrucken in bruikleen.

Specificatie van de tien schenkingen:

- Familie Mantz
79 afdrucken Werner Mantz
- Anoniem
14 afdrucken Aart Klein, Paul Huf, Toon Michiels, Willy Schuurman, Dolf Toussaint, Henri Berssenbrugge.
23 glasnegatieven Richard Tepe.
- Schenking Johannes Roos
26 afdrucken Koen Wessing.
2 afdrucken en 1 boekje/brochure Johan van der Keuken.
- Jeroen Dutilh
Daguerreotypie en albumineafdruk.
- Anoniem
77 afdrucken en 3 contactafdrucken van Kees en Peter Molkenboer.
- Erven Fons Hellebrekers
4 afdrucken.
- Bert van der Elsen
Documentatie m.b.t. Ed van der Elsen.
- Karin Järvinen
Ellen Thorbecke (Ellen Catleen), dummy *China, Please Smile!* (1933)

Publicaties opgenomen in de bibliotheek collectie:

- Kunstenaarseditie Chas Gerretsen, *The Lost Photoarchive* (2021)
- *Het wonderbaarlijke en vreemde leven van Chas Gerretsen* (2021)
- *Now You See Me Moria – ACTION BOOK* (2021)

Medewerkers 2021

Medewerkers in loondienst

Naam	Functie	In en uit dienst
Aglaya Tomasi	Projectregistrator	
Amy Lopulissa	Coördinator balie	Vanaf 20 december
Anne Imfeld	Baliemedewerker	
Annemarie van den Eijkel	Hoofd marketing en communicatie	Tot 31 maart
Annette Behrens	Depotbeheerder	
Anouk Gielen	Vrijwilligerscoördinator	
Aphia Araia	Medewerker marketing en communicatie	Tot 30 juni
Aya Musa	Programmeur	
Birgit Donker	Directeur-Bestuurder	
Bob Verbruggen	Beheerder boekwinkel en publicaties	
Carolien Provaas	Fotoverkoop en auteursrechten beheer	
Catelien van der Hoeven	Senior medewerker communicatie	Tot 28 februari
Cengiz Mengüç	Medewerker digitalisering	
Chris Stahl	Baliemedewerker	
Cobie Hijma	Projectcoördinator	
Dave Houwaart	Facilitair en technisch medewerker	
Eelco Loode	Coördinator digitalisering	
Ehsam Jami	Bestuurssecretaris	Tot 30 april
Erik van Bruggen	Controller	
Frits Gierstberg	Curator Tentoonstellingen	
Guinevere Ras	Curator Meerstemmigheid	
Guus Bakker	Coördinator koffiebar	Tot 31 augustus
Hans van der Windt	Zakelijk Leider	
Henriëtte Verdonk	Restaurator	Tot 23 september
Isabel Sinjorgo	Behoudsmedewerker	Vanaf 18 januari
Kaoi Yiu	Projectregistrator	Vanaf 1 februari
Karen Klein	Senior medewerker sponsoring	Vanaf 27 januari
Katja Kahana	Behoudsmedewerker	Vanaf 1 januari
Lénia Oliveria Fernandes	Restaurator	Tot 30 november
Lobke Broos	Hoofd Development	Tot 31 januari
Loes van Harrevelt	Conservator Collecties	
Mario van den Winkel	Registrator	
Mariska Davids	Teamleider Presentaties en Publieksbereik	Vanaf 1 oktober
Martijn van den Broek	Teamleider Collecties	
Marvin Roodakker	Behoudsmedewerker	Vanaf 1 januari
Marwan Almokdad	Medewerker digitalisering	
Mathijs van Oosterhoudt	Medewerker digitalisering	
Mira Matic	Projectleider tentoonstellingen	Tot 31 augustus
Natascha Veldkamp	Directie-assistent	Vanaf 1 november
Olav van den Brekel	Educator	Tot 30 november
Pai Dekkers	Projectregistrator	Vanaf 1 januari
Rosa Hessels-Mora	Baliemedewerker	
Sara Hashemi	Projectregistrator	Vanaf 1 februari
Stefanie de Vries	Registrator	
Wing Ho	Coördinator balie	Vanaf 24 mei
Yulia Zhidiok	Medewerker koffiebar	

Stagiairs

Carmel van der Veeke
Mariël Vermue
Marlijne van Brenk
Merle Bakker
Mika van Moorselaar
Robin Schaap

Inhuur, uitzendkrachten

Ditte Ooms	Hoofd marketing en communicatie
Elise van Heck	Adviseur mecenaatvorming
Fleur van Baarle	Baliemedewerker
Heske Dam	Projectleider
Jaydey Barreto Gomes	Medewerker koffiebar
Latifa Edua-Mensah	Medewerker marketing en communicatie
Laura Barendregt	Directie-assistent
Leon Remie	Medewerker koffiebar
Lisette de Lange	HR-medewerker
Lotje van Veersen	Senior medewerker fondsenwerving
Mariël Vermue	Assistent Productieleider
Mariëtte Maaskant	Hoofd marketing en communicatie
Ria Kemp	Medewerker financiële administratie
Sjef van Duin	Bibliotheclaris
Susan de Haan	Projectleider
Tobias van Riel	Baliemedewerker

Vrijwilligers Collectie

Henriëtte Huijgens
Jaco van Lith
Maarten Briels
Mayumi Kumagae

Vrijwilligers Publieksbereik

Ada van der Starre	Judith Schrijver-Berkman
Alex Westra	Liesbeth Boekestein
Bas Blok	Loes Vos
Daan van der Klooster	Marcel Löb
Dave den Boogert	Margriet van de Velde
Eefje Lonis	Margot Biesheuvel
Ellen Rietdijk	Marion van den Broek
Emiel van Renselaar	Marja Aarsbergen
Frank Sinnema	Marjon Blok
Fred Wetters	Mirjam Hazenkamp
Hanne Verwoert	Patricia Zander
Hans Kottman	Peter van der Zouwen
Harry Broekman	Petra Spaan
Hélène van de Gein	Raquel Duarte
Henk Ras	Ria Bergshoeff
Hennie van Rutten	Rob de Bruijn
Ito Brouwer	Sjaak van den Boom
Jacqueline van der Kloos	Susan Waltman
Janke van der Molen	Toon Braat
Joop Visser	Wilma Smits
Jos van der Bleij	Wout Hol
Josien Hof	Yvonne Kennis

